

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

ETNİK KÖKENİN SİYASAL KATILIMA ETKİSİ:
ÇEÇEN VE ÇERKEZ ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
YASEMİN ÖZDİL

GAZİANTEP – 2018

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

ETNİSİTENİN SİYASAL KATILIMA ETKİSİ:
ÇEÇEN VE ÇERKEZ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

YASEMİN ÖZDİL

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET KESER

GAZİANTEP – 2018

KABUL VE ONAY

Yasemin ÖZDİL tarafından hazırlanan “**Etnisitenin Siyasal Katılıma Etkisi: Çeçen ve Çerkez Örneği**” başlıklı bu çalışma 21/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet KESER
(Başkan)

Dr. Öğretim Üyesi Mesut ŞÖHRET
(Üye)

Dr. Öğretim Üyesi Murat ASLAN
(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../2018

Doç. Dr. Mazlum ÇELİK

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi olarak sunduğum “**Etnisitenin Siyasal Katılıma Etkisi: Çeçen ve Çerkez Örneği**” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğum belirtir ve onurumla doğrularım. 20/06//2018

Yasemin ÖZDİL

ÖNSÖZ

Göç olgusu tarih boyunca çeşitli nedenlerle zuhur eden bir kavrama denk gelmektedir. Bu çalışmada, zorunlu göç sebebiyle Sovyet Rusya'dan Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmış olan Kafkas halklarından Çeçen ve Çerkezlerin siyasal katılım düzeyleri araştırılarak, etnisitenin siyasal katılımı ne derece ve ne yönde etkilediği araştırılmıştır.

Bu çalışmaya başlarken bana nasıl bir yol izleyeceğim konusunda yol gösteren, çalışmam esnasında desteğini bir an olsun esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Ahmet KESER'e teşekkür ederim.

Aynı zamanda saha araştırmam sırasında yardımcı olan anneme, babama, eşime ve kardeşlerime Çardak Mahallesi ve Korkmaz Mahallesi halkına, Çerkez tarihi ile ilgili araştırmalarıyla destek olan Kahramanmaraş Kafkas Kültür Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Selahattin ÖZCAN'a ve Çeçen tarihi ile ilgili araştırmalarıyla destek olan Emin ALTUNBAY'a teşekkürü bir borç bilirim.

Gaziantep, 2018

Yasemin ÖZDİL

ÖZET

Sosyal bilimler açısından önemli bir kavram olan etnisite teriminin kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Etnisite terim olarak "bizden olmayanlar, öteki" olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada etnik bir grup olarak Çeçen ve Çerkezler etnisitenin siyasal katılımı ne derecede etkilediğini ve nasıl yönlendirdiğini anlamak ve yorumlamak amacıyla, siyasal katılıma etki eden faktörler açısından incelenmiştir.

Kavramsal ve kuramsal çerçevede etnisite kavramından ve kuramlarından söz edilerek Çeçen ve Çerkezlerin sosyo-kültürel ve sosyo-politik açıdan nesnel olarak değerlendirilebilmesi amacıyla göç ve göç kuramları tanımlanmış, siyasal katılım kavramı ve kuramlarına yer verilerek araştırma kapsamındaki etnik gruplar olan Çeçen ve Çerkezler hakkında genel bilgilendirme yapılarak Türkiye'ye zorunlu göçleri anlatılmıştır.

Etnisitenin siyasal katılıma etkisini incelemek amacıyla iki farklı etnik kökenine sahip olan Kahramanmaraş ili Göksun ilçesine bağlı Çerkez Mahallesi "Korkmaz" ile Çeçen mahallesi "Çardak" ta anket çalışması yapılarak, iki farklı etnik grubun siyasal katılım düzeyleri tespit edilmeye çalışılmış ve iki farklı etnik grup siyasal katılıma etki eden faktörler açısından analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çeçenler, Çerkezler, etnisite, kimlik, göç, siyasal katılım.

ABSTRACT

The term ethnicity, an important concept in terms of social sciences, dates back to ancient Greece. The term 'ethnicity' is defined as 'the ones not from us, the other'. As an ethnic group in the study, Chechens and Circassians examined the factors influencing political participation in order to understand and interpret how ethnicity influenced and guided political participation.

The concept and theories of ethnicity in the conceptual and theoretical framework are mentioned and theories of migration and migration are defined in order to evaluate the Chechens and Circassians objectively in terms of socio-cultural and socio-political aspects. The concept and theories of political participation are given and general information about the ethnic groups Chechens and Circassians forced migration to Turkey has been described.

A survey was carried out in Circassians' village "Korkmaz" and Chechens' village "Çardak" of Kahramanmaraş province Göksun district . Two different ethnic groups were analyzed in terms of factors affecting political participation.

Key Words: Chechens, Circassians, ethnicity, identity, immigration, political participation.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Sorunsalı ve Problem Cümlesi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	3
İKİNCİ BÖLÜM	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2. 1. Etnisite Kavramı, Etnisite ile İlişkili Kavramlar ve Etnisite Kuramları	5
2.1.1. Etnisite ve Etnik Gruplar	5
2.1.2. Kimlik, Etnik Kimlik ve Kollektif Kimlik	8
2.1.3. Etnisite ve Ulus Kavramı.....	11
2.1.4. Etnisite ve Milliyetçilik Kavramı	12
2.1.5. Etnisite ve Din	15
2.1.6. Etnisite ve Irk Kavramı	16
2.1.7. Etnisite Kuramları	18
2.2. Göç Kavramı ve Göç Kuramları.....	24
2.2.1. Tanım.....	24

2.2.2. Göç Türleri ve Sebepleri	25
2.2.3. Göçün Sonuçları	27
2.2.4. Göç Kuramları	29
2.3. Siyasal Katılım	34
2.3.1. Tanımlar	34
2.3.2. Kısaca Siyasal Katılıma Tarihsel Bir Bakış	37
2.3.3. Modelleri	37
2.3.4. Niteliği	39
2.3.5. Siyasal Katılımı Belirleyen Faktörler	40
2.3.6. Siyasal Katılım Düzeyleri	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
ÇEÇENLER VE ÇERKEZLER	45
3.1. Çeçenler	45
3.1.1. Kafkasya Özelinde Çeçenistan'ın Konumu ve Genel Özellikleri	45
3.1.2. "Çeçen" Kelimesinin Anlamı	47
3.1.3. Çeçenlerin Etnik Kökeni	48
3.1.4. Çeçen Boyları	49
3.1.5. Anadolu'ya Göçleri ve Sürgün	49
3.1.6. Günümüzde Türkiye'deki Demografik Dağılımları	54
3.2. Çerkezler	54
3.2.1. "Çerkez" Adının Kaynağı	55
3.2.2. Çerkez Boyları	56
3.2.3. Çerkezlerin Etnik Kökeni	57
3.2.4. Anadolu'ya Göçleri ve Sürgün	58
3.2.5. Türkiye'deki Demografik Dağılımları	61
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	62
YÖNTEM	63
4.1. Araştırmanın Modeli	63
4.2. Evren ve Örneklem	63
4.3. Veri Toplama Araçları	63
4.4. Verilerin Analizi	64

BEŞİNCİ BÖLÜM	65
BULGULAR VE YORUMLAR	65
5.1. Alan Araştırması Sonucu Araştırmaya Katılan Gruba Yönelik Frekans Dağılım Tabloları	65
5.2. Demografik Değişkenler ile Etnisite ve Siyasal Katılım Sorularına İlişkin Ki-Kare İlişki Tabloları	83
ALTINCI BÖLÜM	100
SONUÇ VE ÖNERİLER	100
KAYNAKÇA	105
EKLER	113
Ek 1: Çardak Mahallesi Seçmen Nüfusu	113
Ek 2: Korkmaz Mahallesi Seçmen Nüfusu.....	114

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Sovyet Zamanında Sürgüne Gönderilen Milletlerin Nüfusu	53
Tablo 2. 1880 Yılında Samsun'daki Rus Topraklarından Gelen Mülteciler.....	60
Tablo 3. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Cinsiyetine Dair Sayı ve Yüzdeler.....	65
Tablo 4. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Yaşına Dair Sayı ve Yüzdeler.....	65
Tablo 5. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Meslek Dair Sayı ve Yüzdeler	67
Tablo 6. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Eğitimine Dair Sayı ve Yüzdeler.....	68
Tablo 7. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Gelir Düzeyine Dair Sayı ve Yüzdeler....	69
Tablo 8. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Etnik Kökenine Dair Sayı ve Yüzdeler...70	
Tablo 9. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Medeni Durumuna Dair Sayı ve Yüzdeler.....	70
Tablo 10. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Yaşadığı Yere Göre Sayı ve Yüzdeler...71	
Tablo 11. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Sayı ve Yüzdeler.....	71
Tablo 12. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Babasının Eğitim Düzeyine Göre Sayı ve Yüzdeler.....	72
Tablo 13. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Evde Konuştıkları Konuşma Diline Göre Sayı ve Yüzdeler.....	72
Tablo 14. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Ev Dışında Konuştıkları Konuşma Diline Göre Sayı ve Yüzdeler.....	73
Tablo 15. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin “Sen Kimsin?” diye sorulduğunda kendinizi nasıl tanımlarsınız? Sorusuna verdiği cevaplara Göre Sayı ve Yüzdeler.....	74
Tablo 16. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Yaşadığının yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir? Sorusuna verdiği cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	74

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Siyasete Katılım Düzeyiniz Nedir?” sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler	75
Tablo 18. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz Var mı?” sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	76
Tablo 19. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?” sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	76
Tablo 20. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Siyasi adayların, partilerin radyo, TV konuşmalarını güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	77
Tablo 21. Araştırmaya katılan seçmenlerin “Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?” sorusuna verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.. ..	77
Tablo 22. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Yaşadığınız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	78
Tablo 23. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Kamuoyu gündemini en çok nereden takip edersiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	78
Tablo 24. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Herhangi bir siyasi olayla veya gündemle ilgili düşüncenizi, desteğinizi veya tepkinizi genelde nasıl gösterirsiniz? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	79
Tablo 25. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Oy verme tercihinizin belirlenmesinde etkilenilen ve etkide bulunulan kişiler kimlerdir? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	79
Tablo 26. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “En son seçimde oy kullandınız mı? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	80
Tablo 27. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “En son seçimde oy kullandıysanız siyasal tercihinizi en çok hangi faktör etkilemiştir?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	81
Tablo 28. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “En son seçimde oy kullanmadıysanız sebebi nedir?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	82

Tablo 29. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Önümüzdeki seçimde oy kullanmayı düşünüyor musunuz?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler.....	82
Tablo 30. Cinsiyetiniz değişkeni ile ”Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir? Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu.....	83
Tablo 31. Cinsiyetiniz değişkeni ile “Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu.....	84
Tablo 32. Cinsiyetiniz “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	84
Tablo 33. Yaşınız ile “En son seçimde oy kullandınız mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	85
Tablo 34. Mesleğiniz Değişkeni ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	86
Tablo 35. Mesleğiniz Değişkeni ile “Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	87
Tablo 36. Eğitim Durumu Değişkeni ile “ En son seçimde oy kullandınız mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	88
Tablo 37. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	89
Tablo 38. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	90
Tablo 39. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Yaşadığınız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor? Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	91
Tablo 40. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	92
Tablo 41. Gelir Düzeyiniz Değişkeni ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi.....	93

Tablo 42. Etnik Kökeniniz ile “Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	94
Tablo 43. Etnik Kökeniniz ile “Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	95
Tablo 44. Yaşadığınız Yer ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	96
Tablo 45. Yaşadığınız Yer ile “Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	97
Tablo 46. Yaşadığınız Yer ile “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz? Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	98
Tablo 47. Baba Eğitim Durumu ile “En son seçimde oy kullandınız mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu.....	99

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Kuzey Kafkasya Otonom Devletleri.....	46
Şekil 2. Türkiye’de Çerkez Yerleşimleri.....	61

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1. Seçmenlerin Yaşına Dair Sayı ve Yüzdeler.....	66
Grafik 2. Seçmenlerin Meslek Değişkenine Dair Sayı ve Yüzdeler.....	67
Grafik 3. Seçmenlerin Eğitim Düzeyine Dair Sayı ve Yüzdeler.....	68
Grafik 4. Seçmenlerin Gelir Düzeyine Dair Sayı ve Yüzdeler.....	69
Grafik 5. Seçmenlerin Medeni Durumuna Dair Sayı ve Yüzdeler.....	70
Grafik 6. En son seçimde oy kullandınız mı? Sorusuna Verilen Yanıtların Sayı ve Yüzdeleri.....	80

KISALTMALAR LİSTESİ

- SSCB** : Sovyetler Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
KTU : Karadeniz Teknik Üniversitesi
STK : Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Etnisite kavramının kullanımını Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Modern dönem öncesinde daha çok dinsel farklılıklar ön planda tutulmuş; postmodern dönem ile birlikte sanılanın aksine devletler arası sınırlar flulaşarak dünya “global bir köy” haline gelmemiş, etnisite ve kimlik temelli farklılıklar yükselerek önem kazanmıştır. Bu minvalde etnisite iki dönem içinde “öteki”ni tanımlamak için kullanılan bir kavram olmuştur.

“Etnisitenin Siyasal Katılıma Etkisi: Çeçen ve Çerkez Örneği” adlı bu araştırmada yapılan literatür taramaları neticesinde ilk bölümde etnisite, etnisite ile ilgili kavramlar ve etnisite kuramlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde göç, göç kuramlarına, üçüncü bölümde siyasal katılmanın tanımı yapılarak siyasal katılmanın nitelikleri ve düzeyi açıklanarak siyasal katılmaya etki eden faktörler ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Çeçenler ve Çerkezler hakkında genel bilgilendirme yapılarak, Kafkasya'dan sürgün ediliş süreci ve Türkiye'de iskân edilmeleri anlatılmaktadır. Bu bölüm başlıklarının bir sentezi olarak etnisitenin siyasal katılıma etkisi yapılan anketten elde edilen verilere göre açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Sorunsalı ve Problem Cümlesi

Bu çalışmada, Türkiye'de bulunan Kafkas halklarından Çeçenler ve Çerkezlerin siyasal katılım analizleri yapılarak etnisitenin siyasal katılıma nasıl ve ne türde bir etkisi olabilir sorusuna cevap vermeye çalışılmıştır. Buradan hareketle siyasal katılıma etki eden faktörler baz alınarak aşağıdaki problem cümleleri yanıtlanmaya çalışılmıştır;

1. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **yasa** göre değişiklik arz etmekte midir?
2. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **cinsiyete** göre değişiklik arz etmekte midir?
3. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **mesleğe göre** değişiklik arz etmekte midir?
4. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **eğitim durumuna** göre değişiklik arz etmekte midir?
5. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **gelir düzeyine** göre değişiklik arz etmekte midir?
9. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **etnik kökene** göre değişiklik arz etmekte midir?
10. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi **sosyal niteliğe** göre değişiklik arz etmekte midir?

11. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi yaşanılan vere göre değişiklik arz etmekte midir?

12. Etnisitenin siyasal katılıma etkisi anne-baba eğitim düzeyine göre değişiklik arz etmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı;

- a. Etnisite tanımını yapmak, etnisite ile ilgili kavram ve kuramları açıklamak,
- b. Göç kavramı ve göç kuramlarını açıklamak ve bu çerçevede Çeçen ve Çerkezlerin sürgün ediliş sürecini incelemek,
- c. Bahsi geçen etnik kimliklerin kültürel, dilsel, dinsel, politik özelliklerinden söz etmek ve bu noktadan hareketle siyasal tercihlerini etkileyen bileşenleri göz önüne almak,
- d. Siyasal katılım tanımından yola çıkarak, siyasal katılım çeşitlerini, kuramlarını açıklamak,
- e. Genel bir kanının aksine Çerkezlerden ayrı bir etnik kimlik olan Çeçenler hakkında bilgi vererek, Çerkezler ve Çeçenlerin siyasal katılım düzeylerini ortaya koymak, siyasal katılıma etki eden faktörleri bahse konu etnik gruplar açısından değerlendirmektir.
- f. Etnisitenin siyasal katılım üzerindeki etkisini, yapılan anket uygulamasıyla toplanan verilerin analizi üzerinden araştırmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada etnisite genel başlığı altında Çeçen ve Çerkez etnik gruplarının siyasal katılımları araştırılmıştır. Seçmenleri etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan birisi de tarihsel bilinçle şekillenen etnik kökendir.

Çalışma kapsamında Çeçenler ve Çerkezlerin yaş, cinsiyet, meslek gibi demografik değişkenlerle siyasal katılıma etki eden faktörler açısından incelenmesi ve siyasal katılım düzeylerini ve niteliğini ortaya koymaktır.

Aynı zamanda Çerkezlerden ayrı bir etnik grup olan Çeçenlerle ilgili kısıtlı sayıda literatür çalışması olması ve Çeçenlerin Çerkezlerle karıştırılması nedeniyle de Çeçenler ile ilgili bilgi verilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında da kimlik temelli etkili bir çalışma yapmak için öncelikle o kimliğin özgünlükleri iyi bilinmelidir. Çalışma Çeçen etnik kimliğine sahip olan bireylerin, etnik kimlikleri ile ulusal kimlikleri arasındaki ilişkinin yönünü

belirlememizde de etkili olacak, siyasal tercihlerinde etnik kimliklerinin etkisi ortaya konulacak ve bu durum beraberinde farklı akademik tartışmaların önünü açmada etkili olacaktır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma kapsamına girenlerin siyasal katılım algılarına yönelik ölçümlerin yapılmasına imkân veren ve araştırmaya katılanların kolaylıkla anlayıp yanıtlayabileceği şekilde hazırlanıp uygulanan anketin katılımcılar tarafından doğru bir şekilde anlaşıldığı ve cevaplandığı düşünülerek, anketin gerçek veri sonuçlarını yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın konusu Kahramanmaraş İli Göksun İlçesi Korkmaz Çerkez Köyü, Çardak Çeçen Köyü'nde yaşayan etnik grupların siyasal katılım düzeyleri ile sınırlıdır.

2. Araştırmanın evreni yukarıda belirtilen iki köyde yaşayan etnik gruplarla sınırlıdır. İki köyün seçmen nüfusu 2018 yılı seçimleri için iki köyün muhtarlıklarına asılan seçmen listelerinin toplamı olan 1.391 kişi ile sınırlıdır.

3. Araştırmanın örnekleme %95 güven düzeyi ile %5 yanılma payı ile tespit edilmiştir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000: 95). Tespit edilen 302 kişiye güven düzeyini arttırmak için 32 kişi daha eklenerek 334 kişiden oluşan örneklem sayısına ulaşılmıştır.

4. Araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi, anket soruları ile sınırlıdır.

5. Araştırmanın sonuçları örneklem grubundan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Etnisite: Terim 14. yüzyıl ortalarından 19. yüzyılın yarısına kadar Latinceye girdiği şekilde ve “bizden olmayanlar”, “öteki”, “ilkeller” anlamlarıyla kullanılmıştır. Sözcüğün İngilizcesi Oxford English Dictionary'e ilk defa 1972 yılında girmiştir ve terimi ilk kullanan isim Amerikalı sosyolog David Riesman'dır (Ericson, 1997: 33).

Etnik Grup: Etnik grup kavramını inceleyen ilk sosyal bilimci olan Max Weber, 1914 yılında ele aldığı ancak 1922 yılında yayınlanan ırk, etnik grup ve ulus konularını ele aldığı çalışmasında “etnik grup”u fiziksel tip veya geleneklerin veya her ikisinin benzerlikleri veya kolonileşme ve göç hatıraları sebebiyle ortak bir kökene dair öznel bir inanç taşıyan insan grupları olarak tanımlamıştır (Weber, 1922: 35-40).

Siyasal Katılım: Mevcut siyasal durumun devamlılığını veya değişimi yönünde etkide bulunmayı amaçlayan her türlü vatandaşlık eylemidir. Geniş anlamda siyasal katılım, siyasal karar almanın yanı sıra bürokrasiyi ve kamu hizmetlerinde çalışmayı da kapsamaktadır (Duran, 2005: 132).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. Etnisite Kavramı, Etnisite ile İlişkili Kavramlar ve Etnisite Kuramları

2.1.1. Etnisite ve Etnik Gruplar

Etnisite teriminin kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Antik Yunan döneminde *ethnos*' farklı biçimlerde kullanılmıştır. Örneğin *ethnos* terimi “ortak köken, doğum yeri, kabile, kavimler veya bu insanların yaşadıkları bölgeyi tanımlamak” (Sağır ve Akıllı, 2004: 1) için kullanılmıştır.

Hutchinson ve Smith (1996: 4) etnisiteyi, tüm bu kullanımların ortak noktası olarak, “bir takım kültürel veya biyolojik özelliklerin paylaşıldığı ve birlikte uyum içerisinde hareket eden varlıkları” tanımlamak için kullanmıştır. Bunun dışında Yunan olmayan yabancı barbarlar için de aynı tabir kullanılmıştır. Terim 14. yüzyıl ortalarından 19. yüzyılın yarısına kadar Latinceye girdiği şekilde ve “bizden olmayanlar”, “öteki”, “ilkeller” anlamlarıyla kullanılmıştır. Sözcüğün İngilizcesi Oxford English Dictionary'ye ilk defa 1972 yılında girmiştir ve terimi ilk kullanan isim Amerikalı sosyolog David Riesman'dır (Ericson, 1997: 33).

Etnisite bireyin kendisini veya hâkim ideolojinin bireyi “öteki”lerden farklı konumlandırma veya kimliklendirme çabalarına bağlı olarak ortaya çıkmış bir olgudur. Bireyin “Ben kimim?” sorusuna verdiği yanıt, yalnızca vatandaşı olduğu ülkeye ya da ulusuna veya mensubu olduğu ekonomik sınıfa atıfta bulunarak tezahür etmemekte, aksine birey kendine ait farklı bir takım tanımlama biçimlerine de yönelmektedir. Bu farklı tanımla neticesinde toplumda hak arayışlarına yol açmaktadır (Nişancı ve Işık, 2015: 197).

1970'lerin ortalarında etnisite ve etniklik, sosyal bilimlerde çeşitli deneylerde kullanılan sıradan, bağımsız bir değişken, kimi davranışların nedeni ve bazı araştırmalar için bir etken olarak ele alınmaktadır. Önemli sayılmaz ancak “deneysiz bilim olmaz” ısrarındaki Amerikalı sosyal psikologlar için, bu etki dışında, üzerinde çok da durulması gerekmeyen bir sosyolojik faktörden ibarettir. “etnisite ve “ etniklik” belli bir kültürü paylaşan insanlar grubu olarak anlamlandırılmaktadır. Tanımlandırmanın tuhaf yanı Amerikalıların kendilerini “etniklikten arındırmaları” ve “etniklik” etiketini sadece kıtaya yeni gelen gruplara, özellikle Batı Avrupa dışından gelenler için kullanılmasıdır (Somersan, 2004: 24).

Stephen Cornell ve Dougnas Hartman (1998: 26) etnisite tanımını üç grupta toplamıştır:

Veri Etnisite: Evvelden gelen, toplumsal yaşamın değişmez verileri gibi algılanan kültürel bağlılıklar etnisiteyi oluşturmaktadır. Buna göre etnisite doğumun değiştirilemeyen koşullarından kaynaklanmaktadır (Somersan, 2004: 26). Geertz'e göre (1973: 255-311) bu bağların kimi zaman kişiyi aşan, denetlenip gemlenemeyen bir zorlayıcılığı vardır. Kişi kendisini benzerliklerle konumlandığı akraba, komşu, dindaş gibi gruplara duyduğu sevgi veya bağlılıktan değil, pratik nedenlerden dolayı yani "ortak menfaat veya önceden ortaya çıkmış zorunluluklar nedeniyle ama en çok da ilişkinin açıklanamayan mutlak zorunluluğu yüzünden bağlıdır". Bir başka ifadeyle bireyler veya topluluk üyeleri kendilerini, etni ve ulusun doğallığına, gücüne evvelden gelip ebede gittiğine inandırır ve böyle hissederler. Eğer bu tür öznel inanç ve duyguları göz ardı edersek, etnisite ve milliyetçiliğin en can alıcı özünden kaçmış oluruz. Çünkü ulus ve ulusçuluk teorilerinin tümünün karşılaştığı en temel sorun neden bu kadar yakınlık sağladıklarıdır.

Akışkan veya faydacı etnisite: Faydacı etnisite, adından da anlaşılacağı üzere amaca ulaşmak için araç olarak kullanılan grup aidiyetini tanımlamak için kullanılır (Somersan, 2004: 27). Bu grup üyeleri menfaatleri çerçevesinde hareket ederler. Örgütlenme ve eyleme geçme menfaatleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bireyler bu durumda şahsi menfaatlerine uygun olarak etnik kimliklerini öne alabilir; başkalarına ait aidiyet durumunu ise aynı şekilde kendi durumlarından ayırabilir, buna sınır koyabilir veya bu durumu göz ardı edebilirler.

Bir üçüncüsü de insan yaratusı veya toplumsal/düşünsel olarak yapılandırılmış etnisitedir. Adından da anlaşılacağı üzere etnisitenin insanların bir yaratusı olduğu veya toplumsal olarak yapılandırıldığı ileri sürülmektedir (Cornell ve Hartman, 1998: 26).

Milletler, milliyetçilik ve etnisite üzerinde önemli bir uzmanlığı olan Anthony Smith (1986)'e göre bir grubu " etnik cemaat" olarak sınıflandırabilmek için altı koşulu sağlayıp sağlamadığına bakmak gerekir:

- Etnik grubun kendine verdiği bir isim olmalıdır (İsim olmaması yeterince gelişmemiş kolektif kimlik anlamını taşımaktadır).
- Grup, ortak ataları olduğuna inanmalıdır. Bu inanca bağlılık, genetik bağlardan daha önemlidir.
- Grubun ortak tarihsel bir belleği olmalıdır.

- Grubun paylaştığı ortak bir kültür olmalıdır: ortak bir dil, din, yasa, örf ve adetler, kurumlar, giyim kuşam, müzik, kimi beceriler, mimari tarz ve yemek kültürü gibi.
- Grup kendisini ait hissettiği- orada yaşıyor olsun veya olmasın- belirli bir teritoryal bölge olmalıdır.
- Bireyler, kendilerini o grubun bir parçası yani tek bir etni olarak görmelidir (Smith (1986).

Benedict Anderson etnisiteyi “hayali cemaat” olarak tanımlamıştır. Ona göre hayali cemaatler zaman içinde gelişmiş ve yapılanmıştır. Anderson bu anlamda bir çığır açmıştır ve 1983’de yazdığı Hayali Cemaatler eseri o tarihten sonra etnisite üzerine çalışma yapan pek çok teorisyene yol göstermiştir.

19. da ve hatta 20. yüzyılın başlarında K. Marx, M. Weber gibi düşünürler etnisitenin zamanla eriyip gideceğini ve hatta modernleşme ile hiçbir öneminin kalmayacağını düşünüyorlardır (S. Cornell ve D. Hartmann, 1998: 8-9). Ancak 20. yüzyılda sınıf çatışmasının yerini etnik savaflara bırakması, madalyonun diğer yüzünü açığa çıkarmıştır. 21. yüzyılda ön planda yer alan etnisite ve ırkçılık, hafif çatışmalar şeklinde de değil ciddi boyutlarda katliamlara varan savaflarla süregelmiştir. Etnisite sıradan bir değişken olarak dikkate alınmaktan ziyade dinamikleri keşfedilip araştırılması gereken başlı başına bir sorunsala dönüşmüştür (Somersan, 2004: 6).

21. yüzyılın başında Max Weber etnisiteyi “ortak kökenleri olduğuna inananların “öznel inancı” ve “varsayılan kimlik” olarak tanımlamış ve öneminin de nesnel bilgi olup olmamasından tamamen bağımsız olduğunu belirtmiştir (Weber, 1997, 15-17) . Weber biyolojik kökenlerin bir olmasına rağmen etnisitenin ırktan ayrıldığına ortak tarih, örf ve adet gibi olgulara dayandığına değinmiştir. Ona göre etnik gruplar ise fiziki görünüş, adetler ya da sömürgeleştirilme ve göç nedeniyle ortak kökenleri olduğuna sübjektif olarak inanan insan topluluklarıdır (Weber, 1968: 389). Aslında bu anlayış Almanya bağlamında özel bir önem kazanmaktaydı. Çünkü 1999’a kadar Alman olmak “kan” yani “soy” bağına dayanmaktaydı (Somersan, 2004: 22). Etnik bir grubun üyelerini birbirine bağlayıp yabancıları dışlama noktasında, “akrabalık” ile “kan” bariz bir avantaj ortaya çıkarmaktadır ve bu noktada etnik milliyetçilik için de zemin oluşturmaktadır. 1938’de Innbruck’ta Nasyonal Sosyalist Kreisleiter¹ olan Hans Hanak’a göre “Kültür (Kultur) eğitimle edinilemez. Kültür kandadır. Bunun günümüzdeki en iyi kanıtı, uygarlığımızı (Civilization) sahiplenen ama kültürümüzü

¹ Alm. Bölge sorumlusu.

asla sahiplenemeyen Yahudilerdir.”; ama etnik kökene genetik açıdan yaklaşmanın sağlam bir dayanağı yoktur. Çünkü bir toplumsal örgütlenme biçimi olarak etnik bir grubun esas temeli biyolojik değil kültürel (Hobsbawm, 2014: 83-84).

Etnisite “doğuştan verili” bir durum, bireylerin aidiyet duyguları ile kabul ettikleri, genetik yollarla nesiller arası sürekliliği sağlayan, ortak noktaları aynı dili, gelenekleri canlı tutan, topluluk oluşumunda temel olan ritüelleri eksen alan toplumsal organizasyon olarak tanımlanabilir. Göka (2006: 233)’nın da ortaya koyduğu üzere etnisite kavramı, gelenekler oluşurken öncül role sahip ortak bir ata, ait olunan köke ilişkin mitolojiler ve ait olunan gruba ait ortak bir tarih kapsamında şekillenir.

2.1.2. Kimlik, Etnik Kimlik ve Kollektif Kimlik

Etnisite kavramına giriş yapmadan önce kimliğin tanımını yapmak kavramı anlamak için açıklayıcı olacaktır. Buradan hareketle etnik kimlik olgusu açıklanmaya çalışılacaktır. Kimlik tanımı üzerine çeşitli yorumlar bulunmakla birlikte neticede her bir tanım aynı manada buluşmaktadır. Bozkurt Güvenç (1994: 1) kimliği şöyle tanımlamaktadır: "Kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların “Kimsiniz? Kimlerdensiniz?” sorularına verdikleri yanıt ya da yanıtlardır". Kavramsal olarak kimlik tanımı üzerine çalışan ilk isim Erik Erikson’dır. 1950 ile 1960’ların son döneminde onun çalışmaları temel alınarak kimlik üzerine çalışılmaya başlanmıştır. 1950’li yıllar öncesinde kimlik kavramına ilişkin literatürde herhangi bir atıf bulunmamasına rağmen, bu dönemden sonra terim sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın bu derece yoğun kullanılması, çeşitli kimlik tanımlarının doğuşuna sebebiyet arz etmiştir (Malesevic, 2006: 26). Modern öncesi dönemde toplumlar açısından dinsel kimliğe dayalı unsurlar daha ön planda yer aldığı halde modern dönemde bu yapı yerini ulusal kimliklere bırakmıştır. Günümüze yakın postmodern dönemde ise toplumlarda etnik kimlikler yükselişe geçmiştir (Işık, 2015: 1) görünmektedir.

Maalouf’a göre (2017: 16-27), “Kimlik bir yamalı bohça değildir, gergin bir tuval üzerine çizilen bir desendir, tek bir aidiyete dokunulmaya görsün sarsılan bütün bir kişilik olmaktadır.”. Kimlik hem psikolojik hem de sosyolojik bir terimdir. Bir taraftan kişinin kendini tanımlamasını, öte yandan bir gruba aidiyetini ve bununla birlikte bir başka gruptan dışlanma olasılığını barındırmaktadır (Somersan, 2004: 35).

Başka bir tanıma göre bir kişinin kimliği dinsel bağlılık, kültürel bağlılık, ulusal bağlılık, kurumsal bağlılık gibi pek çok etmene göre şekillenmektedir. Söz konusu aidiyet

durumları birey için her durum ve zamanda aynı önem derecesine sahip olmamaktadır. Her birinin birey için ayrı bir yeri olmakla birlikte kişi hangi kimliğini tehdit altında hissediyorsa onu daha çok öne çıkarmaktadır. Örneğin inançları konusunda bir tehdit algılayan insanların kimliklerini dinsel aidiyetler özetlemektedir. Farklı bir durumda ise etnik grupları veya anadillerini tehdit altında hissettiklerinde dindaşlarıyla mücadeleye girişebilmektedirler. Ruanda'da yaşayan Hutular ve Tutsiler aynı dine mensuptur, bunun yanı sıra aynı dili konuşmaktadırlar ancak bu ortak paydalar onların birbirlerini katletmelerini önlememiştir. Yine Çekler de Slovaklar gibi Katolik'tir ancak bu ortak unsur onların bir arada yaşamlarını idame ettirmeleri için yeterli olmamıştır (Maalouf, 2017: 25-30).

Bostancı (1998: 38-42)'nin görüşüne göre: kavramsal olarak bakıldığında kimlik olgusu, kolektif aidiyetlerin dışında, insani arzular, hayaller, insanın kendini tanımlama ve tasavvur biçimi, yaşamla kurduğu ilişkinin şekli gibi kişinin hayattaki duruş yerini ortaya koyan özellikler yekûnunu içermektedir. Dolayısıyla kimlik, bireyin yaşama katılma biçimini ve ait olduğu toplumsal yaşam ve örgütlenme kapsamında bireyin konumlanış şeklini kapsamına almaktadır. Etnik kimlik ise, azınlık statüsüne indirgenen grupların başvurdukları bir olgudur. Bu olgu, hem sosyal hem de siyasi bir içerik arz etmektedir. Bu konu kapsamında bilhassa azınlık durumunda olan insanların kendilerini konumlandırırken referans aldıkları temel çıkış noktaları daha çok dile, dine, kültür ve siyasi duruma ilişkin özelliklerden kaynaklandığı için etnik kimliğin konumu, toplumsal bir durumdan ziyade bu durumda siyasi bir konuma evrilmektedir. Dolayısıyla burada, grup içi dayanışma süreci ancak siyasi bağlamı ile birlikte değerlendirildiğinde etnik kimliği anlamlı hale getirmektedir. Bunun yanı sıra ulus kavramı ile birlikte milliyetçilik kavrayışının şekillenmesinde de etnik kimlik kritik bir fonksiyon üstlenmektedir. Bu fonksiyonun milliyetçiliğin etnik kimlik bağlamında oluşumu tezi olduğu belirtilmektedir (Yanık, 2013: 227-229).

Etnik kimliğin modern bir olgu olarak ilk dönem ulus-devlet oluşumunda ve bugünün ayrımlaşan ulus devletlerdeki (Yugoslavya, Çekoslovakya ve Sovyet Rusya vb.) farklı kimliklerin bir arada olabilmesinde, grup içi dayanışmayı artırıcı bir işlevi yerine getirdiği de sosyolojik bir gerçekliktir (Yanık, 2013: 231).

Kolektif kimlik, Bilgin (1994: 53)'e göre esasen "belirli bir alanda kök salmış bir takım etnik grupların diğer etnik gruplardan farklarını ortaya koyma, vurgulama talebi" olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramın geçmişten gelen bir yönü bulunmaktadır; çünkü kolektif kimlik, bir takım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve

bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, kısacası kolektif bellekten hareketle oluşturulmaktadır. Dolayısıyla kolektif kimliğin inşasında sosyal belleğin, kolektif belleği şekillendirmesi söz konusudur (Bilgin, 1994: 53).

Bireysel ve kolektif kimlikler olmak üzere, kimliği iki boyutta inceleyen Smith'e göre, bireysel kimlikler kültürel kimlik, cinsel kimlik, politik kimlik, sanatsal kimlik vs. gibi çok yönlü, aynı zamanda durumsal, yani zamana ve koşullara göre önem durumu değişebilen kimliklerdir. Kolektif kimlikler ise ulusal kimlik ve etnik kimlik gibi, çoğu zaman etnik ve milli bağlara vurgu yapan ve bireysel kimliklere göre daha kapsayıcı olan kimlikleri ifade eder ve bu tür kimliklerin temelinde farklılaşma eğilimi yatmaktadır (Şahin, 2013: 45).

“Kimlik” buraya kadar yapılan incelemeden de anlaşılacağı üzere soyut bir kavramdır ve bir insan veya grubun birden fazla kimliği olabilir ya da çok sayıda kimlik belirleyici unsuru olabilir. Bu bağlamda ele alındığında tüm kültürlerle genellenebilecek sabit belirleyenler olmadığı gibi, aynı kültür içinde de değişmeyen kategoriler aramak da pek anlamlı olmayabilmektedir. Kimliği belirleyen ve şekillendiren tarihi süreçlerin, sosyal ve ekonomik koşulların değişkenliği ve çeşitliliğidir. Modern öncesi toplumda dinsel kimlik ön planda iken; modern dönemde ulusal kimlikler ön plana çıkmıştır. “Postmodern” dönem olarak adlandırılan günümüz toplumlarında ise etnik kimliğin yükselişe geçtiği gözlenmektedir. Sanayileşme ile birlikte başlayan ve etnik temele dayalı toplumsal hareketler ile modernleşme olgusu önündeki en önemli engel olarak karşımıza yerel aidiyetlerin modernleşmesi durumunun çıkması ise küreselleşme sürecine bağlı olarak etnik kimliğin zayıflayabileceği ve ortadan kalkabileceği savının tersi gelişmelerin yaşanmasına yol açmıştır. Bu sürece paralel olarak eskienin ortadan kalkacağı, hala muhafaza edilen kolektif ilişkilerin çözüleceği dolayısı ile “etnik bağların, etnik farklılıkların, etnik çatışmaların” modernleşme ile önemini yitireceği düşüncesi havada kalmıştır. Tüm bunlar ise etnisitenin yok olmadığını, tam tersine insanların hem sosyal hem de siyasal yaşamında merkezi meselelerden birisi olmaya devam ettiğini (Nişancı ve Işık, 2015: 221) ortaya koymaktadır.

Tarihsel ve toplumsal olanı dışarıda bırakarak bir bireyi veya topluluğu ele almak mümkün görünmemektedir. Toplumsal olması, sosyal olması ve her dönemde farklı yapılar üretebilme kapasitesi nedeniyle tamamen soyut, ütöpik ve hiç tarihi olmayan (ahistorik) bir insan tasavvuru zordur. Bu özelliklerin toplamı ile beraber bir kimlik konumlandırması söz konusu olabilmektedir (Yanık, 2013: 226).

2.1.3. Etnisite ve Ulus Kavramı

Etnisite ve ulus kavramları arası farklılıkları ortaya koyabilmemiz için öncelikle etnik grup kavramını açıklamamız gerekmektedir. Bir kavram olarak “etnik grup” ifadesini inceleyen Max Weber, 1914 yılı içerisinde üzerinde çalıştığı ancak 1922 yılında yayımlanmış olan çalışmasında “etnik grup”u “fiziksel tip veya geleneklerin veya her ikisinin benzerlikleri veya kolonileşme ve göç hatıraları sebebiyle ortak bir kökene dair öznel bir inanç taşıyan insan grupları” (Weber, 1922: 35-40) olarak tanımlamıştır. Etnik gruba üye olmak için kan bağı olmasına gerek yoktur. Etnik grup özellikle siyasal alanda grup oluşumunu kolaylaştıran bir olgudur. Siyasal topluluk vasıtasıyla ortak etnisiteye olan inanç ortaya çıkmaktadır. Zamana bağlı olarak söz konusu siyasal topluluk vasıtasıyla etnik grubun fiziksel ve geleneksel yapısı farklılaşmaz ise bu topluluk varlığını sürdürmektedir. Etnik grup bir yerde akla dayalı düzen ve planlamaların geri planda kaldığı, bunun yerine yüksek topluluk bilincinin öne çıktığı örgütlenme türüdür. Siyasi grupların zamanla dağılma ihtimaline karşılık etnik grupların sürdürülebilir hale gelmeleri buradan kaynaklanmaktadır (Akıllı, 2003: 43-44).

Dünyadaki ulus devlet sayısı ile etnik grup sayısını karşılaştırsak çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Dünyada düz hesap 200 devlet olduğunu varsayarsak yaklaşık beş bin civarında da etnik grup olduğu düşünülmektedir. Bu durumda dünyadaki etnik grupların yalnızca yüzde dördünün bir ulus devlete sahip olduğu söylenebilir. Yani, etnik grupların %96'sının kendilerine ait veya ayrı bir devletleri bulunmamaktadır. Bu durumda da hemen her ulus devlet ülkesinde ister istemez en az iki etnik grup bulunmaktadır. Bu devletlerden çok azı homojen bir etnik yapılanma sergilemektedir. İzlanda, Norveç, Koreler ve Japonya'yı örnek verebiliriz. Hindistan ise etnisite anlamında en çok çeşitliliğe sahip ülke konumundadır. Ülkede yaklaşık seksen yedi dil konuşulmaktadır (Somersan, 2004: 4-13).

Azınlık bir etnik grubun tüm devlete egemen olması da ender görülen bir durumdur. Nelson Mandela 1990'da cezaevinden çıkmadan ve 1994'te Güney Afrika'da seçimler yapılmadan önce bir avuç azınlık, Hollanda ve İngiltere kökenli beyaz, siyasi olarak egemenliği kontrolü altına almış ve 49 yıl boyunca siyahlara siyasal, yasal, toplumsal ve ekonomik anlamda hiçbir hak ve hukuk tanımadan resmen ayrılıkçı, ırkçı ve beyaz üstünlüğüne dayanan “apartayd” rejimi ile ülkeyi yönetmişlerdir. Yani nüfusun %10'una tekabül eden bir grup orada yaşayanların %90'ını yönetime hiç katmadan hiçbir hak tanımadan devleti resmen yönetmişlerdir (Somersan, 2004: 4-5).

Etnisite ile ulusun karıştırılmaması gerekir. Ulus olgusu da etnisiteye benzer şekilde ortak mitlere, anılara ve hafızaya sahip bir topluluğu ifade etmektedir. Ayırışıkları nokta ise etnisite olgusunda bir ülke ile olan bağın sadece tarihsel ve sembolik düzeyde kalabilmesi durumuna rağmen, ulus olgusunda bu bağın fiziksel ve fiili olarak gerçekleşmesi ve siyasi niteliğe bürünmesidir. Etnik grup üyeleri kendi teritoryal bölgelerinde yaşamıyor da olabilir. Etik gruplar uluslarda olduğu gibi ortak bir kamu kültürü, iş bölümü içerisine girmezler (Smith, 1994: 71).

“Ulus” kavramı; bireylerin etkin katılımını gerektirir; tarihin belli bir döneminde oluşmaya başlamıştır; doğallığı az olan yapay bir olgudur; toplumsaldır, siyasidir, ekonomiktir, coğrafidir, toplumsal ve siyasi bir projenin ürünüdür (Sağ, 2001: 176). Yani ulusal kimlik, vatandaşları tek çatı altında birleştirmek isteyen bir olgudur (Güvenç, 1994: 7).

2.1.4. Etnisite ve Milliyetçilik Kavramı

Milliyetçilik düşüncesini Anthony Smith (2004: 119) şu şekilde tanımlamaktadır:

“Bütün olarak millet ve milli-devletlerin bütün bir kurulma ve kendini idame ettirme süreci; bir millete ait olma bilinci ve milletin güvenliği ve refahıyla ilgili özlem ve hissiyata sahip olmak; ‘millet’ ve bu millet rolüne ilişkin bir dil ve sembolizm; milletler ve milli irade hakkında bir kültürel doktrin ile milli emellerin ve milli iradenin gerçekleşmesine dair reçeteleri de içeren bir ideoloji; milletin amaçlarına ulaşacak ve milli iradeyi gerçekleştirecek bir toplumsal ve siyasi hareket vb.”.

Milliyetçiliğe ilişkin tanımlamaların ortak noktası bir ideoloji ve bu ideoloji ile bağlantılı bir kültürel oluşumun ortaya konmasıdır. Burada kültürün de etnik kimliğe paralel olarak oluşturulduğu ifade edilmektedir. Son tahlilde, ortaya çıkan söz konusu kültürün de ulus-devletin ideolojik eksenini şekillendirerek yurttaş niteliğini (Yanık, 2013: 233) ortaya çıkardığı görülmektedir.

Ulus- devlet inşasının şekillendiği dönem, 16. ve 17. yüzyıllardaki büyüyen Avrupa prensliklerin öncelediği ama sistemli olarak Fransız devrimleri ile şekillenen karakteristik modern devlet olgusunun yükseldiği döneme denk düşmektedir. Modern devlet, yönettiği insanların hepsini kucaklayan bir toprak parçası olarak tanımlanmakta, kendisi gibi diğer toprak parçalarından belirgin sınır çizgileriyle ayrılmaktadır (Hobsbawm, 2014: 102). 1880-1914 dönemi milliyetçiliğinin üç önemli özelliği mevcuttur. Birincisi, kendisini “millet” sayan her halk topluluğu, kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğunu iddia etmektedir.

İkincisi, “tarihsel olmayan milletler” in çoğalması ile etnik köken, dil, potansiyel millet olmanın merkezi, giderek belirleyici hatta tek kriter haline gelmiştir. Ancak bunun yanında, sayıları gün geçtikçe artan ve iddialı hale gelen devlet dışı milli hareketlerden ziyade, yerleşik ulus devletler içindeki milli duyguları etkileyen üçüncü bir değişiklik de söz konusudur: Millet ve bayrağın hızla politik sağa doğru kayması (ki “milliyetçilik” terimi aslında on dokuzuncu yüzyılın son on yıl(lar)ında icat edilmiştir) (Hobsbawm, 2014: 126).

Toplumsal düzeyde, milletler olarak Anderson’ın ifadesiyle “hayali”, hatta gerçek cemaatler icat etmenin yepyeni biçimlerinin geliştirilmesine giderek daha geniş bir zemin hazırlayan üç gelişmeden söz etmek mümkündür: Modernitenin saldırısına uğrayan geleneksel grupların direnişi, gelişmiş ülkelerin şehirleşen toplumlarında hızla büyüyen yepyeni ve geleneksel olmayan sınıflarla katmanların ortaya çıkışı ve bizim asıl meselemiz olan yeryüzünün her tarafındaki çeşitli halkların (hem yerleşiklere hem de öteki göçmenlere yabancı olan gruplardı bunlar ve hiçbiri henüz bir arada yaşama alışkanlığı ve geleneklerine sahip değillerdi) eşine rastlanmadık göçleri ve oluşan diasporalardır (Hobsbawm, 2014: 134).

On dokuzuncu yüzyıla ait “milliyet ilkesi”nin zafer kazandığı bir dönem varsa, bu dönem Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna denk düşen dönemdir. Bu zafer ortaya çıkan iki gelişmenin ürünüdür: Bir yanda Orta ve Doğu Avrupa’nın çok milletli imparatorluklarının çöküşü ile öbür yanda Müttefiklerin Bolşevik kartına karşı Wilson kartını oynamasını gerektiren Rus Devrimi’dir. 1917-1918’de kitleleri harekete geçiren etken self determinasyon hakkının talebinden çok, toplumsal devrimdir (Hobsbawm, 2014: 158). İki savaş arası dönem bize milliyetçiliğin ve ulus devletlerin sınırını ve potansiyelini değerlendirmek açısından olağanüstü bir fırsat sunmaktadır. Gene de bunları ele almadan önce Versay Barış Antlaşması’nın ve beraberinde gelen anlaşmaların (hem mantık hem de kolaylık gereği 1921 İngiliz-İrlanda Anlaşması da dâhil olmak üzere) Avrupa’ya dayattığı fiili ulus devletler modeline kısaca göz atmak gerekir. Bu kısa bakış Wilsoncu ilkenin yani devlet sınırlarının milliyet ve dil sınırlarıyla uyumlu kılınması ilkesinin pratikte hiçbir şekilde uygulanamayacağını hemen açığa vurmaktadır. Çünkü 1918’den sonraki barış antlaşması (Almanya’nın sınırları üzerine bazı politik-stratejik kararlar ile İtalya ve Polonya’nın yayılcılığına verilen birkaç gönülsüz ödün hariç) bu ilkeyi uygulanabildiği ölçüde pratiğe aktarmıştır. Her halükarda denilebilir ki, ondan önce veya ondan sonra Avrupa’da ya da başka yerde politik haritayı milliyet doğrultusunda yeniden çizmeye yönelik aynı ölçüde sistemli bir girişim asla görülmemiştir. Halkların fiili dağılımı göz önüne alındığında, eski

imparatorlukların yıkıntıları üzerinde kurulan yeni devletler kaçınılmaz olarak yerlerini aldıkları eski “milletler hapishaneleri” kadar çok milletli yapıdadır (Hobsbawm, 2014: 160).

Her birinde etnik köken ve dil itibariyle ayrı bir homojen halkın yaşadığı kendi içinde uyumlu teritoryal devletlere bölünmüş bir kıta yaratma çalışmasının mantıksal sonucu, azınlıkların kitle halinde kovulması ya da imhasıdır. Kitle halinde sürme hatta soykırım (jenosid) ilk kez Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanmıştır (Hobsbawm, 2014: 161). Bu dönem imparatorlukların düşüşe geçtiği hatta tarih sahnesinden silindiği dönemdir.1922’de Habsburglar, Romanovlar ve Osmanlılar artık tarihe karışmıştır. Bu noktadan itibaren uluslararası norm artık ulus-devlet ritüeli üzerinden şekillenmeye başlamıştır (Anderson, 1993: 129). Etnik kimliğin ve bu bağlamda milliyetçi perspektifin şekillenmesi sürecinin diğer ayağını sömürgelerin ulusal kurtuluş hareketi oluşturmuştur. Bu kurtuluş hareketleri sömürgeler açısından donmuş bir toplumsal veya etnik kimliğin tekrar zuhur etmesine ortam sunmuştur. 19. Yüzyılda bütün Avrupa’ya egemen olan “milliyetlerin” ulusal kurtuluş siyaseti, devrimci çalkantıların patlak vermesi ve kıta imparatorluklarının tarihe karışması biçiminde tezahür etmiştir (Leca, 1998: 34).

Aslında, ayrılıkçı ve etnik anlamda kışkırtıcı hareketlerin yükselişi yaygın inanışın tersine, kısmen İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki devlet kurma ilkesinin, Birinci Dünya Savaşı sonrasında farklı olarak, Wilsoncu milletlerin kendi kaderini tayin etmesi ilkesiyle hiçbir ilişkisi olmamasından kaynaklanmaktadır. Burada üç etken öne çıkmaktadır: Sömürgeciliğin sona ermesi, devrim ve elbette dış güçlerin müdahalesi.

20. yüzyıl sonundaki milliyetçilik ile 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl milliyetçiliği birbirinden farklıdır. Çünkü 20. yüzyıl sonlarına doğru milliyetçilik artık tarihsel gelişmelerin şekillendirdiği bir olgu olmaktan çıkarak, akademik ve siyasi çevrelerin şekillendirdiği bir olgu halini almaya başlamıştır. 20. yüzyıl sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlayan milliyetçilik anlayışı etnik ve dilsel temellere dayandığı için olumsuz hatta bölücü özellik taşımaktadır. Yine Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkmaya başlayan milliyetçilik anlayışının hızla yükselmesini şu nedenlere dayandırmaktadır: Modernleşme sonucu kendilerine toplumsal bir tehdit gören sınıf ve toplumların tepkisi, burjuva sınıfının yükselişi, büyük göçlerdir (Hobsbawm, 2014: 36).

Ernest Renan tarafından geliştirilen kurama göre milletlerin oluşmasında ırkın yeri bulunmamaktadır. Milletlerin oluşumunu subjektif millet görüşüne dayandırmıştır. Buna göre milletler kendisine mensup olmak iradesindeki kişilerce oluşturulmuş bir ruhtur.

Gobineaucu görüş ise Renancı kuramının aksine objektivist millet görüşünü öne sürmüştür ve ırkın milleti oluşturduğunu belirtmiştir. Dil, din birliği millet oluşumunda bağlayıcı unsurlardır. Gobineaucu görüşün en öne çıkan örneği Hitler Almanyası'dır.

Benedick Anderson milletleri “hayali bir cemaat” olarak tanımlamıştır. Ona göre milletler hayal edilmiştir; çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecek ama yine de her birinin zihninde toplumların hayali yaşamaya devam edecektir. Bu hayal edilmiş bir birlikteliktir; çünkü geneli oluşturan bireylerin diğer üyeleri tanınmasına, onlarla bir eyer paylaşmasına gerek olmaksızın, birbirlerinin zihninde “genel” in ortak hayalini yaşamaya devam ederler. Ulusçuluğun kökleri modern çağ öncesi kültürlerde özellikle de dinsel öğelere uzanmaktadır. Dinler bireyin hem maddi hem de manevi yaşamıyla ilgilendiği için süreklilik arz etmektedir. Bu özellikleri açısından ulusçulukla aynı paraleldedirler. Çünkü ulusçuluk düşüncesinde de birey fani fakat ulus bakidir. Ayrıca her ikisi de sembollerden yararlanmaları açısından da birbirlerine benzemektedirler (Anderson, 1995: 13-20)

2.1.5. Etnisite ve Din

Din ile milli bilinç arasındaki bağlar çok sıkıdır. Aslında milliyetçiliğin bir kitlesel güç haline geldiği yerlerde bu ilişki, bir azınlık ideolojisi ve aktivist hareketi aşamasında olduğu yerlerden daha yoğun görünmektedir. Siyonizm veya Arap ülkelerindeki İslamiyet milliyetçilikle özdeşleşmiştir. Avrupa'da ise diniyle tanımlanan bir tek örnek vardır o da tüm komşuları Protestan olan milliyetçi İrlandalılardır. Din, ortak pratikte komünyon kurmanın eski ve sınanmış bir yöntemi, başka ortak yönü olmayan insanlar arasında bir tür kardeşlik bağıdır. Ancak ön milliyetçilik açısından; daha doğrusu dini genellikle (en azından daha savaşçı aşamalarında), “millet” in kendi üyelerinin bağlılığı üzerinde tekel kurmasına meydan okuyabilecek bir güç olarak görüp ona ciddi bir ihtiyatla yaklaşan modern milliyetçilik açısından paradoksal bir çimentodur. Özellikle tek bir kabileye özgü dinler, normal koşullarda modern milliyetlere göre çok küçük bir teritoryal alanda etkin olmakta ve dışarı açılma çabalarını baltalamaktadır (Hobsbawm, 2014: 89).

Dikkat çekici bir nokta da milletlerüstü dinlerin egemenliği, modern milliyetçiliğin geliştiği ülkelerde, dinsel-etnik kimliğe bazı sınırlar dayatmasıdır. Bu sınırlama evrensel olmamakla birlikte görüldüğü yerlerde genellikle söz konusu halkı bütün komşularından değil yalnızca bir kısmından ayırır (Hobsbawm, 2014: 90). Öyleyse dinsel-etnik kimlik bulunduğu yerde tam olarak ne anlama gelmektedir? Etnik bir din seçilmesinin nedeni, bir halkın kendisini en başından komşu halklardan, devletlerden farklı görmesidir. Örneğin İran hem Zerdüş dinine bağlı bir ülke hem de İslamiyet'e geçişinden ya da her halükarda Safevilerden beri bir Şii ülke olarak kendi ilahi yolunu çizmiştir. Öbür yandan, farklı dinlere geçmenin iki farklı milliyet yaratmaya katkıda bulunacağı da aynı derece açıktır. Bunun en belirgin örneği ortak bir kültür dilini paylaşan Katolik Hırvatlar ile Ortodoks Sırlardır. En nihayetinde dinsel kimlik ne kadar güçlü olursa olsun başlı başına milliyetçiliğe benzer bir anlam yüklenip yüklenmeyeceği tartışmalıdır (Hobsbawm, 2014: 91).

2.1.6. Etnisite ve Irk Kavramı

Irk, kalıtımsal özelliklerin bir sonucu olarak vücut yapılarında, fiziksel özelliklerinde gözle görülür benzerlikler taşıyan insan topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Kavrama, milli ayrımlar değil, “biz” ve “onlar” arasındaki ayrımlara işaret etmek ya da pekiştirmek amacıyla yararlanılmıştır.

Irk ve etnisite kavramları tamamen birbirinden ayrı olup, bu ayrımın temelinde ise kültür kavramı yatmaktadır. Irk terimi insanları biyolojik olarak sınıflandırırken, etnisite terimi insanları kültürel özelliklerine göre sınıflandırmaktadır. Ayrıca etnisite terimi etnik grup üyelerinin dil, din gibi kültürel özelliklerini kapsadığı için daha geniş kapsamlıdır. Bu özellikler kalıtımsal olmayıp sosyalleşme süreci ilgilidir.

Ruth Benedict 1942'de yazdığı Theories of Race and Racism adlı kitabında “İrkin modern bir batıl inanç değil, meşru bilimsel araştırma konusu olduğunu ve kalıtım yoluyla edinilen özelliklere dayandığını, Ancak ırklardan birinin doğuştan aşağılık, diğerinin ise doğuştan üstünlüğe mahkum olmadığını” vurgulamıştır.

Etnisite, “doğuştan gelen, doğuştan verili” bir durum, bireylerin aidiyet duyguları ile kabul ettikleri, genetik yollarla nesilden nesile aktarılan, ortak noktaları aynı dili ve gelenekleri canlı tutmak olan, topluluk oluşumunda temel olan ritüelleri eksen alan toplumsal organizasyondur (Göka, 2006: 311). Bunun yanı sıra belirtmek gerekir ki etnisite biyolojik olarak yani genetik yollarla aktarılan, antropolojik olarak “ırk” kavramıyla da aynı manaya

gelmemektedir. Konuşulan dil, din, inanç sistemi, yeme- içme ritüelleri, giyim- kuşam tarzı, değerler etnisitenin objektif yönü; aidiyet hissiyatı ve “öteki” anlayışı da sübjektif yönünü vermektedir (Aslan, 2004: 8).

Cockburn (1998: 35)’e göre “etnisitede ırk kavramında görülmeyen maddi olarak atıf yapılabilen bir yön vardır ve ırk kavramının biyolojik bir temeli yoktur dolayısı ile biyolojik olarak insanlar arasında ırk farkı da bulunmamaktadır”. Buna karşılık etnisite, bireylerin “etnik aidiyet”i kimi zaman çok önemsemeleri ve bunda çok ısrarcı olmaları nedeniyle ayrı bir statüye sahiptir. Etnisite tarihsel ayrışma süreçlerine, yani kolektif kimliğin ve köklerin değişerek kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve üretildiği dilsel ve kültürel pratiklere sahiptir (Cohen, 1988: 40).

İrkçılık denilince akıllara ilk gelen örnek Almanlar ve Yahudilerdir. Almanların üstün ırk teorisine göre Yahudilere ABD’de aşağı ırklara uygulanan yasalar gibi müeyyideler uygulanmaktaydı. Öyle ki, Naziler 1933’te “Hasta Çocukların Genetik Olarak Önlenmesi” yasasını yürürlüğe sokmuşlardır. Yine 1935’de yapılan yasalar gereği Yahudilerle Almanların arasında evlilik ağır suçlar kapsamına alınmıştır. Yine ABD’de benzer bir örnek vermek gerekirse, 1937’de siyahi çocukların mecburi kısırlaştırılmasına yönelik bir takım yasalar düzenlenmiştir (Muller-Hill, 1998: 33). Yine Frankfurt’ta, 1944 tarihli Psikolog Robert Ritter’in bir raporuna göre Çingenerin %90’ı karışık ırklardan gelmektedir ve nu nedenle kısırlaştırılarak toplama kamplarına gönderilmeleri uygun bulunmuştur. 20.943 Çingene Auschwitz kampına kayıt edilmiş 3.461 Çingene başka kamplara gönderilmiş, bir kısmı gaz odalarında öldürülmüştür (Reicher, 2001: 277).

İrk kavramı İngilizce ’ye 1930’lu yıllarda girmiştir. Ancak çağdaş anlamıyla ırk terimi 17. yüzyılın sonunda kullanılmaya başlanmıştır ve birini ırk teorisinin mucidi olarak göstermek gerekiyorsa bu kişi Alman filozof Kant olmalıdır. Kant’ın eserlerinde ırkçılıkla ilişkilendirilebilecek pek çok fikir ve unsur vardır. Ancak en çok bilineni “Güzel ve Yüce Duygusu Üzerine Gözlemler” de dile getirdiği “birinin baştan aşağı kara olması onun aptal olması için apaçık bir kanıttır” düşüncesidir. Bu düşünceye göre ırkları ayırmak için belirlenen kriter derinin rengidir (Bernasconi, 2015: 9).

Bilimsel anlamda ırk kavramının ilk kez Amerika ya da İngiltere’de değil de Almanya’da geliştirilmiş olması buna yol açan şeyin köle sahiplerinin çıkarları olmadığını doğrulamaktadır. İrk kavramının gelişmesine neden olan faktör, Kant’ın da öne sürdüğü gibi

sınıflandırmaya duyulan ilgi ve insanların aynı soydan geldikleri iddiasını (monogenesis) teorik olarak savunma çabasıdır (Bernasconi, 2015: 63).

2.1.7. Etnisite Kuramları

Etnisite ve etnisite kavramıyla ilgili terimlerin kullanımı antik çağlara kadar uzanmaktadır. Ancak sistemli olarak konu üzerine çalışılması o kadar eski tarihe dayanmamaktadır. Bu nedenle etnisite kuramlarını sınıflandırmak için keskin sınırlardan söz edilememektedir. Kavramın çok çeşitli disiplinlerin çalışma alanına girmesi, etnisite ve milliyetçilik kavramları arasındaki farklılığın belirsizliği, terimin yeni olmasına karşın anlam itibariyle çok daha önceki dönemler için de kullanılması gibi çeşitli sebepleri sayılabilmektedir (Sağır ve Akıllı, 2004: 6).

Kuramsal olarak etnisiteye primordiyal (başlangıca ait olan, ilkel) ve araçsal olmak üzere iki farklı açıdan yaklaşılmaktadır. Primordiyal yaklaşım, etnisiteyi doğuştan edinilen, doğduğu yerden ve akrabalık ilişkileri, din, dil, gelenek gibi sosyal pratiklerden kaynaklanan, doğal ve değiştirilemez bir bağlılık duygusu ve bundan doğan sosyal dayanışma olarak görür. Primordialistler bu sayılan özelliklere sahip bireylerin birbirleri ile kolayca yakınlık kurmasına zemin oluşturarak, etnik grupların doğmasına sebep olduğu görüşüne inanırlar. Araçsalcı yaklaşımsa etnisitenin sosyopolitik koşulların inşa ettiği bir yapı olduğunu ve etnisitenin birtakım siyasal amaçlara ulaşmak isteyen siyasal elitlerce bireyleri mobilize etmek için kullanılan bir araç olarak kullanıldığına inanırlar (Kurubaş, 2008).

Doğuştan kazanılan, primordial, ilköçil etnik kimlik temelde “öteki”nin tanımlanması üzerine konumlandırılmıştır. Smith (1994: 41) etnik bir grubu; tarihsel ve sembolik-kültürel nitelikleri öne çıkararak, soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan, din, dil, gelenek ya da kurumlar gibi bir veya daha fazla kültürel farklılığa göre ayırt edilen kolektif bir kültürel tip olarak tanımlar. Smith (1986: 22-25)’e göre, etnik gruplar kolektif özel bir isim, ortak bir soy miti, paylaşılan tarihi anılar, ayırıcı ortak kültür, özel bir yurtla bağ, dayanışma duygusu gibi ortak nitelikleri barındırırlar. Bununla birlikte Smith’e göre etnisite sosyal ve kültürel bir grubu temsil eder ve onu ortaya çıkaran özellikleri daha çok nesilden nesile aktarılan paylaşılmış tecrübeler ve ortak kültürel değerlerden oluşmakla birlikte, az da olsa şehirleşme, okuryazarlık oranları gibi nesnel göstergelerden de beslendiğini belirtir. Etnik grup üyeleri nesnel açıdan “biz” olmanın gereği olarak dil, kültür, din gibi paylaşılan ortak ve ayırıcı değerlere sahip olduğu kadar, öznel olarak buna dönük bir aidiyet duygusuna da sahiptirler. Ayrıca davranışsal olarak diğer etnik grup üyeleriyle etkileşimlerinde

farklılıklarını vurgulayarak, buna dönük olarak yukarıda da belirttiğimiz gibi bir “öteki” tanımı üzerinden hareket ederler. Etnik sınırlar toplumsal olarak inşa edilir ve az çok geçirgen özelliklere sahiptir (Smith, 1986: 22-30).

Max Weber öncesinde ve klasik sosyologlar arasında etnisite konusu incelenmemiştir. 19. ve 20. yüzyıl başlarında geleneksel kimliklerin modernlik ile beraber kısa sürede kaybolacağına dair inanç nedeniyle üzerine düşülmediği sanılmaktadır. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın en ileri ve modern toplumlarından bir tanesi olan Almanya’da Naziler tarafından geliştirilen aşırı ırkçılığın toplumdaki gücü ve 1960’lar ABD’inde görülen anti siyah hareketleri sosyologları konu üzerine daha detaylı bir şekilde düşünmeye sevk etmiştir. Geleneksel dayanışma kaynaklarının tahmin edildiğinden çok daha fazla dayanıklı olması, bu bağların aslında doğal ve “primordial” (ilk-ana) olduğunu savunan kuramların ileri sürülmesine yol açmıştır. 1960’lı yılların sonlarında gelişen olaylar neticesince primordializm eleştirilmeye başlanmış ve Araçsalcı kuramlar güç kazanmaya başlamıştır. Afrika ülkeleri ve Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşanan çatışmaların sürekliliği; en gelişmiş ülkelerde bile etnik çatışmaların yaşanması; Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra kurulan devletlerdeki çatışmalar; Yugoslavya’nın dağılması sonrası “etnik temizlik” dalgası; Batı Avrupa ülkelerine doğru yaşanan yasa dışı göç ve ulus devletlerin küreselleşme süreciyle birlikte geçirdiği dönüşümler, etnisitenin siyasal alandaki işlevi konusunda oldukça geniş bir literatürün gerekliliğini ortaya koymuştur (Sağır ve Akıllı, 2004: 6-7). Etnisite kuramlarına biraz daha detaylı bakalım.

2.1.7.1. Primordialist Kuramlar

Primordialist kelime anlamı olarak başlangıçtan itibaren var olan, ilk yaratılan veya ilk geliştirilen manasına gelmektedir (Yıldız, 2017: 18). Primordializme göre etnik gruplar tarihin derinliklerinden bu yana var olan, somut ve bağımsız toplumsal oluşumlardır ve varlıkları başka faktörlere (ekonomik, kültürel, tarihsel, coğrafi vb.) indirgenemez ve bu faktörlerce açıklanamaz (Aktürk, 2006: 24). Etnik kimliği, biyolojik ihtiyaçlarımız ve duyu organlarımızla hissetmemiz kadar doğal gören primordialistler, aynı zamanda kan bağı ile gelen, değişmez ve sabit nitelikte düşünmektedirler. Üstelik toplumsal bir kategori olan etnik gruba atfedilen kan bağının nesnel olarak kanıtlanması gerekmemektedir, önemli olan bireylerin taşıyıcısı olduğu etnik grupla kan/soy bağı olduğuna inanmasıdır. Siyasal ve sosyal olaylarda ise kan bağı bireylerin davranışlarını birincil derece açıklayan bir öge olarak görülmektedir (Yıldız, 2017: 20).

Primordialist etnisite kuramları iki ana gruba ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi sosyolog Edward Shills ve antropolog Clifford Geertz'in kurucuları olduğu grupların kültür, gelenek, dil, din, tarih gibi ayırt edici özelliklerine birinci derecede önem veren kuramlar; ikincisi ise biyolojik- genetik özelliklere vurguda bulunan ve etnisiteyi kıt kaynaklardan yararlanma yarışında avantaj sağlamakta kullanılan akraba seçiminin bir uzantısı olarak gören kuramlardır. Shills II. Dünya Savaşı'na katılan askerler üzerine yaptığı araştırmalar neticesinde savaşta askerlerin gösterdikleri başarıların ve görevlerine kendilerini adamalarının vatanseverlik veya partilerin sembollerine karşı duyulan bağlılıklardan çok komutanlarına, ailelerine ve takım arkadaşlarına olan bağlılıklardan dolayı başarı sergiledikleri sonucuna varmıştır. Özellikle aile üyeleri arasındaki dayanışmanın olağanüstülüğünün ancak sözlerle anlatılamayacak kadar derin bir kan bağına dayanabileceğini söylemiş ve aile içi ilişkileri açıklamak üzere ilk defa sosyal ilişkiler için Primordial terimini kullanmıştır (Eller ve Coughlan, 1993).

Primordial bağların kaynağını bu bağların sorgulanmaksızın varlığının ve öneminin kabul edilmesi oluşturmaktadır. Bu bağlılıklar temelde birinci dereceden yakınlık ve akraba bağlarıdır. Bunlardan kan, konuşma, gelenek gibi bağların sözcüklerle ifade edilemeyecek ve bazı zamanlarda gücüne karşı koyulamayan, kendilerinden kaynaklanan ve kendilerine yönelik bir yaptırım gücüne sahip olduğu görülmektedir. Kişi büyük oranda bu bağların kendisine atfedilen hesaplanamaz mutlak öneminin gücünden dolayı akrabasına, komşusuna veya dindaşına bağlıdır. Başka bir deyişle de bu etnik bağlar, insanların aileleri ve diğer birincil grupların içinde yaşadıkları tecrübelerle belirlenmiş doğal bir olgudur (Geertz, 1994:127-142).

Ulus olmanın en temel koşulu ilksel bağlara sahip olmaktır. Geertz (1973:260)'e göre bu türden bağların modern toplumlarda siyasal üstünlük için kullanılması ulusal birliğin sağlanması için kullanılabilir.

Tek dilli bir devletin neden istikrarlı ve çok dilli bir devletin neden istikrarsız olduğunun sebebi gayet açıktır. Bir devlet, ortak duygu üzerine inşa edilir. Bu ortak duygu nedir? Kısaca, akraba oldukları duygusuyla hareket eden insanları biçimlendiren ortak bir birliğin var olduğu hissidir. Bu his çift taraflı bir histir. Bir yandan ekonomik çatışmalar ve sosyal derecelerden kaynaklanan büyük farklılıkları aşarak bireyleri son derece güçlü bir biçimde bağlar, diğer yandan da onları türdeşleri olmayanlardan ayırır. Herhangi bir gruba ait olmak güçlü bir arzudur. Bu ortak duygunun varlığı, istikrarlı ve demokratik bir devletin de esasıdır (Geertz, 1973:260).

Primordialist yaklaşıma bir diğer katkı Harold Isaacs tarafından yapılmıştır. *Idols of the Tribe* adlı eserinde her bireyin belirli tarihsel zamanda ve bir grup içerisinde doğmasının sonucu olarak kazanmış olduğu bu temel grup kimliğine katkıda bulunan birkaç ögenin var olduğunu savunmaktadır. Temel kimliği oluşturan ögeler fiziksel özellikler, kişinin adı (bireysel ad, aile adı veya grup adı), konuşmayı ilk öğrendiği ve onunla dünyayı keşfettiği bir dil, kendisine telkin edilen din, içinde doğduğu grubun tarihi ve kökenleri, kişinin milliyeti veya etnik aidiyeti, doğduğu grubun tarihi ve kökenleri, kişinin milliyeti veya etnik aidiyeti, doğduğu yerin coğrafyası ve kişinin kalıtımla kazandığı kültür olarak sıralanabilir. Bir birey adını değiştirebilir, kökenini inkâr edebilir ya da gizleyebilir, tarihini ihmal edebilir veya onu tekrar yazabilir farklı bir milliyeti benimseyebilir, yeni bir dil öğrenebilir, ailesinin dinini, bırakabilir veya yeni bir dini kabul edebilir, yeni ahlak kurallarını felsefeleri ve yeni bir yaşamın tarzını kabullenebilir. Ancak bedenini değiştirmek için yapabileceği bir şey yoktur (Isaacs, 1975: 37).

Pierre van der Berghe (1996:58-60), *The Ethnic Phenomenon* adlı eserinde etnisiteyi sosyo-biyolojik yöntemle ele almıştır. Ona göre etnisite ve ırk hayatta kalabilmek için kıt kaynakları kullanmak adına verilen rekabetin bir sonucudur. Bu rekabet sürecinde önemli bir rol oynayan akrabalık ve akraba seçimi, etnik ve ırksal duyguların biçimlenmesini sağlamaktadır. Etnisite, günümüzdeki etnik grubu oluşturan insanların sayısı çok olduğu zamanda bile ortak köken inancına derinden bağlıdır. İki grup arası ayrım, sadece üyeliğin biyolojik veya kültürel işaretleyicilerinin görece belirginliği ile ilişkilendirilmektedir. Ancak her iki durumda da işaretler kültürel olduğu zaman da bile sosyal ilişki ortak biyolojik kökene dayanmaktadır (Berghe, 1996: 58-60).

2.1.7.2. Araçsalcı Kuramlar

Araçsalcı yaklaşımın en önemli temsilcileri Paul Brass ve Crais Calhoun olarak gösterilmektedir. Araçsalcı yaklaşıma göre etnisite; kültürel, ekonomik ve siyasal seçkinlerin kendi iktidarlarını, nüfuslarını ve avantajlarını korumak amacıyla bir takım mitler oluşturmalarının sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Toplumsal, siyasal ve tarihsel koşullara göre değişen kültürel ögeler seçkinler tarafından kendi amaçları doğrultusunda şekillendirilerek, etnik hareketlilikler ortaya koyulmaktadır. Bu değişiklikler sonucunda yeni ve icat edilen etnik kimlikler doğmaktadır. Yeni etnik kimlikler ise grubun menfaatlerini yükseltmek için kullanılan; insan yaratısı, güçlendirilmiş ve popülerite edilmiş bir araçtır. Bir

nevi menfaatler doğrultusunda kullanılan araçlar olarak işlev görmektedirler (Brass, 1991: 25).

Bireyleri şekillendiren sadece toplumsal kurumlar değildir. Seçkinlerin dışındaki bireyleri mobilize eden itici güçten birisi de grup kimliğinin kendisine ne derece fayda maksimizasyonu sağlayacağıdır. Araçsalçı Yaklaşımına göre rasyonel hareket eden bireyler, istekleri ile grup kimliği özdeşleştiği sürece etnik grupla bir hareket edeceklerdir. İşte tam bu noktada Araçsalçı teorilerin son formülasyonlarından biri olan “rasyonel seçim teorisi” ortaya çıkmaktadır. Bireyler kendi davranışlarının maliyetini en aza indirerek; faydaları, sosyal ve ekonomik durumlarını maksimize etmek isterler. Rasyonel seçim teorisi ilkeleri doğrultusunda hareket edenler için etnisite bir tercihtir. Bireylerden bazıları etnik üyeliği kendisi için faydalı gördüğünden kabul eder, bazıları ise kendisi için dezavantajlı olarak gördüğünden inkâr ederler. Yani etnik tercihler rasyonel ve madde odaklıdır. Bir kişinin etnik bir gruba ait olma isteği, statü elde etme, maddi güç elde etme gibi kendi bireysel ihtiyaçlarının neticesidir (Esmen ve Rabinovich, 1988: 12-13).

Araçsalçılar açısından, etnik kimlik esnek ve değişken olduğundan; koşullara göre bir etnik grubun hem içeriği hem de sınırları değişebilmektedir. Etnisite esnek ve son derece uyarlanabilir bir araç olarak tanımlanmaktadır. Etnik grupların sabit hiçbir sınırı yoktur. Onlar, boyutları koşullara göre değişen kolektif varlıklardır. Bireyler ise, sürekli olarak tek bir etnik gruba atfedilemezler. Onlar aynı zamanda birkaç grubun üyeleri olabilmektedirler. Bu nedenle de etnisite, araçsalçılara göre dinamik bir yapıya sahiptir (Taştan, 2010: 212)

2.1.7.3. Konstrüktivist Kuramlar

Konstrüktivist kuramlar 1980 sonrasında sosyal bilimlerde yaşanan gelişmeler sonrasında gelişmiştir (Wicker, 1997: 1). Hans Rudolf Wicker (1997: 3)’a göre, postmodern sosyal bilim anlayışının yaygınlaşması ve primordializm karşıtlığı, dünya çapında geniş bir coğrafyada gözlemlenebilen köktenci hareketlere ve Avrupa’da yükselişe geçen ırkçı akımlara karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır. Konstrüktivist kuram, bilimsel post- modernizm için din, ulus, kültür gibi totolojileri çözmeye yarayan bir araç ve strateji haline gelmektedir.

Konstrüktivist kuramların yöneldikleri iki temel amaç vardır: İlki, primordial ve özsel olanın verilmişlikler değil insanlar tarafından özgün amaçlar için inşa edilmiş olduğunun gösterilmesidir. İkincisi dönemin sosyal bilimlerinin uluslar, kültürler ve etnik gruplar gibi

karmaşık bütünlerin, yani modern çağın özcü doğasına uygun kavramlarının, inşa edilmesine ne şekilde katkıda bulunduğunu göstermektedir (Sağır ve Akılı: 2004: 17).

Konstrüktivist yaklaşım sosyal bilişsel yaklaşımdan destek almaktadır. Sosyal bilişsellik toplumdaki kişilerin diğer insanları, olayları, nesnelere ne şekilde anlamlandırdığıdır. Sosyal bilişsel yaklaşıma göre insanlar, doğdukları toplumun ve çevrenin kendileri için daha o doğmadan hazırladığı bir ilişkiler ağı içerisine ve önceden hazırlanmış semboller dünyasına katılırlar. Toplum, kişilere bu sembolleri verirken aynı zamanda bu sembolleri nasıl yorumlaması gerektiğini de iletmektedir. Ancak, algılama farklılıkları zaman içerisinde karşılıklı etkileşimler yoluyla form değiştirebilmektedir (Sağır ve Akılı: 2004: 19).

Bu yaklaşımı benimseyenler iki temel savı kabul etmektedirler: Bireyler tek değildir; Kimlik bazı değişken nedenlere bağlı olarak farklılıklar kazanabilir. Bireysel kimliklerin değişmesi ile bu bireyleri tanımlayan etnik gruplar ve etnik demografi de değişmektedir (Chandra, 2001: 7). Etnik, kültürel veya ulusal öz gibi tanımlar doğru değildir. Etnik gruplar, kültürler ya da uluslar gibi oluşumlar artık, insan eylemini oluşturan ve tanımlayan üst özneler olarak düşünülmemelidir. Onun yerine, tarihin ürünleri ve bu nedenle insanların çıkarları ile seferber edilen somut eylemlerin sonucu olarak yorumlanmalıdır (Taştan, 2010: 217).

2.1.7.4. Etnisite Kuramlarına Eleştiriler

Primordialist teoriler öncelikle açıklayıcı olmaktan çok tanımlayıcı olduğu gerekçesi ile eleştirilmiştir. Primordialist teorilere göre *a priori* olarak kabul edilen primordial bağların yani gelenek, kültür, kan bağı, dil, din, ırk gibi unsurların “verilmişlikler” olarak kabul edilmesi üzerinde durulmuş ve tartışılmıştır.

Yaklaşım ırkçılık, aşırı milliyetçilik gibi ideolojilere meşruluk kazandırabilecek ilkelerden yola çıktığı gerekçesi ile eleştirilmiştir (Wicker, 1997: 2). Primordializmin genetik ve sosyo-biyolojik açıklamalarının ise bilimsel olarak kanıtlanmamış olması ve kanıtlanabilmesinin de en azından içinde bulunduğumuz zamanda öngörülememesi –örneğin hangi genlerin akraba seçimini sağladığı- diğer bir eleştiri sebebidir (Sağır ve Akılı: 2004: 20).

Araçsalcı yaklaşımlar, etnisitenin duygusal ve psikolojik yönüne önem vermedikleri gerekçesi ile eleştirilmiştir. Aynı zamanda insanların her zaman rasyonel olarak karar vermeye eğilimli olmaları varsayımı da tartışılmış, duygusal nedenlerin mantıksal

davranışların önüne geçebileceği belirtilmiştir. Toprak, vatan, kan bağı, millet sevgisi gibi soyut temellere dayanan rasyonel olmayan kavramlar için insanların kendi yaşamlarını ortaya koymaları, insanların bu kavramlara atfettikleri önemi kendi çıkarlarından üstün görebilecekleri durumların varlığına işaret ettiği öne sürülmektedir (Connor, 1994: 205-206).

Doğal uyum, beş tanıma işaretleyicisi uygun olduğu zaman ortaya çıkmaktadır ve duygunun yoğunluğu bu tanıma işaretleyicileriyle ilişkili olduğunda güçlü olmaktadır. Tanıma işaretleyicileri, ortak fenotipler (dış görünüş benzerliği), köken, dil, vatan ve dindir. Beş tanıma işaretleyicisinin biri veya birkaçı ya da kimlik mekanizmasındaki bilişsel ve duygusal süreçler işlevini yitirdiğinde belirsizlik ortaya çıkmaktadır. Büyük bir gruba sadakat da otomatik olarak zayıflamaktadır. Kimlik mekanizması, en etkin biçimde etnik açıdan homojen bir toplumda (en az belirsizliğin olduğu bir toplumda) işlevini yerine getirme eğiliminde bulunmaktadır. Kimlik mekanizması, belirsiz koşullarda işlediğinde ise çok-etnili devletlerde olduğu gibi, grup bağlılığını tehdit etmektedir. Bu da, güç dengesi düşünceleriyle şekillenen çevrelerde sorun olmaya başlamaktadır. Bağımlı olmayan bir grup, kapsamlı uygunluğun önceliklerini arttırma ve korumada üyeleri tarafından güvenilir olmama ihtimali taşımaktadır. Grup sadakati tehdit edildiğinde, kimlik mekanizması, sadakati bir alt grup üyeliğine yöneltmeye meyiledecek, bu nedenle gruplar arası çatışma büyüyerek büyük grupta ayrılıkçı hareketlere ve belki de iç savaşa neden olabilecektir (Wong Shaw, 1989: 109-110).

Konstrüktivist kuramların en çok eleştirildiği nokta ise, çözümledikleri yapıların yerine yeni bir gerçeklik anlayışı yerleştirmeye çalışmaları ve bu gerçeklik anlayışının da yine eleştirdikleri siyasi iktidar güçlerinin istekleri doğrultusunda olmasıdır (Sağır ve Akılı: 2004: 20).

2.2. Göç Kavramı ve Göç Kuramları

2.2.1. Tanım

Göç farklı açılardan farklı disiplinlerin ilgi alanına girdiğinden dolayı tanımlanması da oldukça geniş ve zor bir kavramdır. Göç, ekonomik sosyal siyasi demografik psikolojik pek çok neden ve sonuçtan ibrettir. Sosyologlar göçün sosyolojik boyutu üzerine durmaktayken, ekonomistler göçün iktisadi boyutuna bakmaktadırlar.

“Asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere hareket” göçün en kısa tanımıdır (Karpat, 2003: 3). Türk Dil Kurumu’nun tanımına göre göç “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” manasına gelmektedir.

Göç, genel olarak, insan ve insan topluluklarının buldukları bölgelerden, geçici veya sürekli olmak üzere başka bölgelere gitmeleri ve yerleşmeleri suretiyle meydana gelen “yer değiştirme hareketi”dir. Göç, coğrafi bakımdan bir iskan ünitesinden ayrılan kişilerin, başka bir yerde hayatlarını devam ettirmeye karar vermeleriyle ve bu kararı uygulamalarıyla ortaya çıkan hadisedir (Saydam, 2010: 1).

Taylan Akkaya’ya göre (1979: 21), “Göç, coğrafi mahiyette olup sosyal bilimcilerin çeşitli kriterler kullanarak tespit ettikleri nüfus alış verişidir. Göç olayının gerçekleşmesi için, hareket mesafesi olarak iki iskan ünitesi arasında eylem tamamlanmalıdır.” Yine E. Lee (1969: 15), *A Theory of Migration* adlı makalesinde göçü; “genel olarak yaşanan yerin kalıcı ya da yarı kalıcı olarak değiştirilmesi” şeklinde tanımlamıştır.

Başka bir tanıma göre göç, göçmen olarak adlandırılan bir topluluğun, daha önceden hiyerarşik olarak düzenlenmiş bir değerler seti ya da değerlendirilmiş amaçlar temelinde verdiği kararlarla, etkileşim sistemlerinde değişiklikle sonuçlanacak şekilde bir coğrafi konumdan diğerine doğru görece sürekli olarak uzaklaşmasıdır (Mangalam, 1968: 8). Bu tanım göçü mobilite kavramından ayırmaktadır. Çünkü mobilite çeşitli mesafelerde geçici ya da sürekli olmasına bakılmaksızın ortaya çıkan her tür bölgesel hareketi kapsamaktadır. Oysaki göç sürekli yerleşim yeri değişikliği ile ilişkilendirilen, mobiliteye göre daha sınırlı bir olguyu ifade etmektedir.

2.2.2. Göç Türleri ve Sebepleri

Göç hareketlerini ortaya çıkış sebepleri, cereyan ettiği mekânları, katılan insan sayısını dikkate almak suretiyle tasnif edebiliriz. Ana hatları ile ifade etmek gerekirse; sebebi, mesafesi, süresi, hacmi, yönü ve organizasyonu bakımından büyük farklılıklar gösteren göç türleri olmakla beraber, göçler genellikle “iç göçler” ve “dış (uluslararası) göçler” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Akkaya, 1979: 1).

İç göçler, bir ülkenin kendi sınırları içerisinde yapılan göçlerdir. Göç veren ve göç alan mekânlar bakımından köyden kente, kentten köye veya bu iki kriterin kendi içinde nüfus

değişimi olarak dört kategoride cereyan edebilmektedir. İç göçler, bir ya da birkaç kişilik gruplar halinde yapılmaktadır, yani münferit hareketlerden ibarettir. Bazı ortak yönleri bulunsa dahi, göç katılanların birbirlerinden bağımsız sebepleri bulunabilmektedir. Genelde bu şekilde vuku bulmakla birlikte savaş, tabii afetler (2011 Van Depremi gibi) sebeplerle de bir ülke içinde de kitle göçü meydana gelebilmektedir. Yine ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre de değişik karakterler gösterebilmektedir (Saydam, 2010: 2).

Dış göçler ise; çalışmak veya yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye gidilmesi ile oluşan nüfus hareketleridir. Bu tür göçler yapılış şekli bakımından ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, bir kimsenin veya bir topluluğun yaşadığı öz yurdundan başka bir ülkeye göç etmesidir ki buna “giden göç- dışa göç (emigration)” denilmektedir. Bir ikincisi, bazı ülkeler, yaşama, geçinme şartları, din ve vicdan hürriyetlerine saygı yönüyle daha olumsuz şartlara sahip oldukları ülkelere göçmen çekmektedirler ki buna da “gelen göç-içe göç (immigration)” adı verilmektedir (Vergottini, 1949: 7). Uluslararası göçler yapılış biçimine göre sürgünler, kovulanlar, antlaşmalara bağlı olarak nüfus mübadelesi yapılanlar, milli muhacirler, mülteciler, siyasi mülteciler, geri gelenler diye gruplandırılabilirler (Eren, 1944:11-12).

Bir de kitlesel göçler vardır. Bu tür göçler süreklilik arz etmemektedir. Seyrek zamanlarda ve kendine has şartlar ortaya çıktığında meydana gelmektedir. Sebepleri ve sonuçları ile birer tarihi olay niteliği taşımaktadırlar (Saydam, 2010: 3).

Kişi veya topluluğun çok önemli sebep olmadıkça kolay kolay yerinden başka bir yere göç etmeyeceği bilindiğinden, göçe kime karar verdiğine dair de bir tasnife gitmek mümkündür. Eğer kişi veya grup, tamamen kendi rızası ile hiçbir zorlama olmadan daha iyi yaşam koşulları ve daha verimli geçinme şartları elde etme amacıyla ise bu tür meydana gelen göçlere “serbest göçler” denilmektedir. Burada göçmen gideceği yeri, zamanı ve şartları kendisi tayin etmektedir. Buna örnek olarak 18. yüzyıldan itibaren başlayan Avrupa’dan sömürgelere yapılan göçler örnek verilebilir. “Mecburi göçler” ise, insanların buldukları bölgede yaşayabilmeleri için gerekli asgari şartların ortadan kalması ile yapılan göçlerdir. Bir yerden başka bir yere zorunlu olarak göç edenlerin çok değişik sebepler dolayısı ile yer değiştirmeye karar verdiklerini görmek mümkündür. Bu tür göçleri hem iç hem de dış göç şeklinde olabileceğini göz önünde tutarak, sebeplerine bağlı olarak şu gruplara ayırabiliriz.

- a. Deprem sel felaketi gibi doğal koşulların sebep olduğu göçler,

- b. Baraj, yol, havalimanı yapımı gibi devletin, birtakım kalkınma amaçlı programlarının gereği olarak yer değiştirme hareketleri gibi tesislerin yapılması için yapılan göçler,
- c. Eğitim, çatışmak gibi sosyo-politik sebeplere bağlı göçler,
- d. Savaşlar, uluslararası antlaşmalar dolayısı ile yapılan nüfus mübadeleleri,
- e. Bir devletin, bazı grupların veya toplulukların varlığına son vermek üzere takip ettiği politikalar neticesinde ortaya çıkan göçler: bazı devletler, sınırları içerisindeki istenmeyen unsurları ölüm, sürgün gibi yollarla göçe zorlamaktadır. Resmi politika, bu unsurları buldukları erlerden atmak için ya ülkenin başka bir bölgesine göç ettirmek ya da bir başka ülkeye gitmeleri için zorlamaktır.
- f. Köle ticareti sebebiyle yer değiştirme içerisinde değerlendirilebilmektedir (Saydam, 2010: 2-5).

Göçleri zaman itibari ile ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi sınırları belli olmayan devletler döneminde, ikincisi ise özellikle 18. yüzyıldan sonra sınırları belli milli devletlerin ortaya çıkışından sonraki sürede gerçekleşen göçlerdir. Birinci grup göçler MS. 3. ve 11. yüzyılları kapsamaktadır. Başlıca göçler Almanların ataları olan Gotlar, Hun, Cezir, Avar, Peçenek, Kuman (Kıpçak), Slav, Bulgar ve Macar göçleri olarak sayılabilir. Bu göçler genellikle doğu-batı istikametinde ve kuzey-güney istikametinde gerçekleşmişlerdir. Bu ilk devre göçleri genel hatlarıyla günümüz Avrupa'sının etnik temelini oluşturmuşlar ve kültürü belirlemişlerdir. İkinci dönemde olarak adlandırılan 16. yüzyıldan sonraki göçler ise daha çok ekonomik ve siyasal nedenlerle gerçekleşmiştir. 19. Yüzyılın birinci yarısına süren bu göçler Batı Avrupa yönünden Amerika ve Avusturya istikametine doğru gelişmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra göçleri sanayi merkezlerine doğru gelişmiştir (Karpas, 2017: 72-74).

19. yüzyıldaki göçlerin ana nedeni din ve milliyetçilik ayrımı yapılmasıdır. Bu yıllarda milli devlet yapılanmalarının ve milliyetçi hareketliliklerin artması da göç edilmesine neden olmuştur. 20. yüzyılda din nedeniyle meydana gelen en büyük göç, Hindistan yarımadasının 1947'de Pakistan ve Hindistan olarak ikiye ayrılmasıyla oluşmuştur. Yedi milyon insan birkaç hafta içerisinde dini olarak kendisine daha yakın saydığı ülkeye göç etmiştir (Karpas, 2017: 77).

2.2.3. Göçün Sonuçları

Göç meselesi bir yer değiştirme hareketinden çok doğurduğu sosyal, kültürel, siyasal, demografik ve ekonomik sonuçlar itibariyle önem arz etmektedir. Genelde göçün ilk sebebi

ne ise sonuçları da bu sebeple ilgili olmaktadır. Göç hareketlerinin sonuçlarını göçmen yollayan, göçmen alan ve göç eden olarak üç kategoride incelemek mümkündür. Bulunduğu ülkeyi siyasi şartların tehdit edici unsurlarından dolayı göç edenler öncelikle bu tehditten kurtulmaktadır. Örneğin 1492’de İspanya’dan, II. Dünya Savaşı yıllarında da Almanya’dan göç eden Yahudiler maruz kaldıkları dini-siyasi baskıdan kurtulmuşlardır (Saydam,2010: 8).

Benzer bir kanaate göçmen alan ve göçmen gönderen ülkeler açısından da varmak mümkündür. Kısa zaman içinde meydana gelen kitlesel hareketler iki ülke açısından da belirgin ekonomik, demografik, siyasi, kültürel değişikliklere sebep olmaktadır. Öbür taraftan göçmen hareketleri ufak çapta bazı ekonomik zararlar hasıl etse, dünya ekonomisine faydalı sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca göçmenler, el emeğine ihtiyacı daha yüksek olan ülkelere giderek kendi ferdi refahlarını da yükseltmektedirler (Saydam, 2010: 11). Bu anlamda çift taraflı olarak maksimum fayda söz konusu diyebiliriz.

Günümüzde dünya sınırları belli devletlerden oluştuğu için göçler geniş çapta devlet denetimi altında oluşmakta ve göçmenlerle yerli Avrupa halkı aynı hukuki statüye sahip olmaktadır. Her ne kadar vatandaşlık hakkı ile göçmen-yerli halk farklı bir dereceye kadar giderilse de Avrupa’da etnisite, dil ve kültür farklılıkları devamlılık arz etmektedir (Karpat, 2017: 74).

Ayrıca siyasi ve ekonomik nedenlere dayanan çağdaş göçler ve kaynaşmayan veya kaynaşmak istemeyen göçmenler de eskiden etkisi nispeten az olan diaspora olayına yeni bir sosyo- politik boyut kazandırmıştır. Yine göçmenlerin göç kabul eden ülkede bir diaspora oluşturabildiklerini ve bu diasporanın hem yaşadıkları ülkelerde hem de elde etmeyi amaçladıkları topraklara sahip ülkelerde büyük siyasi gelişmelere ve hatta şiddet olaylarına neden olabildikleri de gözden kaçırılmaması gereken bir husustur. Stalin tarafından 1944’te Orta Asya ‘ya sürülen Müslüman Kırımlıların orada oluşturdukları diasporayı 1957’den ve özellikle de 1985’ten sonra tekrar eski yurtlarına göç etmeyi teşvik etmeleri siyasi bir diaspora örneği olarak gösterilebilir (Karpat, 2017: 75).

Göç yine evlenmeler yoluyla ve başka şekillerde toplumların karışmasını sağlamaktadır. Bu da çeşitli renklerde ve biyolojik, kültürel, psikolojik yapılarıdaki farklı gruplar birbirlerine karışması ile sonuçlanmaktadır. Göç hem göçmeni hem de yerleştikleri ortamı değiştirir. İki tarafında birbirine uyum sağlaması zaman almaktadır. Zaten karşılıklı kaynaşma ve kabullenmeler de kendiliğinden oluşmamaktadır. Bunda ekonomik ve sosyal araçların yanında devletin izlediği politikalar da etkili olmaktadır (Karpat, 2017: 82).

Göçlerin en büyük etkisi kişiseldir. Göç kişinin her alanda bilinçlenmesine sebep olmaktadır. Yeni bir düzene ve ortama uyum sağlamak isteyen göçmenler buradaki düzeni elinde tutan elitlerin otoritesini sorgusuz kabul ederler. Rasyonel hareket eden göçmenler, kendi hayatlarını ve ailesinin geleceğini güvenceye alarak ekonomik durumunu bir an evvel düzeltmek ister. Göçmen bunun için çalışma olarak pasif durumdan aktif uruma geçmesi gerektiğini bilir (Karpat, 2017: 87).

2.2.4. Göç Kuramları

Göç olgusunun temelinde pek çok sebep bulunmaktadır. Bu nedenle de farklı disiplinler açısından farklı teoriler geliştirilmiştir ve üzerinde genel geçerliliği kesin olarak kabul edilmiş göç kuramlarının varlığından söz etmek pek mümkün görülmemektedir. Sosyal bilimler alanına giren bu tür kavramlar fizik matematik gibi keskin sınırlara sahip bulunmamaktadır.

Göç teorilerinin genel olarak göç alan bölge, göç veren bölge, göç süresi, göç edilen yerin göç veren yere uzaklığı, göç eden bireylerin toplumsal etnik ve bireysel özellikleri gibi faktörler üzerinden yola çıkarak hipotezler oluşturdukları görülmektedir (Özcan, 2015: 187).

Nüfus ve göç hareketlerine üzerine ilk çalışmalar 19. yüzyılda ortaya atılmış, 20. yüzyılda da çeşitli görüşlerle geliştirilmiştir. Ancak bu çalışmalar genellikle birbirlerinden ayrı olarak gelişirken, analiz birimi, paradigmatik ve tematik yönelim açısından da farklılıklar gösterdikleri söylenilebilir. Bunun sebebi göç kavramının farklı disiplinlerin çalışma alanına dahil olmasından kaynaklanmaktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayi devriminin artan etkileri ile bireylerin ve toplulukların yaşam koşulları ve çalışma kalıpları değişmiş, fabrikaların ortaya çıkışı ve ulaşım imkanlarının artmasıyla milyonlarca insan iş bulma maksadıyla kentlere göç etmeye başlamıştır. Sadece 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere ve Galler kırsalında, 3 milyon kentlere olmak üzere yaklaşık toplam olarak 4 milyon göç gerçekleşmiştir (Long, 2005).

2.2.4.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Modern dönemden önce yani erken dönem olarak nitelendirebileceğimiz dönemde göç teorileri denilince ilk akla gelen isim E.G. Ravenstein'dir. Ravenstein'in amacı, William

Farr'ın göç konusunda “kesin bir kanun olmayacağı” düşüncesini yanlışlamak ve göç olgusunun genel geçer kanunlarını bulmaktır. Ravenstein çalışmasında, 1871 ve 1881 yıllarındaki İngiliz nüfus verilerinden hareket etmiştir. (Yalçın,2004: 25). Göç Yasaları (The Laws of Migration) isimli makalesinde göç üzerine yedi maddeden söz etmektedir. Ravenstein (den aktaran Yalçın, 2004:25)'e göre;

1. Göç eylemi daha çok kısa mesafede gerçekleşmektedir ve akımlarının yönü genellikle büyük ticaret ve endüstri merkezlerine doğrudur.
2. Yerleşim birimleri arasındaki sınırlı ancak ülke genelinde gerçekleşen bu durum sonucunda kentlere doğru göçün artması ile boş kalan kırsal bölgelerde daha uzaktan gelenlerce doldurulur. Bu da ülke çapında bir yayılma sürecine sebep olur.
3. Bu süreç, göçleri içine çeken sürecin tersine olsa da onunla benzerlik göstermektedir. Ravenstein'a göre göç asıl amaç için sadece bir araçtır. Amaç, ekonomik faaliyetlerden pay almaktır. Bu pay alma isteği de yayılma sürecini desteklemektedir. Göç ile gelen işgücü de kentlerce emilmektedir. Böylece her iki taraf da ihtiyacını gidermektedir.
4. Her göç akımı kendisini denkleştirici bir karşı akım yaratmaktadır. Her bir göç dalgası başka bir göç eylemini tetiklemektedir.
5. Uzun mesafelerden giden göçmenler genellikle büyük ticaret ve endüstri merkezlerini seçmektedirler.
6. Kırsal alandan göç kentsel alandan göçe göre daha yaygındır.
7. Kadınların göç etme eğilimi kısa mesafede; erkeklerin ise göç etme eğilimi uzun mesafede kadınlardan daha yüksektir (Ravenstein'den aktaran Yalçın, 2004:25).

Ravenstein 1889'da yayınladığı aynı isimli makalesinde uluslararası göçün endüstriyel gelişimle ilişkisi üzerinde durmuştur. Bir diğer sebep olarak baskıcı kanunları, olumsuz iklim koşullarını ve ağır vergileri sebep göstermiştir (Yalçın, 2004: 26).

2.2.4.2. İtme ve Çekme Kuramı

Bu kuramın fikir babası Everett Lee'dir. Ancak daha sonra bu kurama farklı düşünürlerce katkılar yapılmıştır. Lee yazdığı kuramında göçmenden çok (Ravenstein'den farklı olarak) göç olayına odaklanmıştır. Analizleri sonucunda dört temel faktöre ulaşmıştır. Bunlar: yaşanan yerle, gidilmesi düşünülen yer, işe karışan engeller, bireysel faktörlerdir (Yalçın, 2004: 30).

Kurama göre hem göç edilecek yerde hem de içinde bulunulan ülkede hem itici hem de çekici faktörler bulunmaktadır. Bunlar olumlu ve olumsuz faktörler olarak ikiye ayrılabilir.

Olumlu faktörler göç eyleminin çekici, olumsuz faktörler göç eyleminin itici faktörlerini oluşturmaktadır. Bu faktörler kişiseldir. Dolayısı ile kişisel faktörlerden yaş, cinsiyet, eğitim, ırk gibi demografik faktörlerin incelenmesi kuram açısından oldukça önemlidir. Bir diğer üzerinde durulması gereken etmen bireylerin sosyal muhteviyatıdır. Örneğin çocuklu bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim imkânları önemli iken çocuksuz bir aile için bu faktörün pek de önemi bulunmamaktadır (Çağlayan, 2006: 73).

Üzerinde durulan bir diğer nokta ise olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğidir(Lee, 1969: 286). Lee'nin, kuramında vurguladığı diğer bir önemli nokta ise göçün belirleyenleridir. Lee göçün belirleyenlerini mikro ve makro olarak iki boyutta ortaya koymuştur. İlki kişisel faktörleri ikincisi ise kişisel olmayan diğer faktörleri ifade etmektedir. Ona göre göç, karmaşık bir süreçtir. Bu sebeple olumlu ve olumsuz faktörler haricinde mikro ve makro çerçevede de değişik faktörler açısından incelenmelidir (Çağlayan, 2006: 74).

2.2.4.3. Peterson'in Beş Göç Tipi

Göç üzerine çalışma yapan bir diğer düşünür W. Peterson'dır. Peterson bireyleri göçe iten veya çeken sebepleri çeşitli faktörleri açısından incelemiştir. Bu sayede göçe sebep olan asıl nedenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmalarında genellikle analiz etme yerine tanımlayıcı olma yönünde bir eğilim sergilemiştir. Çalışması, daha önceki bir göç çalışmasında H. Fairchild tarafından ortaya atılan "Eğer tüm insanlar doğaları gereği aynı ise neden bazıları göç ederken diğerleri etmiyor? (Fairchild, 1925)" sorusunu eleştirerek başlamıştır. İnsanların yolculuk arzusu ile de göç ettiklerini söylemenin mümkün olduğunu, bu tip genellemelerde ayrımsal (fark gösteren) davranışların açıklanamayacağını belirtmektedir (Peterson, 1958: 258).

Peterson bireysel ve sınıfsal farklılıkları gözeterak beş göç tipi belirlemiştir:

a. İlkel (primitive) Göçler: Bu göçler doğal çevre koşullarına bağlı olarak meydana gelmektedir. Peterson göçebe toplulukların dönemlik göçlerini de bu tanıma dâhil etmiştir. Fakat özellikle üzerinde durduğu konu kuraklık, kötü hava koşulları gibi doğal çevresel koşullar nedeni ile yapılan göçlerdir (Çağlayan, 2006: 76).

b. Zoraki (forced) ve yönlendirilen (impelled) göçler: Zoraki göçler sosyal durumun oluşturduğu baskı nedeniyle yapılan göçlerdir. Şayet potansiyel göçmenler, göç kararı üzerinde herhangi bir inisiyatifte bulunamıyorsa, bu bütünlük Peterson için zoraki göçe

karşılık gelmektedir. Buradaki önemli nokta sosyal bir zor kullanma ve zorlama sonucunda bireylerin ya da toplumların ellerindeki karar mekanizmasını kullanma şansına sahip olmamaları ya da ellerinde bulundukları karar mekanizmasını kullanamamalarıdır. Potansiyel göçmenlerin göç edip etmemeyi kararını kendileri verdiklerinde ise yönlendirilen göç söz konusu olmaktadır (Çağlayan, 2006: 76).

c. Serbest (free) Göç: Bu tipte göçmenin kendisi göç kararını kendi iradesi ile almaktadır (Özcan, 2017: 194).

d. Kitlemel (mass) Göç: Adından da anlaşılacağı üzere bir ülke sınırları içinden başka bir ülke sınırlarına doğru çok sayıda insanın göç etmesidir.

2.2.4.4. Merkez-Çevre İlişkileri Teorisi

Kuram Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılabilir. Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Ander Gunder Frank teori çerçevesinde ilk akla gelen isimlerdir. Bu teoriye göre dünya merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmıştır ve bu ikili birbirine ekonomik olarak bağımlı durumdadır. Buradaki bağımlılık kapitalist bağlardan kaynaklanmaktadır. Kolonyal dönemde gelişen sömürgecilik bu bağımlılığın temelini atmıştır. Bu kuram modern dünyadaki genel hatlarıyla kapitalizm ve ulus devlet üzerine kuruludur (Çağlayan, 2006: 79).

Çevre ülkelerin işgücü, hammadde ve topraklarının dünya pazarlarının kontrolü altına girmesiyle birlikte çeşitli göçler ortaya çıkmıştır. Uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmenin doğal bir sonucudur. Kapitalist ekonomi Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'daki merkezlerden giderek büyüyen kısmı dünya pazar ekonomisine dahil edilmektedir. Çevre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimi altına girdikçe göç akımları oluşmakta ve bunların önemli bir kısmı dış ülkelere doğru yönelmektedir (Abadan Unat, 2006: 16-17).

2.2.4.5. Göç Sistemleri Teorisi

Mabogunje öncülüğünde geliştirilen bu teoride iki ya da daha fazla ülkenin karşılıklı göçmen değişimiyle bir göç sistemi ya da ilişkiler zinciri ortaya çıkmaktadır. Teoriye göre bu ilişkiler bütünü yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği gibi, birbirleriyle aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilmektedir. Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki göç ve göçmen ilişkisi yakın bir coğrafyada, Batı Afrika ve

Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak iki coğrafya arasında gerçekleşen göç sistemleri ilişkisine örnek gösterilebilir (Çağlayan, 2006: 82).

2.2.4.6. İlişkiler Ağı Teorisi

İlişkiler ağı kuramı göçmen ve göçmenlik üzerinden göçü incelemektedir. Temelini göçmenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları, aynı zamanda göç alan ülke ile göç veren ülke arasında kurdukları sosyal ağların varlığı ve bu ağların, süregiden karşılıklı göçler üzerine etkisi oluşturmaktadır (Çağlayan, 2006: 85). Abadan Unat (2002: 18) bu ağları daha genel olarak şöyle tanımlamaktadır: “Göçmen ilişkileri ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır.”

Göçmen ağının varlığı göçü desteklemekte ve göç potansiyelini artırmaktadır. Mevcut ilişkiler ağı göçün ekonomik ve sosyal maliyetini düşürmektedir. Yardımlaşma mekanizmaları ise göçmenlerin yeni ülke ve kültüre adaptasyon süreçlerini kısaltmaktadır. Bu nedenle söz konusu ilişkiler ağının gücü ile göç olgusunun hız ve şiddeti arasında güçlü bir ilişki (Çağlayan, 2006: 86) ortaya çıkmaktadır.

Göçmen ağlarının ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel bağlamda pek çok etkisi mevcuttur. Ancak genel itibariyle işlevleri altı başlıkta özetlenebilir:

1. Göçmenleri, göç etmenin verdiği rahatsızlık hissinden ve ekonomik yük açısından önemli ölçüde rahatlatmaktadır.
2. Göçmenleri içine girdikleri toplumdaki yalıtırlar ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.
3. Kimlerin göç edeceğini, ne zaman göç edileceğini ve göç edilecek ülkeyi belirler.
4. Göçmenlerin gittikleri ülkede uyumlaştırılmasını kolaylaştırır.
5. Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağı yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.
6. Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli ölçüde artırırlar (Gurak ve Cases [1992]'den aktaran Yalçın, 2005: 51,52).

Genel olarak değerlendirildiğinde kuramlar ge ya da göçmene ya da güç ve göçmen arası ilişkiye daha da genişletecek olursak g veren ve g alan ülke arası ilişkilere odaklanabilmektedir. Aslında bu kuramlar birbirine taban tabana zıt görüşler içermekten çok birbirini bütünler niteliktedirler. Bu bağlamda her biri ayrı öneme sahiptir. Burada bütün g kuramlarına yer verilmemiş olup, konu ile bağlantılı sosyolojik boyuttaki kuramlar üzerine çalışılmıştır.

2.3. Siyasal Katılım

2.3.1. Tanımlar

Siyasal katılım kavramını açıklamaya başlamadan önce siyasal katılımı oluşturan, seçmen davranışlarını belirleyen ve ona zemin hazırlayan toplumsallaşma (konu ile ilgili olarak siyasal anlamda), sistem ve siyasal sistem gibi kavramlara kısaca değinmekte fayda vardır. Sistem kavramı kısaca, birbirini destekleyen ve bir bütünün parçaları halinde, belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere alt sistemlerin uyumlu çalışması ile işleyen bir düzenek (Demir-Acar, 1997: 201) anlamına gelmektedir.

2.3.1.1. Demokrasi, Siyasal Toplumsallaşma ve Siyasi Kültür

En dar anlamı ile demokrasi “halk iktidarı veya iktidarın halka ait olması” şeklinde tanımlanabilir. Halkın siyasal karar alma sürecine katılmasıdır. İleri düzeyde demokratikleşme hedefinde olan ülkeler için siyasal katılımın yaygınlaşması ve artması gereklidir. Demokratik bir ülkede siyasal katılımdan söz etmek mümkündür.

Aristo insanı “zoon polizikon” olarak tanımlamıştır. Yani insan siyasal bir hayvandır. Bireyler siyasal sistem içerisinde siyasal erki etkilemek adına az ya da çok katılımda bulunmaktadır. Demokrasinin gelişebilmesi ve sürdürülebilmesi için de bu katılım şarttır. Buna etki eden faktörlerden birisi de siyasal toplumsallaşma ve siyasal kültürdür.

Siyasal toplumsallaşma bireylerin birbiri ile ve toplumun geri kalanı ile ilişki içerisinde olmasıdır. Bu ilişkilerin sonucu olarak bireyler ortak yaşamın gerektirdiği bir takım değerlere, tutumlara ve inançlara sahip olmaktadırlar. Toplumsallaşma sürecinde siyasal davranışın, bilgilerin, değerlerin doğrudan doğruya bireye aktarılmasına “siyasal toplumsallaşma” denilmektedir. Siyasal toplumsallaşmada temel aktör kültürdür. Kültür,

bireyi ve toplumsal yapıyı birbirine bağlayan bir köprü gibidir. Bu köprünün bir ucunda birey, diğer ucunda ise toplum bulunmaktadır. Siyasal toplumsallaşma, hem toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayan hem de bu düzeni değiştirebilecek unsurları ve araçları içeren dinamik ve çok yönlü ilişkiler ağı şeklinde tanımlanabilir (Özer ve Meder [2008]'den aktaran Işık, 2011: 131). Siyasal toplumsallaşma sayesinde her bireye siyasal sistemin değerleri aşılanmaktadır.

Her toplumun geleneksel inanç sistemi içerisinde bireylerin siyasal eylemini oluşmasına katkı sağlayan açıklayıcı sembol ve değerlerin tümüne “siyasal kültür” denilmektedir. Siyasal kültür, siyasal karar alma süreci içinde genel ortamı oluşturmaktadır. Bu ortam içinde bireylerin siyasal davranışları, olumlu veya olumsuz yönde siyasal kültür tarafından etkilenmektedir. Siyasal kültür, bireyin davranışlarını toplumsallaşma süreci içerisinde etkilemekte ve böylelikle siyasal davranışların yönü ve yoğunluğu büyük ölçüde siyasal koşullarla belirlenmektedir (Işık, 2011: 132-133).

Siyasi kültür, bazı inanç ve davranış kurallarının standartlaşması yoluyla siyasi sürecin işleyişini kolaylaştırmaktadır. İkinci olarak, siyasi kültür mevcut siyasi sistemin benimsenmesini, meşruiyetini ve dolayısı ile devamlılığını sağlamaktadır. Siyasi kültür, çeşitli araçları yolu ile yeni kuşaklara aktarılmaktadır (Türkkahraman, 2000: 27).

2.3.1.2. Sistem ve Siyasal Sistem

Yukarıda da ifade edildiği üzere, bir mekanizma olarak sistem, karşılıklı düzenli bir ilişki içerisindeki, ortak amaca yönelik özellikler taşıyan alt sistemlerden oluşan ve herhangi bir değişikliğin bütünü tüm unsurları üzerinde etkisi olabilen bağımlı değişkenler dizisi (Arı'dan [1999]aktaran Akıncı, 2014: 34) olarak ifade edilmektedir.

Siyasal sistem ise aralarında karşılıklı ilişki bulunan çok sayıda unsurlardan meydana gelmiş karmaşık bir bütünü ifade etmektedir. Bu bütün ise toplum üyelerinden gelen girdiler ve siyasal otoritelerden gelen çıktılarla varlığını devam ettirmektedir. Bireylerin talepleri sonucu oluşan girdiler ve alınan kararlarla oluşan çıktılar arasında gelişen ilişkiler bütünü siyasal sistem olarak değerlendirilmektedir (Tekeli, 1976: 141-142).

2.3.1.3. Siyasal Katılım

Siyasal katılım, içinde bulunulan siyasal durumun devamlılığını veya değişimini amaçlayan her türlü vatandaşlık eylemidir. Geniş anlamda siyasal katılım, siyasal karar almanın yanı sıra bürokrasiyi ve kamu hizmetlerinde çalışmayı da kapsamaktadır (Duran, 2005: 132).

Siyaset biliminde siyasal katılma kavramını çevre faktörlerinden bağımsız olarak bireyin içsel ve doğal yapısını dikkate alarak inceleyen ilk düşünür T. Hobbes'tur. Toplum Sözleşmesi ile bilinen Hobbes, bu sözleşme teorisinin merkezine bireyi yerleştirmiştir. Ona göre birey doğal yapısı gereği başkasına güven duyamayacağından dolayı güçlü bir siyasal otoriteye gereksinim duymuştur. Bu siyasal otorite ortaya çıktıktan ve siyasal organizasyon tamamlandıktan sonra siyasal katılmanın yerini "itaat", iktidarın yerini "zor", karşılıklılık üzerine kurulmuş olan sözleşmenin de yerini devletin "a priori" üstünlüğü almaktadır. Hobbes'un bu anlayışı J.J. Rousseau tarafından da benimsenerek "genel irade"nin temeline yerleştirilmiştir (Çaha, 2008: 56).

Siyasal katılım üzerine çeşitli tanımlar mevcuttur. Weiner (1971: 164)'a göre siyasal katılım ulusal ya da yerel hükümetin, herhangi bir düzeyindeki siyasal liderlerin kararlarını yasal ya da yasal olmayan metotlar kullanarak etkilemeyi amaçlayan, sürekli ya da süreksiz, örgütlü ya da örgütsüz olarak yapılan eylemler bütünüdür.

Başka bir tanıma göre siyasal katılım, genel olarak vatandaşların, karar alıcı veya siyasa yapıcıların kararlarını veya politika çıktılarını etkilemek için ortaya koydukları faaliyetleri içermektedir. Onlara göre siyasal katılma sadece eylemleri içermektedir, tutumlar ise katılım içerisinde yer almamaktadır. Burada ifade edilen katılım eylemleri sadece siyasaları etkilemek amacıyla gerçekleştirilen eylemleri kapsamaktadır. Bu eylemler ise sadece bireylerin iradi katılımlarını içermemekte, buna ilave olarak uyarılmış (mobilize) katılım da siyasal katılım kapsamında (Huntington and Nelson, 1976: 4) değerlendirilmektedir.

Münci Kapani (2008: 144) ise siyasal katılmanın, toplum üyesi kişilerin yani vatandaşların siyasal sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirten bir kavram olduğunu ifade etmektedir (Kapani 'den aktaran [2008] Dilber, 2013: 3). Ersin Kalaycıoğlu'na göre (1984: 200) siyasal katılma, siyasal sistem içerisindeki temel ilişkilerden olup, bu ilişkinin taraflarından biri birey diğeri ise otoritedir. Yani temel aktör bireydir. Bir davranışın siyasal katılma olarak değerlendirilebilmesi için birey tarafından önceden tasarlanmış bir eylem olması gerekmektedir.

Esat am (1977: 308) siyasal katılmayı, “devlet organlarının her düzeyinde politikacılarn seçimi, kamusal yöneticileri, siyasi yöneticilerin seçimini etkilemek amacıyla legal- illegal araçlara başvuruyu benimseyen tüm iradi eylemler olarak” tanımlamaktadır.

Tüm tanımları genellemek gerekirse, siyasal katılımı şu maddeler ile tanımlayabiliriz:

1. Siyasal katılma ile siyasal karar arasında organik bir ilişki mevcuttur, siyasal katılmada temel amaç siyasal otoriteyi etkilemektir.
2. Siyasal katılma bir otorite yapısı ve otorite ilişkileri içinde tezahür etmektedir. Yani toplumsal bir grup içinde oluşmakta ve toplumsal bir eylem olarak kendini göstermektedir.
3. Siyasal katılmanın bir diğer amacı yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olma istekleridir,
4. Siyasal katılma sayesinde bireyler pasiften aktife yönelmektedir. Bu yönüyle de siyasal katılma siyasal otoriteyi etkilemeye yönelik bir çeşit sivil toplum girişimi olarak adlandırılabilir (Işık, 2011: 141).

2.3.2. Kısaca Siyasal Katılma Tarihsel Bir Bakış

Siyasal katılım İngiliz, Amerikan, Fransız ve Rus devrimleri ile II. Dünya Savaşını müteakip siyasal uyanış ve bağımsızlık hareketlerinin sonucudur. 17. yüzyıl İngiliz Devrimi katılımcılığın ilk sıradaki aracı olan parlamentoyu siyasal sisteme dahil etmiştir. Amerikan devrimi Bağımsızlık Bildirgesi ile insanların doğuştan zgr olduğu görüşünü getirirken, Fransız Devrimi İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile kanunların genel iradenin ürünü olması gerektiğini ve yönetenlerin topluma hesap verme zorunluluğunun olduğunu belirtmiştir. Rus Devrimi ise gerçek katılımcılığın Sovyetler vasıtası ile gerçekleşeceğini, sınıfların kaldırılarak devletin hızla toplum içinde eritilmesi gerektiğini açıklamışlardır. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra 1948’de yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi insan olmanın yüceliğini ortaya koymuş, sömürgeler dağılmış ve yerlerine yeni demokratik devletler kurulmuştur (Eroğlu, 2014: 228).

2.3.3. Modelleri

Seçmen davranışı araştırmalarının siyasal katılma ile ilgili önceleri davranışı kuramın etkisiyle, seçimlerde oy kullanma ve partilerin seçim kampanyalarına katılma gibi davranış temelli açıklamalar yapılmıştır. İlerleyen yıllarda kavrama yeni boyutlar eklenmiştir (Göksu,

2016: 56). Siyasal katılım araştırmalarında yaygın olarak siyasal katılma olgusunun iki biçiminden söz edilmektedir. Bunlar geleneksel/konvansiyonel ve geleneksel olmayan katılımlardır. Daha sonra bu tanımlara, toplumsal ve bilişsel gelişmelere paralel olarak post-modern katılım türü eklenmiştir.

2.3.3.1. Geleneksel Siyasal Katılım

Bu katılım modeli, siyasi konulara ilgi duymakla başlayıp, siyasal partilerde ve diğer siyasi örgütlerde aktif görev almaya kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir (Turan, 1976: 71). Geleneksel katılımın en bilinen ve en yaygın örneği oy vermedir. Oy verme yanında seçim kampanyalarına aktif olarak katılmak, siyaset ve seçim konusunda başkalarıyla konuşmak-tartışmak, siyasi partilere üye olmak, siyasi alanda etkinlikte bulunan dernek çalışmalarına katılmak sayılabilir (Çukurçayır [2004]'dan aktaran Özyurt, 2010: 291).

2.3.3.2. Geleneksel Olmayan Katılım

Geleneksel katılımın siyasal erkten talep edilenleri beklenen düzeyde gerçekleştirmeye yetmediği veya siyasal erkin toplumsal tabakaların isteklerine yabancılaştığı düşünüldüğünde, vatandaşlar farklı siyasal ifade biçimleri bulmuşlardır (Dirlik, 2008: 67). Bildiri dağıtmak, siyasal amaçlı dilekçe vermek, gösteri- miting yürüyüşlere katılmak, devrim girişimleri geleneksel olmayan katılıma örnek gösterilebilir. Bu siyasal katılım türü vatandaşların siyasal olarak kendini ifade etmelerinde siyasal partiler dışında alternatifler sunmaktadır.

2.3.3.3. Post- modern Katılım

Vatandaşların internet üzerindeki siyasal etkinliklerini kapsayan bu katılım biçimi dijital katılım olarak da adlandırılmaktadır (Griffin, 2005: 153). Post modern katılımın üç önemli boyutu mevcuttur: “internet, sivil toplum ve yeni sosyal hareketler”. Birinci boyutta internet ortamındaki protesto etkinliklerine katılmak, internet ortamında örgütlenmek, internet üzerinden dayanışma ve yardımlaşma gerçekleştirmek vb. yer almaktadır. İkinci boyutta sivil toplum kuruluşlarına üyelik yer almaktadır (Erdoğan, 1999: 10). Üçüncü boyutta da tek sorun temelli “yeni sosyal hareketler” içinde sempatican veya aktivist olarak etkinlikte bulunmak yer almaktadır (Melucci, 2004: 281). Post modern katılım kalıpları siyasetin anlam ve

alanının yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Çünkü çağımızda yaşanan teknolojik gelişmeler, bilgi alışverişindeki hızlanmalar, etkileşimlerde yaşanan derinlik sosyal hareketlilik olmaktan çıkarak siyasal alana da etki etmiştir.

Arasında (Inter) ve Ağ (net) kelimelerinden oluştuğu için, kelimenin “ağlar-arası” anlamında kullanıldığı söylenilebilir. Bu durumda söz konusu ağlar vasıtasıyla herkesin herkesle bağlantı kurabildiği görsel bir paylaşım alanı ortaya çıkmış ve dünya McLuhan’ın ifadesiyle adeta küresel bir köye dönüşmüştür (Göksu, 2016: 9).

Geleneksel medya ile yeni medya arasında etkileşim, kanallar, yayılma, hız, derinlik vb. pek çok faktörde farklılık söz konusudur. Rogers’a göre yeni medyanın en belirgin üç özelliği; “etkileşim, kitlesizleştirme ve eş zamansız olabilme (asenkrizasyon)” olarak (Göksu,2016: 6) sıralanmaktadır.

Son dönemdeki araştırmalar, gençlerin en fazla zaman geçirdikleri kitle iletişim araçlarının internet ve sosyal medya platformları olduğunu göstermektedir. Bu yoğunluk ise siyasal katılımı doğal olarak etkilemekte ve konuya yeni ve postmodern bir boyut getirmektedir. Sosyal hareketlilik hipotezleri şunu ortaya çıkarmıştır; sosyal medya ve internet siyasi açıdan en pasif birey bile siyasal katılma eğilimi göstermektedir (Göksu, 2016: 55).

Sosyal medya mesafeleri kısaltmış, farklılıkları eritmiş ve sonuç olarak bir karşılıklılık ve bir arada olma duygusunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum, bir yandan katılımı artırmakta diğer yandan da sistemden dışlanan kişi ve grupları da katılım ve örgütlenme doğrultusunda motive etmiştir (Gökçe, 2012: 46).

Sosyal medyanın siyasal katılımı ne derece etkilediğini Gezi parkı (2013) eylemleri Arap Baharı (2011) eylemleri gibi sosyal hareketler örnek verilebilir. Nitekim bu süreçlerde ilgili eylem etiketi, toptweet (twitter’da en çok konuşulan konu başlığı) olarak ülkeler çapında yayılmış ve destekçi sayısı gün be gün artmıştır.

2.3.4. Niteliği

Siyasal katılımın gerçekleşmesi için bireylerin öncelikle bir takım haklara sahip olması gerekmektedir. Bu sadece belli dönemlerde oy vermektan ibaret değildir. Oy kullanmanın da ötesinde bireylere siyasal amaçlı dernek kurma veya parti kurma, bunlara üye olma, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma, siyasal amaçlı yayın yapma gibi geniş çaplı etkinlikler yapabilme olanağı sağlanmalıdır.

Margarat Conway (1991)'e göre bir ülkede siyasal katılımın gerçekleşmesi için dört şart bulunmaktadır. Bunlar sosyal plüralizm, rekabet halindeki elitler, yönetici elitin üzerinde anlaştığı demokratik bir düzen ve vatandaşa eşit katılım hakkını sağlayan düzenli seçimlerdir (Conway [1991]'den aktaran Çaha, 2008: 57).

Siyasal katılım süreklilik arz eden bir olgudur ve sadece oy vermektan ibaret değildir. Çünkü oy verme sadece belli dönemlerde gerçekleştiğinden siyasal katılmanın sürekli olması açısından yetersiz kalmaktadır. Dilekçe, toplu dilekçe, temsilcilere ulaşma, yürüyüş yapma, gösteri düzenleme gibi faaliyetlerle siyasal katılım sağlanabilir (Işık, 2011: 141).

Bireyler çıkarlarını korumak, arkadaş edinmek, topluma yabancılaşmamak, sosyal dayanışma gibi çeşitli nedenlerle siyasal katılma davranışı sergileyebilirler. Ayrıca siyasal katılma tel yönlü işleyen bir süreç değildir. Bunun gerçekleşmesi için başka faktörlerin varlığı da gerekmektedir. Bunlar genel olarak:

- a. Siyasa yapan, bu siyasaı uygulayan ve uygulamada ortaya çıkan sorunları gideren bir otorite olarak “devlet” veya “siyasal iktidar”,
- b. Bireylerin aktif siyasal katılımını sağlayabilecek demokratik sistemlerde elverişli bir “hukuki ortam”,
- c. Toplum halinde yaşayan bireylerin siyasal katılımının yoğunluk düzeyini ve biçimini belirleyecek olan “bilme düzeyi”,
- d. Toplumların sahip oldukları düşünsel ortam, zihniyet yapısı veya “siyasal kültür” düzeyi (Işık, 2011: 143).

2.3.5. Siyasal Katılımı Belirleyen Faktörler

Siyasal katılmayı etkileyen bireysel, toplumsal, sosyo- kültüre, ekonomik, siyasi vb. pek çok faktör bulunmaktadır. Siyasal katılım araştırmalarında katılımı belirleyen bağımsız değişken olarak genellikle kullanılan faktörler şunlardır:

a. Cinsiyet: Her toplumda kadına ve erkeğe ait olarak tanımlanan davranış ve yargı kalıpları bulunmaktadır. Erkeğe yakıştırılan görev aile ve ev çevresi dışındaki faaliyetler iken, kadına yakıştırılan görev ev ve akraba grubuna yönelik bütünleştirici ve dış dünyadan bağımsız hareketlerdir (Kalaycıoğlu, 2008: 18). Yapılan araştırmalarda kadınların siyasal katılımın her türünde erkeklere oranla daha az faaliyet gösterdikleri gözlenmiştir. Bunun altında yatan sebep başta söylediğimiz gibi siyasetin uzun yıllar boyunca erkek işi olarak atfedilmesidir.

1980 öncesi yapılan araştırmalarda kadınların sandık başına gitme eğiliminin erkeklerden %13,5 oranında daha düşük olduğu saptanmıştır (Tekeli, 1982: 36).

b. Yaş: Farklı yaş grupları edindikleri tecrübeler ve bilgi birikimleri neticesinde farklı tutumlar sergilemektedirler. Genç yaş grupları sahip oldukları enerji ve sorumluluğun az olması neticesinde siyasal katılıma faaliyetlerine- oy verme haricinde- daha çok vakit bulabilmektedirler (Arat, 1996: 124). Ayrıca yaşlılar daha muhafazakar eğilim sergilerken gençler yenilik ve değişimlere açıktır.

c. Eğitim: Eğitim bireye daha rasyonel kararlar vermesi konusunda yol göstermektedir. Yapılan araştırmalara göre iyi eğitilmiş bireylerin siyasal katılımı daha yüksektir. Çünkü eğitim, bireylere toplumsal yaşam içindeki kurum ve yapıları tanıma imkanı vermektedir. Eğitimi itibari ile gelir kazanan bireyin siyasal katılım faaliyetleri de aynı doğrultuda artmaktadır.

Eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak siyasal katılmanın yoğunlaşmasını beklemek doğaldır. Çünkü eğitilmiş birey siyasal sistem hakkında daha fazla bilgiye sahip olmakta ve siyasal katılma faaliyetleri için gerekli olan yeteneğin kendisinde olduğunu düşünmektedir. Bu doğrusal ilişki gösteri yürüyüşleri, bildiriler, açık oturumlar düşünüldüğünde daha net ortaya konulmaktadır. Almond ve Verba (1989: 317) eğitim düzeyi yüksek bireyin siyasal yönü hakkında şu tespitlerde bulunmuşlardır:

1. Resmi siyasal organların birey üzerindeki etkisinden daha çok haberdardır.
2. Siyasal olayları ve seçim kampanyalarını daha çok izlemektedir.
3. Siyasal konularda daha çok bilgi sahibidir.
4. Hakkında kanaat sahibi olduğu siyasal konular daha çeşitlidir ve siyasal ilgi alanı daha geniştir.
5. Siyasal konuları tartışabileceği ortam ve kişiler daha fazladır.
6. Siyasal konuları daha çok konuşur (Almond ve Verba, 1989: 317).

d. Anne-baba eğitimi: Gençlerin politik düşüncelerinin oluştuğu ilk süreç aile ortamıdır. Fikirselsel aktarım aile içinde yapılan sohbetler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Ailevi sosyalleşme süreci içinde evde yapılan konuşmalar, haberlerin izlenme sıklığı, bunlara yapılan yorumlar gençlerin algı biçimlerinin de şekillenmesine neden olmaktadır. Rol model alınan anne baba siyasallaşma sürecine etki etmektedir (Bozan,2013: 159).

e. Yerleşme biçimi: Kentler görülen siyasal katılım daha bağımsız ve daha bilinçliken kırsal kesimdeki katılma daha çok çevresel faktörlere bağlıdır (Kalaycıoğlu,2008: 23)

f. Meslek: mesleği gereği topluluk içinde kendini ifade etme, yasaları iyi bilme, hakları tanıma, isteme ve kullanabilme becerilerine sahip olan bireyler diğerlerine göre siyasal katılımında daha fazla faaliyette bulunmaktadır.

Özer ve Meder (2008: 163) meslek gruplarının bireysel siyasal katılım davranışını şu yollarla etkileyebileceği düşünülmektedir:

1. Mesleği bireye siyasal bazı yetenekler sunabilir.
2. Mesleği sayesinde belli bir siyasal görüşe sahip bireyler bir araya gelerek etkileşim imkanı bulabilirler.
3. Birey mesleği itibari ile iktidarın uygulayacağı politikalarda bir çıkar sahibi olabilir (Özer ve Meder, 2008: 163).

g. Gelir düzeyi: Gelir düzeyi artan birey söz sahibi olma anlamında kendisini daha güçlü hisseder. Dolayısı ile gelir durumu ile siyasal katılımın doğru orantılı olduğunu söyleyebiliriz.

h. Medeni durum: Yapılan araştırmalarda evli kadınların genellikle eşleri ile aynı eğilimi gösterdikleri gözlenmiştir. Oy verme eğilimi evli kadınlarda %58,72 oranında iken dul kadınlarda %38,9 bekarlarda %37'ye düşmektedir (Tekeli, 1982: 36).

i. Etnisite: Bireylerin etnik kimlikleri ve bu etnik kimliğe mensup olanlara uygulanan politikalar siyasal katılımlarını etkilemektedir.

j. Sosyal Çevre: Aile gibi içinde bulunulan sosyal çevre de görüşleri ile bireyin siyasal fikirlerinin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

k. Politik liderler: Karizmatik lider modeli katılımı etkilemektedir.

l. Irk: Kısa bir örnek vermek gerekirse, ABD'de köle statüsünde bulunan siyahlar uzun zaman boyunca tüm haklardan olduğu gibi siyasal katılım haklarından da mahrum kalmışlardır.

m. Örgüt üyeliği: Bireyin ne tür siyasal olgu ve olayları izleyeceğini, onları nasıl algılayacağını, değerlendireceğini saptayan ve aynı zamanda siyasal yaşam ve sistemin işleyişi hakkındaki bilgilerini, kapsamını ve çeşidini artırıcı bir niteliğe sahiptir.

n. Kitle iletişim araçlarını kullanma sıklığı: Bireyler izledikleri yayınlar ile ulusal ve uluslararası pek çok gelişmeden haberdar olurlar. Bu da siyasal katılımı arttırmaktadır. Şimdilerde kitle iletişim araçlarının kullanımını daha çok sosyal medya almıştır ve sosyal medya üzerinden bir haber hızla yayılmaktadır.

o. Bölgesel faktörler,

p. Bireysel çıkarlar

Siyasal katılım araştırmalarında katılımı belirleyen bağımsız değişken olarak kullanılan faktörleri bu şekilde sıraladıktan sonra, Özyurt (2010: 293), sosyal araştırmacılara ve yapılan gözlemlere göre erkeklerin, orta yaş sınıfının, eğitim düzeyi yüksek kişilerin, büro çalışanlarının, memurların, anne babası eğitimli olanların, işverenlerin ve evlilerin genellikle siyasal katılımının daha yüksek olduğunun belirlenmiş olduğunu ifade etmektedir. Ancak siyasal toplumun bir üyesi olarak bireylerin her birinin (yukarıda sayılan değişkenlere bağlı olarak) eşit düzeyde siyasal katılımı gerçekleştirmelerini düşünmek ütöpik kalacaktır. Dolayısı ile bireylerin siyasal katılım düzeyleri üzerine yapılan birkaç çalışmaya da yer vermekte fayda vardır.

2.3.6. Siyasal Katılım Düzeyleri

2.3.6.1. Lester W. Milbrath'a Göre Siyasal Katılım Düzeyleri

Milbrath siyasal katılım düzeyini gerçekleştirilmesinin zorluk-kolaylık derecesine göre sınıflandırmıştır. Zordan kolay doğru üç tür siyasal katılım düzeyi belirlemiştir. Bunlar en zor eylemler (gladiatorial), geçiş eylemleri (transitional) ve yapılması kolay eylemlerdir (spectatar). Bunlardan bazıları; kamusal bir görev ya da bir siyasal parti içinde görev sahibi olmak, bir görev için aday olmak, siyasal amaçlı para temin etmek, parti toplantısına katılmak, aday belirlemek, siyasal bir partide aktif üye olmak, oy kullanmak, siyasal konu üzerine tartışmak, kayıtsız kalmaktır (Milbrath [1977]'den aktaran Akıncı, 2014: 40).

Ona göre bireylerin söz konusu davranışları gerçekleştirmeleri seçim dönemine, zamana ve ülkeden ülkeye de değişmekte ve buna göre kolay zor veya geçiş grubuna dahil edilmektedirler (Akıncı, 2014: 41).

2.3.6.2. Verba ve Nie'nin Siyasal Katılım Düzeyleri

Verba ve Nie (1972) yaptıkları araştırmalar sonucu beş siyasal katılım düzeyi belirlemişlerdir:

a. Siyasal sürece hiç katılmayanlar,

- b. Salt oy kullananlar,
- c. Kişisel sınırlı katılmalar (daha çok kişisel sorunlarını çözmek için memurların yaptığı katılmalar),
- d. Topluluk düzeyinde katılmalar: Bazı vatandaşların toplumsal sorunları çözmek için kısmen bireysel olarak fakat genellikle aracılar aracılığı ile siyasal sürece katılmaları.
- e. Her türlü siyasal faaliyette yer alanlar (Verba ve Nie [1972]'den aktaran Akıncı, 2014: 41).

2.3.6.3. Robert Dahl'ın Siyasal Katılım Düzeyi

Dahl (1963)'a göre dört tür siyasal katılım düzeyi vardır. Bunlar: ilgi, önemseme, bilgi, eylem. (Dahl [1963]'dan aktaran Akıncı, 2014: 42).

2.3.6.4. Samuel Barnes ve Max Kease'in Sınıflandırması

Bireylerin siyasal yaşama katılmalarının farklı bir sınıflandırmasını yapan Barnes ve Kease'in yapmış oldukları ikili ayırıma göre katılım siyasal rejim tarafından konulan kurallar uygun olarak gerçekleşiyorsa olağan, siyasal rejimin kararlarını etkilemeye yönelik protesto, eylem, boykot şeklinde geliyorsa olağandışıdır (Akıncı, 2014: 43).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEÇENLER VE ÇERKEZLER

Tanrı dünyayı yaratmış, bir kıtadan öbürüne, oviden yaylaya geçiyor, eksikleri tamamıyormuş. İşler bitmiş, sıra gelmiş etnik grupları dağıtmaya. Bohçasını doldurup sırtlamış, yola koyulmuş. Her mola verdiğinde elini torbasına daldırıyor ve avuç avuç etnik grup tohumunu alıp rastgele oraya buraya serpiştiriyormuş. Sıra gelmiş Kafkasya'ya. Artık epeyce yorulmuş olan Tanrı yolculuğun da neredeyse sonuna ulaşmışmış. Kafasını torbasına daldırıp bir bakmış, bir daha bakmış, iki düşünmüş sonra dibinde kalan ne var ne yoksa Kafkasların üzerine boşaltıvermiş. İşte bu nedenle Kafkasya'da bunca çok çeşitli içinden çıkılamayacak kadar birbirinden farklı etnik grup birlikte yaşamaktaymış (Somersan, 2004: 2).

Kafkasya üzerine araştırma yapan bilim adamları bu ismin kökeni üzerine çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Prof. Dr. Karl Buda (Ünlü Kafkas dilleri uzmanı, Kafkas ve Bask dilleri arasındaki irtibatlar üzerine araştırmaları vardır.) Kavkaz kelimesinin Yunanca Krav-Kasos (Parlayan buzul)'dan dan geldiğini ifade etmektedir. Kafkas kelimesinin Farsça Kuh: dağ ve Kas kelimelerinden birleşmesinden ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Kuh-i Kas: Kasların dağı manasına gelmektedir. Hazar Denizinin kadim ismi Kaspi Denizidir. Kaspi (Kas- Pi) nin anlamı da, Kartvel ve Avar dillerinde “pi” bir çoğul ekidir. Nuna göre Kaslar anlamındadır (Hızal, 2009: 54-55).

3.1. Çeçenler

3.1.1. Kafkasya Özelinde Çeçenistan'ın Konumu ve Genel Özellikleri

Kafkasya bölgesi siyasi ve coğrafi nedenlere bağlı olarak Rusya Federasyonu'nun hâkimiyetinde bulunan Kuzey Kafkasya ve üç bağımsız cumhuriyetin yer aldığı, Transkafkasya yani Güney Kafkasya olarak iki bölüm halinde ele alınmaktadır. Güney Kafkasya: Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'ı kapsarken, doğuda Hazar Denizi, batıda Karadeniz ve Azak Denizi arasında bulunan, Avrupa ile Orta Asya ve Rusya ile Basra Körfezi arasındaki geçiş noktalarını oluşturan Kuzey Kafkasya, Çeçenistan'ın da içinde yer aldığı yaklaşık seksen etnik kökeni barındırmaktadır. Kuzey Kafkasya bölgesinde buluna

Çeçenistan, kuzeyde Terek nehri, doğuda Andi koyu ve Argun ırmaklarının arasındaki arazinin ortalarına kadar yayılmaktadır (Yıldız, 2016: 48).

Şekil 1. Kuzey Kafkasya Otonom Devletleri

Kaynak: www.stratejikortak.com 30.03.2018

Çeçenistan, kuzeyinde Terek nehri doğuda Dağistan, batıda Asetin bölgelerine kadar uzanmaktadır (Mansur, 1995: 17). Sınır komşuları Kuzey Osetya, İnguşetya, Gürcistan ve Dağistan'dır. Doğu'da Avarlar ve Andiler bulunur. Kafkasya'nın merkezinde bulunması itibari ile gerek petrol, doğal gaz ve hidrokarbon gibi yer altı kaynakları, gerekse jeostratejik konumu açısından oldukça önemli bir bölgedir (Wagner [1999]'den aktaran Yıldız, 2016: 48). Çeçenlere komşu olarak batıda Çerkezler, doğuda Dağistanlılar yaşamaktadır. Ermeniler ve bazı Gürcüler hariç, Kafkas halkı Müslümandır (Mansur, 1995: 19).

1957'de Rusya Federasyonuna bağlı olarak kurulan Çeçen-İnguş Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yer alan Çeçenler 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan etmiş Çeçen Cumhuriyetini kurmuştur (Sultanoviç, 2004: 244). 1999'a kadar Rusya ile bağımsızlık çatışması içerisinde olan ülke bu tarihte Rus kontrolüne geçmiştir (Sole, 2017). Başkenti Grozni (Caharkale) diğer önemli şehirleri Gudermes, Malgobek ve Argun'dur.

1.400.000 nüfuslu ülkede etnik çeşitlilik bulunmaktadır. Bunların yaklaşık %60'ını Çeçenler, yaklaşık %20'sini Ruslar, geri kalanı ise İnguşlar, Dağistanlılar (Kumuk, Nogay, Avarlar), Ukraynalılar, Ahıskalılar, Tatarlar vd. oluşturmaktadır (Sultanoviç, 2004: 245).

Bugün dünyada Çeçenler olarak tanınan, ancak kendi dillerinde adları Nahçiy olan Çeçenler'in milli dili Kafkas- İberya dil ailesinden Nah grubundan Nahçıço'dur (Çeçence), bu dil aynı zamanda devletin de resmi dilidir (Sultanoviç, 2004: 245).

Araplar Kafkas dağlarına "Diller Dağı" demektedirler. Bunun sebebi Anadolu yarımadası büyüklüğünde bir ülkede 70'den fazla dil ve lehçe konuşulmaktadır. Bölge Türkmenler, Tatarlar, Çeçenler, Çerkezler, Azeriler, Kumuklar, Kırgızlar gibi sayılabilecek pek çok milletten oluşmaktadır. Çeçenistan'ın nüfusunun ise genelini Ruslar ve Çeçenler oluşturmaktadır (Mansur, 1995: 21-22).

VIII. yüzyılda Çeçenler arasında yayılmaya başlayan İslamiyet'in kabulü XVIII. yüzyılda tamamlanmıştır. Ruslara karşı verilen mücadelede Nakşibendi ve Kadiriye tarikatlarının etkisi önemli bir yere sahiptir. Ekonomisi ise petrol, doğalgaz ve kömüre dayanmaktadır (Sultanoviç, 2004: 245).

Çeçenler Moğolların toplam iki asır kadar Kuzey Kafkasya'nın step bölgelerini kontrol altında tuttukları dönemde dağlarda bağımsızlıklarını korumayı başarmışlar ve bu uzun savunma yıllarında farklı bir kale mimarisinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çeçen-İnguş mimarlarının ünü bütün Kafkasya'ya ayrılmış ve bugün de Çeçen ülkesinin dağlık kesimlerinde muazzam kale kalıntılarına rastlamak mümkündür (Sultanoviç, 2004: 246).

3.1.2. "Çeçen" Kelimesinin Anlamı

Çeçen kelimesinin Rusça asıllı olduğunu söyleyenler mevcuttur. "Kuş cıvıltısı ve zarafet anlamına gelen eski bir Rus kelimesidir. Yine Çuvaşça olduğunu savunanlar vardır. Onlara göre "güzel, yakışıklı" anlamına gelmektedir. Türkçe kökenli Çağatayca, Kazanca veya Kırgızca olabileceğini savunanlara göre "ferzane, zeki, hızlı, tiz, söz ustası" anlamına gelmektedir (Mansur, 1995: 33).

Çeçen kelimesinin Rusça asıllı olduğuna dair yazılmış bir belgede ise, Çeçen kelimesi ile eş anlamlı olan Çeçenit kelimesi, kibarlık ve zarafet, dürüst ve halis olmak, donanmak gibi anlamları taşımakta; aynı sözlükte Çeçentsa kelimesi "Kafkasya'da bir halk" anlamında açıklanmıştır. Kazanca çeçen yakışıklı, güzel; Kırgızca söz ustası, hakim (akıllı) anlamına gelmektedir. Prof. Dr. W. Eberhard Çeçen kelimesinin Çince olduğunu ve kavim olarak Cücenlerden geldiğini iddia etmiştir (Mansur, 1995: 33).

3.1.3. Çeçenlerin Etnik Kökeni

Çoğu millette olduğu gibi tarihçiler Çeçen ulusunun aslını inceleme konusunda da anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bazıları onların Kafkasya milletlerinin en eskisi olduğunu ve Kafkasya’da yaşayan beyaz ırkın onlardan geldiğini iddia ederken, bir kısım tarihçilere göre Mısır’a hükmeden Hegzoslar Çeçen milletin atalarıdır. Çeçen adının, Avarların bir başka adı olan “Cücen” kelimesinden geldiği de çeşitli kaynaklarda ileri sürülmektedir (Mansur, 1995: 34).

Çeçen’e göre (2002: 32) arkeolojik kalıntıların izlerine bakıldığında, Çeçenlerin Kuzey Kafkasya’nın yerli kavimlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Çeçenlerin eski tarihini araştırmak bakımından Kuzey Kafkasya’da bulunan savaş kuleleri, tapınaklar ve mezarların büyük önemi bulunmaktadır.

Çeçenlerin Urartulardan geldiğine dair de kuvvetli deliller bulunmaktadır. Şimdiki Van (Tuşpa) ilimizi başkent olarak kullanan Urartuların arkeolojik kalıntılarında elde edinilen bilgilere göre, Urartuların eklemeli dil yapısı Çeçen dili ile örtüşmektedir. Urartular, Hurriler ile aynı kökten gelmektedirler. Urartuca, günümüzdeki doğu Kafkas dil ailesinden Çeçence ve İnguşça ile benzerlik göstermektedir (Sevin’den [2001] aktaran Özdil 2012: 9). Prof. Dr. Kemalettin Köroğlu (aktaran Özdil, 2012: 10)’na göre, Urartular, Hurriler ile aynı kökenden gelmektedirler. Urartuca, günümüzdeki doğu Kafkas dil ailesinden Çeçence ve İnguşça ile benzerlik göstermektedir. Urartuca, Krallığın tarih sahnesinden kalkmasından sonra aynı coğrafyada konuşulmaya başlanan Hint Avrupa dil grubuna ait Ermenice ve onu izleyen Kürtçe’den farklı bir yapıdadır ve aralarında akrabalık bulunmamaktadır.

Köken olarak bir görüşe göre Avarlardan geldiği öne sürülmektedir (Mansur, 1995: 33). Bir başka görüşe göre Çeçenler Ön Asya’da devlet kuran Urartulardan gelmektedir. Buna dayanak olarak ise Urartuca’nın Çeçence ’ye benzerliği gösterilmektedir (İslam Ansiklopedisi, 1993: 246).

Bir kısım tarihçiler Çeçenlerle Çerkezlerin aynı ırktan geldiği tezini savunmaktadırlar. Bunların başında Met Çunatuka İzzet gelmektedir (Mansur, 1995: 26). Bir başka tez ise esasen Çerkez kökenli olan Çeçenlerin, farklı coğrafi bölge ve koşullara yerleşmiş olmaları dolayısıyla yaşam biçimleri, kültürel kodlar ve dil anlamında farklılaştıkları, buna bağlı olarak da asıl köklerinden ayrıştıkları (Yıldız, 2017: 50) iddiasını ileri sürmektedir.

Çeçenlerin konuştuğu dil Çeçencedir. Çeçenler kendi dillerini Nohçi Mott olarak adlandırmaktadırlar. Kafkas dil grubu içinde Nakh bölümünde yer almaktadırlar. Arap, Kiril,

Latin alfabelerini kullanmakla birlikte 1997 itibari ile Çeçen alfabesini kullanmaktadırlar (İslam Ansiklopedisi, 1993: 247).

3.1.4. Çeçen Boyları

Çeçenler kendilerine Nokhçi (Noxçoy), Çeçenlerin ayrı bir kabilesi olan İnguşlar ise kendilerine Galgay demektedirler. Aynı zamanda Tuş adında da bir Çeçen kabilesi daha vardır. Nokhçiler çoğunluktadır ve Argun havzasında bulunmaktadırlar. İnguşlar ise Asa ve Nazran havzasındadırlar. Nokhçi veya Noxçoy Çeçen dilinde millet anlamına gelmektedir (Mansur, 1995: 35).

3.1.5. Anadolu'ya Göçleri ve Sürgün

Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne göçler oldukça geniş boyutludur. Bunlar daha çok "itici etkenler" in ön planda olduğu, "çekici etkenler" in ikinci planda kaldığı göçlerdir. Bu göç hareketlerinin ortaya çıkışında göçmenlerle göç gönderen devlet arasındaki ilişkiler hâkim rol oynamıştır. Rusya'nın göç etmek zorunda bıraktıklarına karşı güttüğü politikalar hadisenin temel sebebidir. Mecburi- kitlesel göç niteliğindeki bu göçlerin sebepleri için geçmişe dönük açıklama vermek gerekmektedir. Yapılan baskı ve zorlamalar neticesinde göç gerçekleşmiştir (Saydam, 2010: 63).

Çeçenistan jeopolitik ve jeostratejik önemi, sahip olduğu petrol ve hidrokarbon kaynakları ile Rusya için ayrı bir öneme sahip olmuştur. Aslında, bu bölge çatışmayı kolaylaştıran bir diğer faktöre, yani zengin doğal kaynaklara sahip değildir. Burada bulunan petrol gibi doğal kaynakların, Rusya'nın Sibiryaya gibi diğer bölgeleri ile kıyaslandığında çok büyük bir önemi yoktur. Ama bölge enerji ulaşım rotalarında stratejik bir noktada bulunmaktadır. Bu da bölgenin kontrolünü elinde tutmayı önemli hâle getirmektedir (Balta, 2014: 628-629).

İran, Osmanlı ve Rusya üçgeni arasında bulunan Çeçenistan halklarının birleşerek Rusya aleyhine hareket etmesini engellemek, ticari ve askeri bir üs olan bölgeyi İran ve Osmanlı topraklarını işgal etmek suretiyle sıcak denizlere açılmak gayesindeki Rusya için büyük önem arz etmektedir. Ayrıca Çeçenler gerek inanış gerekse yaşam tarzı olarak Ruslardan farklılık teşkil etmektedir. Bu farklılıklar zamanla Rusya'nın baskıcı politikasına karşı bir direniş

hareketine dönüşmüştür. Tüm bu sebepler bölgenin tarihsel seyrini doğrudan doğruya etkilemiştir (Yıldız, 2017: 54).

Kafkasya'dan yapılan göçler Osmanlı Devleti'nin tutumunun ne derece yönlendirici olduğu hususu da incelenmeye değerdir. Özellikle Kafkas kökenli araştırmacılar, Osmanlı Devleti'nin tutumunun göçlerde birinci derecede etkili olduğunu ima eden bilgileri ileri sürmektedirler. Osmanlı ise bu insanları içinde buldukları zor durum neticesinde ve benimsediği hoşgörü politikası sebebiyle kabul etmiştir (Saydam, 2010: 78).

Çeçenler, Hz. Ömer zamanında Müslümanlaşmaya başlamışlardır. İnguşlar ise Hristiyanlığın etkisinde uzun zaman kalmış ve 17. yüzyıla doğru İslamiyet'i kabul etmişleridir. Gerek Müslüman olmaları gerek Rusların Komünizmi yayma emelleri ve yukarıda da belirttiğimiz sebeplerden dolayı bölge, Ruslar tarafından işgal altına alınmaya çalışılmışlardır. Çeçenlerin Ruslarla ilk karşılaşması 1732'de gerçekleştiği iddia edilmektedir. Çarlar bu bölgeyi savaşlarla, silah gücüyle ele geçirmek ve zenginliklerinden yararlanmak istemişlerdir. Şeyh Mansur (Uşurma) önderliğinde toplanan çeşitli kabile ve liderler birlik olarak Ruslara karşı savaşmışlardır. "İmam Devri" olarak bilinen Kafkasların bağımsızlık savaşlarının en kanlısı bu dönemde gerçekleşmiştir. Bu çetin mücadeleden vazgeçmeyen Rus çarları her seferinde yenilgiye uğramasına rağmen vazgeçmemişlerdir. Şeyh Mansur'un şehit olmasından sonra gelen birçok önderle savaşlara devam etmişlerdir. Bunlardan Mücahit Hamza şehit olunca, onun yerinde halk tarafından ilmi ve eski kumandanlar yanındaki mevki sebebiyle bilinen Şeyh Şamil kumandan seçilmiştir. Şeyh Şamil (İmam Şamil) 1797'de Dağıstan'da doğmuştur. Çeçenistan'ın Avar kökenli politik ve dini lideridir. Ruslara karşı Kafkasya'nın özgürlüğü için yirmi beş yıl boyunca mücadele vermiştir (Mansur,1995: 44-60). Genç yaşlarda Dağıstan'da Nakşibendî lideri Şeyh Cemalettin Gazi Kumuki'den dersler almıştır. Aldığı bu eğitim onda Rusların işgal ve asimilasyon politikalarına karşı mücadelesinde zemin oluşturmuştur (Yitik Kule, 2017: 121). Şeyh Şamil ile yükselen Çeçenlerin mücadelesi onun esir düşmesinden sonra duraklamıştır.

Kafkasya'dan göç, dünya insanlık tarihinin kaydettiği en önemli facialardan birisidir. 1859'dan 1913 yılına kadar Daymohk'tan (anavatan) Osmanlı topraklarına üç büyük göç yaşanmıştır. En büyük göç ise 1865 yılında Çeçen- İnguş ve Osetlerden (Asetinler) oluşan beş bin ailenin tehciri ile gerçekleşmiştir. Bunların içinde Çeçen- İnguş göçmen sayısı 23.057'dir Bundan önce ve daha sonra da göçler vaki olmuştur ancak sayısı bu derece yüksek olmamıştır. 1860 yılına kadar az sayıda olan göçler bu yıldan sonra çığ gibi artarak milyon

sayılara ulaşmıştır. Göç eden Kafkasyalılar ülkenin çeşitli bölgelerinde iskân edilmiştir (Kutlu'dan aktaran[2005] Bolat, 2012: 25-29).

Bölgedeki egemenliğini kalıcı hale getirmek için çeşitli yöntemlere başvuran Rusya, özellikle 1856 yılında Kırım Savaşı'nı müteakiben bölgeye dönük siyasetini daha da sertleştirmiştir. Ruslar için, Karadeniz'in kuzeyinde kalıcı bir hâkimiyet tesis etmenin yolu, Kırım ve Kafkasya'da Çarlık yönetimine hiçbir konuda zorluk çıkarmayan ve Osmanlı ile dini bağları en aza indirgenmiş, Hıristiyan ağırlıklı bir nüfus yapısı oluşturmaktan geçmektedir. Bu amaçla baskıcı bir tutum sergilenmeye başlanmış, özellikle Müslümanların mülkiyet haklarına kısıtlamalar getirilmiş, bölgedeki idari ve demografik yapı yeniden tesis edilmeye başlanmıştır. Ortaya çıkan tabloda Müslümanlar için en önemli çıkış yolu ise halifenin koruması altına girmek olmuştur (Berber, 2011: 20).

Rusya Dışişleri Bakanı A. M. Gorçakov'un 14 Kasım 1864'de Rus elçiliklerine yolladığı literatüre Gorçakov genelgesi olarak geçen diplomatik belgeleri tam olarak bu dönemde kabul edilmiştir. Bununla Rusya bölgedeki vahşilere medeniyet götüreceğini savunarak bu alandaki yayılcı ve baskıcı faaliyetlerini meşrulaştırmayı amaçlamıştır. Çek tarihçisi Milan Huner, "Rusya'nın Orta Asya'daki Jeopolitik ve İdeolojik İkilemi" makalesinde de aynı görüş savunulmakta Rusya'nın genelge ile genişlemeci ve yayılcı politikasından söz etmektedir. Doğu'ya medeniyeti götürme düşüncesi esasında Batı'nın Doğu'yu istilası kapsamında öne sürdüğü bir düşüncedir. Batının bu tutumu Rusya'ya da etki etmiştir. Asya ve Doğu dizginsiz ve vahşidir, Batı ise onlara medeniyet yolunda ışık tutacaktır. Gorçakov'un genelgesinde savunduğu görüşler yalnızca siyasiler değil Rus aydınlarınca da benimsenmiş ve ideolojik anlamda bir silah olarak kullanılmıştır (Tacibayev, 2012: 188-189). Rus Çarı II. Aleksandr, Rus Başbakan Gorçakov ve Rus General İgnatiyev Panslavizm hareketini gerçekleştirmek idealindedirler ve 1861 sonrası bunun için harekete geçmişlerdir. Genel İgtatiev'in faaliyetleri daha çok Balkanlar ve Osmanlı üzerine yoğunlaşmıştır.

Kafkasların memleketlerini terk ederek Osmanlı Devleti'ne iltica ettikleri bu zaman zarfında, göçün yoğunluğu hep aynı ölçüde olmamıştır. Bilhassa 1856-1857, 1880-1862, 1864-1865 yılları arasında büyük ivme kazanan göç hareketleri diğer zamanlarda inişli- çıkışlı seyretmiştir. Özellikle 1859 yılında hem Kırım hem de Kafkasya'dan yoğun bir şekilde göç meydana gelmiştir. Sadece 19 Temmuz- 23 Kasım tarihleri arasında İstanbul'a gelip buradan

Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif bölgelerine sevk edilenlerin sayısı 2.727 hane ve 17.971 nüfusa varmıştır (Saydam, 2010: 85).

Berber (2011: 20)'e göre: Ruslar'ın Karadeniz kuzeyinde kalıcı bir hâkimiyet tesis edebilmeleri, Çarlık döneminde kendilerine hiçbir konuda sorun yaratmayan, Osmanlı ile dini bağları minimum düzeye indirilmiş Kırım ve Kafkasya halkları kapsamında Hıristiyan ağırlıklı bir nüfusu oluşturabilmekten geçmektedir. Bu maksada yönelik olarak, Çarlık Rusya'sı döneminde, Kuzey Kafkasya halklarının üçte biri anayurtlarından göç ettirilmiş ve yurtlarına Rus- Kossak köylüleri yerleştirilmiştir. Bu nüfus hareketleri sonucunda bölgede Çarlık idari ve askeri personelinin iskânı mümkün olabilmıştır. Söz konusu politika çerçevesinde zorlanan göç ettirme uygulamaları 1862-1865 arasındaki 3 yıllık süre zarfında en yoğun seviyeye erişmiştir. İzleyen dönemde ise 1877-1878, 1890-1908 yılları arasında tekrar yoğun nüfus hareketleri zorlanmış ve bu uygulamalar 1920'lere kadar sürdürülmüştür (Bice, 1991: 45).

Çar Naibi Grandük Mişel, 1864'de şu emri vermiştir: "Bir ay içinde, Kafkasya terk edilmediği takdirde, bütün halk harp esiri olarak Rusya'nın çeşitli bölgelerine sürülecektir." Bir milyon halk bunun sonucunda yola düşmüştür. Karadeniz kasabalarına gelen bu insanlar Osmanlı ülkesine geldiklerinde manzara hiç iç açıcı değildir. Çünkü dörtte bir oranında azalmışlardır. Bu ilk büyük göç sonucunda Türkiye'ye yönelen milletler akımının Rusya için işleri tersine döndüreceğine inanan Rus idaresi (kendi aleyhine kullanılabileceğinden) ikinci (1867-1874 arası) göçe bütün kuvvetiyle engel olmaya çalışmıştır. Bu yedi yıl içinde Türkiye'ye ancak 34.000 kişi gelebilmiştir. 1864 yılında bizzat Çeçen General Mayor Kundahov İstanbul'a gelerek ne kadar Çeçen halkının Osmanlı'ya göçüne izin verileceğini resmen kendisi hükümete sormuştur. Neticesinde 5.000 aile için izin almıştır. General Kundahov öncülüğünde 5.000 aile Osmanlı'ya gelmiştir. Bunlardan on beş bin kişi Adana, Kahramanmaraş, Konya, Sivas, Muş ve Kayseri taraflarına yerleştirilmiştir. On bin kişi ise Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 100.000 civarında olup 22 ile dağılmışlardır. Bu arada Ortadoğu'ya da göçler olmuştur. Göç sırasında gemide yangın çıkması sonucu 700 kişi yanarak ölmüştür. Sağ kalanlar Akre 'ye oradan Nablus'a geçmiş burada bir sene kaldıktan sonra 1880 yılında Kumeytre, Galan ve Amman'da köy kurmuşlardır. 1905 yılında da az sayıda Çeçen ve Dağıstanlı Ürdün'e geçmiştir. Yine 1967 yılındaki Arap- İsrail savaşı neticesinde 12.000 Kafkas mülteci buldukları yerlerden Şam'a geçmek zorunda bırakılmışlardır (Çeçen, 2002: 85-86).

İkinci aşama 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşmiştir. Şeyh Şamil'in esir alınmasıyla duraklayan direniş hareketi ve Kafkas halkları açısından oldukça kritik sonuçlara yol açan göç olaylarının yanı sıra, 1900'lere gelindiğinde Rusya'da da Kuzey ve Güney Kafkasya halklarının gidişatı açısından oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri Çarlık Rusya üzerindeki etkisini göstermiş, yaşam koşullarının ağırlaşması, yoksulluk, yolsuzluk ve vurgunlar toplumun her kesiminden insanları Çarlık yönetimini devirmeye yöneltmiştir. 1917 yılının Ekim ayında Bolşevik Devrimi gerçekleşmiştir. 1929 yılında Lenin'in ölümünden sonra başa gelen Stalin'in baskıcı ve sosyalist politikaları birçok olumsuz sorunu ve sonucu beraberinde getirmiştir. Bu dönemde SSCB'e bağlı topraklarda resmi dilin Rusça olması, dinsel kimlik alanının sınırlandırılması ve zorunlu göç politikaları ile Kafkas halklarının kendisi aleyhine hareket etmesinin önüne geçmek ve asimilasyon ile bastırmak düşüncesi bulunmaktadır (Yeşil [2014: 3]'den aktaran Yıldız, 2017: 59).

1937-1939 yıllarında Sovyetler Birliği'nde yaşayan pek çok halk gibi Çeçenlerde Stalin'in totaliter idaresi sonucu yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ve II. Dünya Savaşı sırasındaki Tahran toplantısı sonrası (kimsenin karışmayacağına dair) 500.000 kişi toplu olarak imha planına alınmıştır. Daha sonra 1944'te bu plandan vazgeçilerek, bu insanları Orta Asya ve Kazakistan'a sürgün göndermiştir. Bu hareketin başlıca sebebi, Türkiye'den Kars ve Ardahan'ı almaya kalkışan Stalin'in Kafkaslarda herhangi bir direniş ile karşılaşmak istememesi ve Çeçenlerin Almanların yanında yer aldığı düşüncesidir (Sultanoviç, 2004: 247)

Tablo 1. Sovyet Zamanında Sürgüne Gönderilen Milletlerin Nüfusu

Çeçenler	362.000
İnguşlar	134.178
Karaçaylar	68.327
Malkar Türkleri	37.406
Kırım Tatarları	183.155
Diğer Kırımlılar	45.237
Ahıska Türkleri	94.555

Kaynak: Bice, 2010: 181

23 Şubat 1944 sürgünü, Çeçenlerin milli kimliklerini önemli ölçüde etkilemiş, sürgün esnasında birçok insan açlık, hastalık sebebiyle yaşamını yitirmiştir. Çeçenlerin geri dönmeleri de yasaklanmış boşalan bölgelere Ukraynalı ve Ruslar yerleştirilmiştir (Yeşil,

2014: 3). Bu yasak 1957’de Kruşçev zamanında kalkmış ve geri dönmelerine izin verilmiştir. O dönemdeki Sovyetler birliği Komünist Partisi (SBKP) lideri Kruşçev, 1943-1944 genosidini “Stalin dönemindeki en koyu gölgeler” olarak teşhir etmiştir (Bice, 1991:103).

23/24 Şubat 1944 yılında cereyan eden hadisede 700.000 Çeçen- İnguş sürgün edilmiştir. Batı ise bunun haberini ancak iki yıl sonra duyabilmiştir. Bununla birlikte bu ulusların sürgün yerleri, pek bariz olmayan durumları ve yaşadıkları vakadan on bir yıl sonra yani 1955’te az çok anlaşılabilmiştir. Topyekûn tehcirde mağdur halkın hiç olmazsa dörtte birinin yolda kırıldığı, sürgün mahallinde öldükleri kesinlik kazanmıştır (Yıldır, 2009: 190).

3.1.6. Günümüzde Türkiye’deki Demografik Dağılımları

Rusların baskı ve zorlama ile baş edemediği ve en nihayetinde zorunlu göçe tabi tuttuğu ve diasporik bir toplum haline getirdiği Çeçenler Türkiye’nin Çeşitli bölgelerinde iskân edilmiştir (Berber, 2011: 43). Çeçenlerin birçoğunun ise Kruşçev zamanında verilen izin ile topraklarına geri dönmüş olmasıyla orantılı olarak Türkiye’deki nüfuslarının 50.000 ile 100.000 arasında olduğu tahmin edilmekte ancak Türkiye’deki mevcut nüfusları ile ilgili yeterli kaynak bulunmamaktadır. Kafkas halklarının etnik kimliklerine göre Türkiye’deki nüfus dağılımlarının tespit edilmesini zorlaştıran bir diğer durum da arşiv belgelerinde zaman zaman boy ve kabile olarak yer alsa da Berber ve Bice’nin de belirttiği gibi kaynakların büyük bir kısmında Kafkas halkları ve Türk kökenli boyların “Çerkezler” olarak nitelendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Son olarak 1970’li yıllarda bir anlamda tüm dünyada gelişen modern yaşam biçimleri, iş ve eğitim imkânları nedeniyle ve kırsal kesimlerden yaşam standartları yüksek olan kentlere iç göç hareketleri olması da günümüzde Çeçen nüfusunun illere göre yayılışını ve nüfusun tespit edilebilirliğini zorlaştıran sebepler arasındadır. Günümüzde Çeçen nüfusunun genelde dağılmış olduğu illeri, genel olarak elde edilen literatür çalışmaları verilerinden ve dernek bazlı çalışmalardan yola çıkarak, İstanbul, Adana, Çanakkale, Çorum, Giresun, Erzurum, Eskişehir, Kahramanmaraş, Kars, Kayseri, Konya, Mardin, Muş, Sivas ve Yozgat olarak belirlemek mümkündür (Yıldız, 2017: 62).

3.2. Çerkezler

1850’lerin sonundan 1900’lü yılların başına kadar süren büyük Kafkas sürgününde Osmanlı topraklarına bir milyon beş yüz civarında Kafkas göçmeninin yerleştiği düşünülmektedir. Bu göçmenlerin önemli bir kısmını da Çerkezler oluşturmaktadır.

Adıgelerin konuştuğu dil (Çerkezçe), kendi içinde iki kola ve bunlar da lehçelere ayrılmaktadır: Batı (Abadzeh, Şapsığ, K'emguy, Bjeduğ), Doğu (Khabardey, Besleney). Adıgece'ye en yakın dil, kendisinden yeni ayrılmış olan Vubih dilidir. Daha sonra, bu iki dilden daha önce ayrılmış olan Abhazca gelmektedir. Tarihçi İ. Berkok (1958: 219)'a göre, Adıgece konuşanlar açısından Vubihça "anlaşılması güç" bir lehçe; Abhazca ise, Adıgece ve Vubihça konuşanlar tarafından anlaşılması mümkün olmayan bir lehçedir. Tarihçi Metcunatiko İzzet'e göre de, Vubihça Adıgece'den ayrı (müstakil) bir dil olmayıp "fazlaca değişikliğe uğramış bir Adıge dilidir". Yazar, 1914'te yazdığı kitabında özetle şu ilginç bildiriye de verir: "Ubihlarda, asıl Adıge şivesinden oldukça farklı bir şive varsa da aralarında kullanmazlar ve bugün temiz bir Adıge şivesiyle konuşurlar." Yazar Abaza-Abhaz dillerine ilişkin olarak da özetle şu bildiriye sunmaktadır: Abaza şivesi, Adıge şivesi ile akraba, ama aralarında önemli bir fark vardır. Bu üç akraba dil arasındaki ilişkiyi, bilimadamı Dr.Vuçujiko Zek'oğ da şöyle açıklamaktadır: Önceleri konuşulmakta olan bir dil (Batı Kafkas) içindeki lehçelerden biri kopar ve sonuç olarak iki dil doğar: Biri Eski Abhazca, diğeri de Eski Vubih-Adıge Dili. Daha sonra aynı dil içindeki Vubih ve Adıge lehçeleri de birbirinden ayrılarak Eski Vubihça ile Eski Adıgece ortaya çıkmaktadır.

Çerkezler, Karadeniz kıyıları boyunca uzanan bölgede ve Hazar Denizi'nin Batı kıyılarındaki Apsheron Yarımadası'nda yaşayan en önemli ve en eski Türk olmayan topluluklardan biridir. 19. yüzyıla dek ulusal bir ortak siyasal kimlik geliştirememişlerdir. Kabardeyler ve Abazalar gibi bazı Çerkez toplulukları, 16. yüzyıldan itibaren İslamiyeti kabul etmeye başlamışlardır. Bu gelişmede Osmanlı idarecilerin desteğini alan Nogay mollalarının etkisi büyüktür. Ruslara karşı mücadelelerinde de etkili olan müridist bir hareketin gelişmesinde etkili olmuştur (Karpas, 2017: 164).

3.2.1. "Çerkez" Adının Kaynağı

Kuzey Kafkasya bir bakışta keşfedilemeyecek kadar karışık bir etnik ve sosyokültürel yapıya sahip, tarih boyunca medeniyetlerin uğrak yeri olan ve siyasal nüfuz alanına dönüştürerek pek çok kavimin kültürel mirasını günümüze taşıyan, birbirinden farklı dilleri konuşan kırktan fazla halkın bir arada yaşadığı, dünyanın en karmaşık bölgelerinden biridir (Aslan, 2006: 2). Göç güzergâhları ve yerleşim yerleri üzerine yaptığı araştırmalarla bilinen Yunan tarihçi Strabon, Kafkasya'da 300 kadar dil konuşulduğu ve Romalıların oradaki işlerini 130 tercümanla sürdürdüğünü yazmaktadır (Baddeley'den aktaran [1995] Bolat, 2013: 122).

İlk kez, Papa IV. Innocentius tarafından Moğol hanına gönderilen Giovanni Da Pion Del Carpire'nin eserinde kullanıldığı belirtilen Sirkas (Çerkez) kelimesinin etimolojik kökeni hakkında birçok rivayet vardır. Bu terim konusunda sayısız teori ve açıklama içerisinde dayanakları diğerlerine göre daha sağlam olan üç kuram vardır: Grek (Gereko-Latin), İran ve Türk (Tatar-Türk) yorumudur. Bu kuramlar içinde kanaatimize göre en dikkat çekici olanı Antik Yunan yazarlarının eserlerinde Kuzey-Batı Karadeniz kıyılarının sakinleri tanımlanırken bunların yerel dilde 'Kerket' olarak adlandırıldığı ve bu adlandırmanın günümüze dek değişerek geldiği ve Çerkez şeklini aldığı görüşüdür. Günümüz Türkiye'sinde ise ortak bir isim haline gelse de 18. ve 19 yüzyıllarda 'Çerkez' adı altında genel olarak belirli bir halk kastedilmiş olup Abazalar, Karaçay-Balkarlar ve Nogaylar birçok kaynakta Çerkezlerden ayrılmaktadır (Kaya, 2011: 75). Çerkez terimi, Osmanlı Devleti'ne sürgün edilme sürecinde ve sonrasında akrabalık düzeyleri dikkate alınmaksızın bütün Kuzey Kafkasyalıları kapsayacak şekilde kullanılmıştır (Bolat, 2013: 123).

Çerkez, Adige, Kafkaslı, Kafkasyalı kavramları genellikle o bölgede yaşayan halkı tanımlamak için kullanılmaktadır. Kafkas dağları eteklerinde yaşayan farklı etnik kökenli toplulukların kastedildiği "Kafkasyalı" geniş kapsamlı bir kavram olarak kullanılırken; "Kafkaslı" ise Kafkas ırkından geldiği düşünülen (antropolojik olarak) ve bu bölgenin yerli halkına verilen bir kavramdır (Atasoy, 2014: 7).

"Çerkez" ismi ilk defa 1215 yılında Planı de Carpini tarafından kullanıldığı bilinmekle birlikte Ernest Cahnter, Çerkezlerin M.Ö. 500 yıllarından itibaren tarih sahnesine çıkan antik bir millet olduğunu belirtmektedir (Luxembourg: 1998: 77). Bütün bu tartışma ve iddialar altında Çerkez tabiri geniş anlamda kullanıldığında, yerlerinden yurtlarından sürülmüş olan tüm Kuzey Kafkasya halklarını kapsamaktayken, dar anlamda kullanıldığında Adigeleri ve Adige gruplarını (örneğin Kabardeyler), mevcut siyasi coğrafya açısından kullanıldığında ise Karaçay- Çerkez'i kapsamaktadır (Aslan, 2006:3).

3.2.2. Çerkez Boyları

Günümüzde -genel olarak belirtmek gerekirse- Türkiye'de bulunan ve eski isimlerini muhafaza eden Çerkez kabileler: Kamirguveyleyler (Makhoş Hamişey), Janeler, Cikhiler Ubıkh, Baskağlar (Basklar, Abazalar) ve Kabardeyler'dir (Atasoy, 2014: 10).

Kafkasya ile ilgili bilinen bütün etnik adlar genellikle Çerkezlerin boyları, kabileleri veya alt grupları olarak sıralanmaktadır. Çerkezler dışındaki halklarda alt gruplar çok belirgin değildir ve kendileri dışında yani diğer milletlerce pek bilinmemektedir. Çerkezler tarihi

olarak alt gruplara/boylara ayrılmaktadırlar. Bunlar Kafkasya’da yaşadıkları bölgenin ve bağlı oldukları soyluların adından gelmektedir (Topçu, 2014: 417). Çerkez genel adı altında elliden fazla etnik grup kastedilmektedir. 19. yüzyılda bu gruplardan sadece on ikisi kalmıştır. Bunlar: Abadzehler, Bjeğuğlar, Janeler, Mahoşlar, Yegeruhaylar, Natukaylar, Çemguylar, Şapsığlar, Hatukaylar, Vubihlar, Besleneyleyler ve Kabardeyleylerdir (Betrozov [2009]’dan aktaran Atasoy, 2014: 11).

3.2.3. Çerkezlerin Etnik Kökeni

Kafkasya bölgesi eski çağlardan beri insanların yaşadığı ve varlıklarını devam ettirdiği bir yerdir. Çerkezlerin de bu bölgenin otokton (yerli) halklarından olduğu bilinmektedir. Taş devrinden beri eski çağlardan başlayarak Adigelerin (Çerkez) atalarının Kuzeybatı Kafkasya’da oturduklarına dair tez kesinlik kazanmıştır (Polovinkina, 2007: 14). Bölgede yapılan arkeolojik kazılarda paleolitik devir ve yeni taş devrine ait eşyalar bulunmuştur. Tüm bunlara rağmen Kuzey Kafkasya’da yapılan arkeolojik ve tarihi çalışmalar henüz bölgenin tüm yönleri ile aydınlatılması ve bilinmesi için yeterli düzeyde değildir. Ancak M.Ö. VI. yüzyıldan sonraki devirlerde bölgede yaşayan bazı topluluklar hakkında birtakım bilgiler mevcuttur. Karadeniz’in Kuzey kısımlarında Taman yarımadası başta olmak üzere dilleri birbirinden ayrı olan Meoti, Sindi, Kerketi gibi isimleri taşıyan toplulukların olduğu ve Çerkezlerin de bu topluluklardan bağımsız olmayıp devamı olduğuna dair rivayetler yoğunur (Güsar, Yıldız, Tuna, Aydemir ve Alparslan, 1977: 155-156) . Tarih boyunca sürekli bir mücadele alanı olarak bilinen Kafkasya bölgesinde yaşayan bu kavimler varlıklarını bir şekilde devam ettirmişler ve günümüzde de şu anda bilinen adıyla Çerkez veya Adıge olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Öte yandan dilbilimciler ve bazı arkeologlar Kafkasya ile Akdeniz dünyasının bağlantılı olduğuna işaret ederek, Adıge-Abhaz dili ile 4-5 bin yıl önce Anadolu’da oturan Hattilerin dilleri arasında sıkı bağlar olduğunu ifade etmektedirler. Bu yönüyle de Çerkezlerin Hititler ile de ilişkili oldukları dile getirilmektedir. M.Ö. 4000 yıllarında Kafkas kökenli Hattiler Anadolu’da devlet kurmuşlardır (Berzeg, 2006: 35). Sonuç olarak Çerkezlerin Kafkasya Bölgesi’nin yerli halkları olduğuna dair tezler ağırlıktadır. 1700’lü yılların sonlarında başlayarak 1864 yılına kadar devam eden Kafkas-Rus savaşları bu bölgede yapılmıştır. Yani Çerkezlerin yerleşik olduğu bu bölgede yapılan mücadelelerin coğrafi sınırlarına baktığımızda, Rusların her dönem ‘işgal eden’ konumunda oldukları görülmektedir. Bu gün bölgede yaşanan trajik olaylar bazı kavramlar etrafında değerlendirilmekte olup, dünya kamuoyunda henüz net bir şekilde tanımlanmamıştır (Bolat, 2013: 123).

Çerkezler kendilerine “Adıge” demektedirler. Ancak, diğer milletlerce ve Türkiye’de daha çok Çerkez olarak bilinmektedirler. Her iki ada ilişkin değişik yorumlar vardır. Ama hiçbiri bilimsel bir kesinlik kazanmamıştır. "Adıg" etnik anlam içerir: "Se sı Adıg" (Ben Adıgeyim). "Adıge" ya da "Adge" hem etnik, hem ülke anlamı içermektedir (Yıldız, 2015).

Çerkezlerin kökenleri ile ilgili çeşitli dönemlerde değişik teoriler ortaya atılmıştır. Ortaya atılan tezlere göre Abhaz ve Adigelerin, Kafkasya’nın Karadeniz kıyısında yerli nüfusla ve Anadolu’daki bir toplulukla -muhtemelen savaş kazanmış olan Kasların- karışması sonucunda etnik kimlik olarak ortaya çıkmışlardır (Betrozov [2009]’dan aktaran Atasoy, 2014: 14). Yine Çerkezlerin Sarmat, Eski Türk ve hatta Slav kökenli oldukları da ileri sürülmüştür. Bazıları da Çerkezlerin Habeşlerle ve Hititlerle akraba olduklarını belirtmektedir. Arkeolojik bazlı yapılan çalışmalar neticesinde yine Çerkezlerin ilk atalarının M.Ö. üçüncü veya ikinci bin yıllarından bu yana kuzeybatı ve batı Kafkasya’da var oldukları yönündedir (Betrozov, 2009: 14-20).

Çerkezlerin 15. ve 16. yüzyıllarda iki büyük gruba ayrıldıkları görülmektedir. Doğu Çerkezleri (Kabardeyler ve Çerkez diye bilinen Karaçay- Çerkez’deki grup) ve Batı Çerkezleri (Çemguvey, Abadzeh, Bjuduğ, Şapsıg vd. boylar). Bu boyların maddi ve manevi kültürleri aşağı yukarı aynıdır. Bu grupların hepsi kendilerine “adıge” demektedir. Bu temelde üzerinde durulması gereken bir noktadır. Halkın kendisini bu şekilde tanımlaması etnik aidiyetin zemini için son derece önem arz etmektedir (Betrozov, 2009: 11).

3.2.4. Anadolu’ya Göçleri ve Sürgün

Timur’un saldırıları ile Altınordu Devleti’nin 1481 yılında yıkılması ile Kafkasyalılar açısından da tarihi bir dönüm noktası başlamıştır. Altınordu Devletinin yıkılmasıyla Ruslar, bu devletin boyunduruğundan kurtulmuş ve yayılcı faaliyetlerine girişmişlerdir. Nihai hedefleri olan Karadeniz limanlarını ele geçirmek ve böylece sıcak denizlere inip, Hindistan’a yönelik uzun vadeli planlarını gerçekleştirmek için Kafkasya’yı kontrol altına alması gerekmektedir. Rusların siyasal üstünlüğü ve bu emellerine ulaşabilmesi için de bölgedeki Müslüman ve direnç gösteren etnik grupların sürülerek yerine Hıristiyan halkların yerleştirilmesi planlanmıştır (Aslan, 2006: 6).

Rusya tarihi açısından da önemli olan Kafkasya, 16. ve 17. yüzyıllarda Moskova Devleti, daha sonraki dönemlerde Rus İmparatorluğu için askeri ve siyasi bir sorun teşkil etmiştir. Daha önce 1739 Belgrad ve 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmalarında olduğu üzere

1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması ile de Kuzey Kafkasya'nın Rus yönetimine bırakılması, Rusların yayılcı politikalarını hızlandırmasına sebep olmuştur (Berzeg, 1996: 63). Bu tarih (1829), Kuzeydoğu Kafkasya'da başlayan aynı zamanda Kafkasya'nın özgürlük mücadelesinde önemli dönüm noktalarından biri olan- müridizm kökenli, özgürlük ve bağımsızlık için kutsal sayılan savaş dedikleri- "gazavat" savaşlarının da başladığı tarihtir (Aslan, 2006: 10). 1817-1864 yılları arasında sürmüş olan Kafkas Savaşı sonrasında Kuzey Kafkasya'nın Rus İmparatorluğu tarafından fethedilmesiyle birlikte Kafkasya topluluklarının büyük bir bölümünü içeren, kapsamlı, temelinde zorunlu ve trajik göç hareketleri başlamıştır. Asırlardır Kafkasya'da yaşayan yerli halkların Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göçleri, Kırım (1853-1856) ve Osmanlı-Rus (1877-1878) Savaşları arasında doruk noktasına ulaşmış, daha sonraki yıllarda da aralıklı olarak devam etmiştir (Güneş, 2014: 271)

Genel olarak sürgünün sadece Çerkezler ve Çeçenlere yönelik olduğunu söylemek mümkün değildir. Yapılan literatür taramalarında ve bir çok kaynakta, çeşitli etnik grup üyelerinin bir arada yaşadığı bölge olması nedeniyle sürgüne gönderilen bu gruplar genel olarak Kafkasyalı ya da Kafkas halkı olarak nitelendirilmektedir. Ancak yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi bu etnik gruplara dair yaklaşık veriler elde etmek mümkündür.

19. ve 20. yüzyıl Balkanların, Anadolu'nun ve Kafkasya'nın tüm halkları için bir dehşet dönemi olmuştur. Bu bölgelerdeki tüm topluluklar savaşın, açlığın ve savaş nedeniyle ortaya çıkan salgın hastalıkların ve zorunlu göçün dehşetlerinden nasibini almışlardır (McCarthy [1998]'den aktaran Aslan, 2006:3).

Rusya'nın uyguladığı yayılcı politikalar neticesinde ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan Çerkezlerin sayıları hakkında çeşitli kaynaklarda çeşitli sayılar mevcuttur Bunun sebebi resmi kayıpların karmaşık yöntemlerle tutulmaya çalışılması ve gayri resmi kayıtların bulunmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde Çerkezlerin yaklaşık kırk ülkede diasporik olarak yaşadıkları düşünülmektedir. Bunda daha önce de belirttiğimiz gibi Müslüman olmaları ve halifenin koruması altına girmek istemeleri öncelikli sebep olarak düşünülmektedir. Osmanlı'ya sığınan Çerkezler hakkında değişik rakamlar mevcuttur. Zorunlu göç sırasında 1859-1879 arası dönemde 2 milyon kişinin Kafkaslardan diğer ülkelere doğru göç ettiği bunların 1,5 milyonunun ise Osmanlı'ya doğru gerçekleştiği düşünülmektedir (Güngör, 2005: 141-146). Avagyan (2004:56)'ın Rus verilerine dayandığı bilgiye göre Osmanlı'ya sığınmak zorunda bırakılan Çerkez sayısını 500bin veya 1 milyon kişi arasında rakam gösterilirken Tekeli (2011: 148)'nin belirttiğine göre bu sayı 2 milyon kişidir. Ancak

belirtilen rakamlar tahmini rakamalardır, kayıt dışı göç olması da bu durumda etkili olmuştur. Göçün en yoğun olarak gerçekleştiği dönem 1850’li yıllar ve sonrasındır. Özellikle 1864 yılında kitlesel şekle bürünen göçler sebebiyle nüfusun %25’i yok olmuştur. Örneğin, Kuban Oblastı’nda bir milyon civarında yerli nüfustan geriye 1867’de 90 bin kişi kalmıştır (Kumikova [1992]’dan aktaran Bolat, 2014: 137). Yine bir başka belgede Aralık ayından Şubat ayına kadar Trabzon’da ölen 3.500 kişiden 3.000 kişinin Çerkez olduğu ifade edilmektedir. Sürgüne gönderilenlerin göç ettikleri topraklarda düştüğü zor durumuna değinen Vsemirny Puteşestvennik gazetesi 1871’de şunları yazıyor: “Bir yıl içinde göçmenlerin üçte ikisi öldü... Batum yakınlarına yerleşen 22 bin göçmenden sadece 7 bin kişi kaldı. Samsun civarına yerleşen 30 bin kişiden 1.800 kişi kaldı”. Bu göçler askeri kazanım neticesinde hemen düşünülmüş tedbirler değildir. Çarlık yönetimince önceden planlanmış holocaust/etnik temizleme harekâtının bir sonucudur. (Aslan, 2006: 28).

Çerkezlerin 1862/1863 yılı başlarında Kafkaslardan Osmanlı topraklarına kitleler halinde zorunlu göçü, Osmanlı devletinin toplumsal, etnik ve dini bileşimini köktenci bir şekilde etkilemiş olan önemli bir nüfus hareketidir. Bu olay, hem büyüklüğü hem de Rusların bunu gerçekleştirmek üzere baskıcı yollara başvurmuş olmaları yüzünden dünya çapında bir ilgi uyandırmıştır.

Tablo 2. 1880 Yılında Samsun’daki Rus Topraklarından Gelen Mülteciler

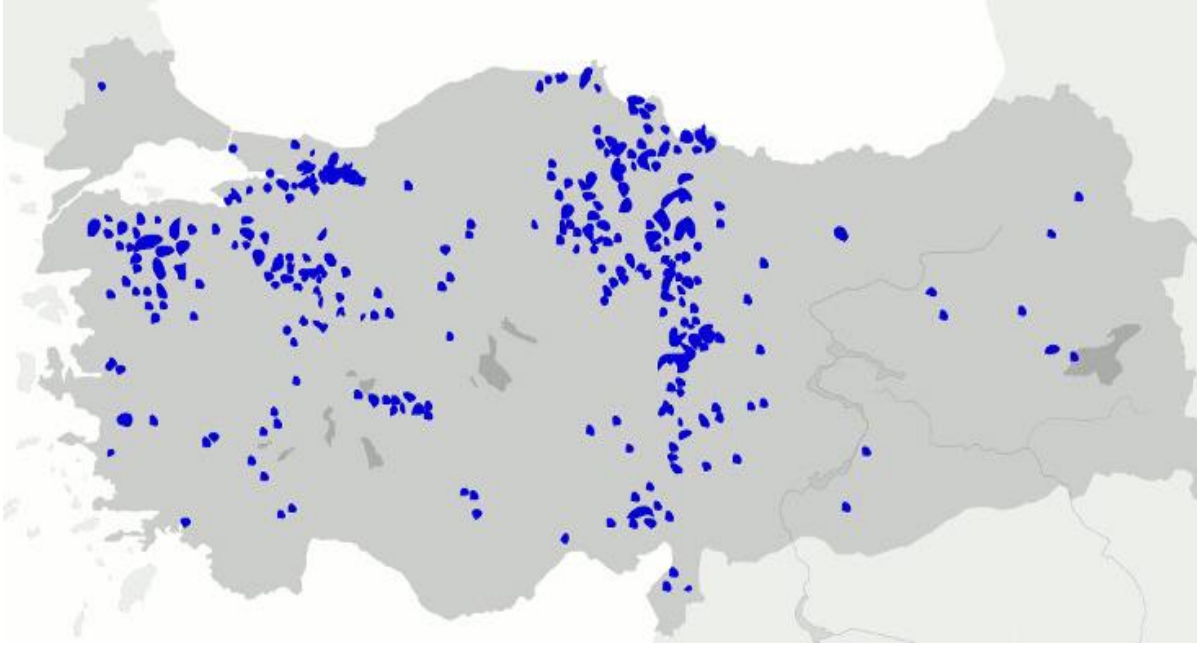
	Samsundan karaya çıkanlar	Samsun’a ya da Canik sancağına yerleşenler	Ankara’ya/Sivas’a gönderilenler	Samsun’da ölenler
Çerkezler- Abazalar (Kafkaslardan gelenler)	12.116	4.668	7.028	420-450
Rumeli’den gelen Çerkezler	6.252	964	4.838	
Tatarlar	14.824	881	13.472	471
Gürcüler (Kafkaslar)	1.594	25	1.535	34
Batumlu Türkler	34.877	6.538	26.964	1.375
Toplam	34.877	6.538	26.964	1.375

Kaynak: Karpat, 2017: 168.

3.2.5. Türkiye'deki Demografik Dağılımları

1850'lerde başlayan, 1865 yılında doruk noktasına ulaşan ve azalsa da 20. yüzyılın yarısına kadar devam eden göç neticesinde; Osmanlı idaresi bu göçün yol açabileceği idari sorunları düşünerek 1860 yılında Trabzon Valisi Hafız Paşa yönetiminde göçle ilgili bütün meseleleri ele alması için Umumiyye-i Muhacirun Komisyonu'nu kurmuştur. Rus kaynaklarına göre 1858, 1859, 1862 ve 1863'de toplam göç edenlerin sayısı 80.000'e ulaşmıştır. Yalnızca 1864 ilkbaharında bu rakam 400.000'lere fırlamıştır. Resmi rakamlar ise sadece gemilere binip gelenleri içermektedir (Karpas, 2017: 166-167).

Kafkas göçmenlerinin yaklaşık yarısı, yani 1863-1865 yılları arasında gelmiş olan Çerkezler ve Abazalar, önce Kuzey ve Orta Dobruca'da Tulça, Babadağ ve Boğazköy (Çernavoda) çevresine ve Köstence'ye sonra da güneyde Varna çevresine ve Tuna boyunda Rusçuk, Nicopolis, Vildin, Silistre, Şumu'ya (Kolarovgrad) ve Niş ve Sofya çevresindeki bölge (sıfır bu bölgeye 12.000 aile yerleşmiştir) gibi daha da batıya yerleşmişlerdir. Asya'da Diyarbakır, Mardin, Halep, Şam; Küçük Asya'da Erzurum, Sivas, Çorum, Çankırı, Bursa ve Eskişehir'e yerleştirilmişlerdir. 1906-1909 arasında toplam 135 aile de Adana'ya yerleşmiştir (Karpas, 2017: 171-172).

Şekil 2. Türkiye'de Çerkez Yerleşimleri

Kaynak: www.kaffed.org. 12.04.2018

Şekil 2. de günümüzde Çerkezlerin yoğunlukta buldukları bölgeler gösterilmektedir. Uygulanan iskân politikası ve yaşanan tarihî süreç sonucunda şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Türkiye’de çoğu Çerkez olmak üzere Kafkasyalı nüfusu Orta Anadolu’da ve Türkiye’nin batısında yoğunlaşmıştır. Türkiye’de bugün adları bilinen 850 civarında Kafkasyalı yerleşimi vardır. Bunlardan Çerkez köylerinin sayısı 500 civarındadır (Topçu, 2014: 419).

Yine Ankara, Konya, Kayseri ve K. Maraş, Suriye yoğunlukta oldukları diğer yerleşim olarak sayılabilir. Önceleri Çukurova ve Narlı taraflarına yerleştirilen Çerkezler daha sonra Kayseri- K. Maraş ve Sivas arasında iskana tabi tutulmuşlardır (Göksun Belediyesi, 2018).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm araştırmanın teorik kısmını oluşturmaktadır. İlk bölümde etnisite tanımı yapılmış ve etnisite ile ilişkili kavramlara yer verilmiştir, etnisite kuramları açıklanmış; göç ve göç kuramlarına yer verilmiş; siyasal katılımın tanımı yapılarak siyasal katılımı ilgili kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. İkinci bölümde araştırmanın etnik grupları olan Çeçenler ve Çerkezler hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümü alan araştırmasından oluşmaktadır. Evren olarak Kahramanmaraş ili Göksun ilçesi “Korkmaz Mahallesi” ve “Çardak Mahallesi” ele alınmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Anket çalışması kapsamında köy muhtarları ile yapılan görüşmeler ve 2018 yılı seçmen listelerinden elde edilen veriler doğrultusunda toplam 1.391 seçmenin bulunduğu iki mahalle için 334 kişiye anket uygulaması yapılmıştır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Etnisite odaklı çalışmada Çeçenler ve Çerkezler sınırlılığında dolayı ilgili etnik kimlikler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Çardak köyünün, araştırmacının doğduğu ve yetiştiği yer olması sebebiyle, bölgenin tanınması araştırma kolaylığı sağlamıştır. Kimlerle görüşülebileceği, görüşülecek kişilere nasıl ulaşılabileceği doğrultusunda bir program hazırlanmış, amaca yönelik örneklem seçilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte görüşülen kişiler, araştırmacıyı başka kişilere de yönlendirmesi ile literatürde araştırma alanında kaynak kişilerden diğer kişilere ulaşılması ve araştırma ilerledikçe yeni kişilere bir kartopu gibi ulaşılmasını ifade eden kartopu örnekleme (Kümbetoğlu, 2005: 98) alan çalışması şekillenmiştir.

Günümüzde birçok kuruluş bireylerin algılarını, tutumlarını ve tercihlerini ölçebilmek için anket yöntemini kullanmaktadır. Bu amaçla araştırmada saha çalışması tercih edilmiş ve tanımı yapılan, nitelikleri belirtilen siyasal katılımı ilgili etnik gruplar nezdinde problem cümlelerine cevap bulabilmek maksadıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Yapılan anket çalışmasında ortaya konulan tespitler ile yürütülen bu çalışmanın literatüre bir katkı sunması hedeflenmiştir.

Araştırmada kullanılan anket soruları kaynak belirtmek sureti ile daha önce yapılan çalışmalarda geliştirilen ve güvenilirliği test edilen sorulardan oluşmaktadır². Etnisite bazlı çalışmamızda, problem cümlelerimizin dışında olan, sınırlılıklarımız aşan sorular çıkarılmıştır.

Araştırma anketi iki bölümden oluşmakta olup, birinci bölüm kişisel bilgilere yönelik ikinci bölüm ise etnisite ve siyasal katılıma yönelik sorulardan oluşmaktadır. Sorulan sorular neticesinde katılımcıların siyasal katılım düzeyi ve siyasal katılımlarının niteliği analiz edilmeye çalışılmıştır.

4.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 24.01 istatistik paket programı kullanılmıştır. 27 sorudan ve iki bölümden oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Anketin birinci bölümü kişisel bilgilerle ilgili olup ikinci bölümü etnisite ve siyasal katılım tercihleri ile ilgilidir. Verilerin analizinde ilk bölüm soruları için frekans analizi, ikinci bölüm soruları içinse demografik değişkenler ile etnisite ve siyasal katılım soruları arası ki-kare ilişki analizi yöntemi kullanılmıştır. Frekans (sıklık) analizi ile tek bir demografik değişkene ilişkin kategorik dağılım oranları gösterilirken; ki-kare ilişki analizi ile de bağımsız iki değişken arası anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmaktadır. Ki kare testi gözlenen frekanslar ile (G), beklenen frekanslar (B) arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanmaktadır. Ki-kare dağılımı iki bağımsız niteliksel kriteri test etmek için kullanılmaktadır. Sıfır (H₀) iki değişkenin bağımsız olduğunu, 1 (H₁) ise iki ölçüt arasında anlamlı ilişki olduğunu ifade etmektedir (Güngör ve Bulut, 2008:84-85).

² Anket uygulamasında sorular bu çalışmada geliştirilmemiş, daha önceki araştırmalarda güvenilirliği test edilen ve kullanılan sorulardan yararlanılmıştır. Başvurulan kaynaklar şunlardır: Gökçe, Ali, Özdemirci, İlbey, Ceylan, İbrahim Halil, “Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Seviyesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2(27), s.289-319. Işık, Cemal, “Etnik Kimliklerin Siyasal Tercihler Üzerindeki Etkisi: Kars İli Kağızman İlçesi 2009 Yerel Seçim Sonuçları Üzerine Ampirik bir Çalışma”, (Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kars, 2011, s.370-373. Dilber, Fadime, “Siyasal Katılıma Etki Eden Psikolojik Faktörler ve Seçmen Tercihine Etkisi: Karaman Seçmenleri Üzerine bir Alan”, Akademik Bakış Dergisi Mart-Nisan (35), s.9. Özyurt, Cevat, “Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Davranışları: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri, Balıkesir Örneği”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 9(33), s.289-320.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. Alan Araştırması Sonucu Araştırmaya Katılan Gruba Yönelik Frekans Dağılım Tabloları

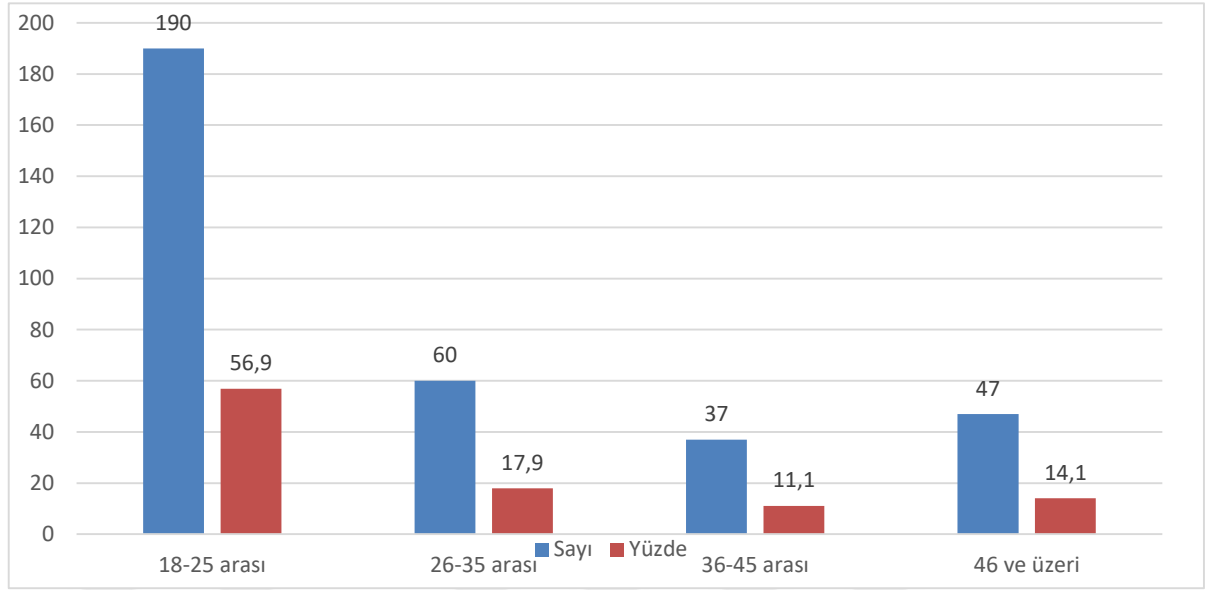
Tablo 3. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Cinsiyetine Dair Sayı ve Yüzdeler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Kadın	135	40,4
Erkek	199	59,6
Toplam	334	100

Araştırmaya katılan seçmenlerin %40,4'ünü kadınlar, %59,6'sını erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 4. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Yaşına Dair Sayı ve Yüzdeler

Yaş	Sayı	Yüzde (%)
18-25 arası	190	56,9
26-35	60	17,9
36-45	37	11,1
46 ve üzeri	47	14,1
Toplam	334	100,0

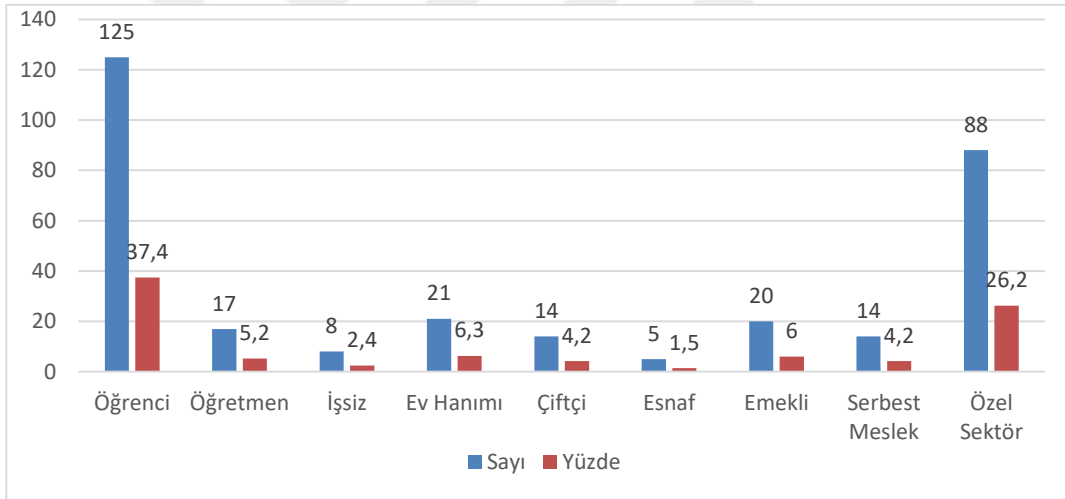

Grafik 1. Seçmenlerin Yaşına Dair Sayı ve Yüzdeler

Araştırma anketi katılımcılarının %56,9'unu 18-25 arası yaş grubu oluşturmaktadır. %17,9'unu 60 kişi ile 26-35 arası yaş grubu, % 11,1'ini 37 kişi ile 36-45 arası yaş grubu, %14,1'ini 47 kişi ile 46 yaş ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır. Ankete katılan yaş grupları açısından, genç nüfus ve orta yaş kategorisinde yer alanların oranca daha yüksek olmasının sebebi olarak yapılan gözlemlerde; gençlerin anket katılımına daha açık olması, orta yaş üzeri gruba ulaşmanın daha zor olması sayılabilir. Bunun ise X, Y ve Z kuşakları arası nesil farklılıklarından kaynaklandığı, genç yaştaki katılımcıların yeniliklere daha açık olmasının da bunu etkilediği düşünülmektedir. Yine araştırmacının yaşının genç olması da genç nüfusa daha kolay ulaşmasını daha kolay kılan bir sebep olarak gösterilebilir.

Tablo 5. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Meslek Değişkenine Dair Sayı ve Yüzdeler

Meslek	Sayı	Yüzde
Öğrenci	125	37,4
Öğretmen	17	5,2
İşsiz	8	2,4
Ev Hanımı	21	6,3
Çiftçi	14	4,2
Esnaf	5	1,5
Emekli	20	6,0
Serbest Meslek	14	4,2
Özel Sektör	88	26,2
Toplam	334	100,0

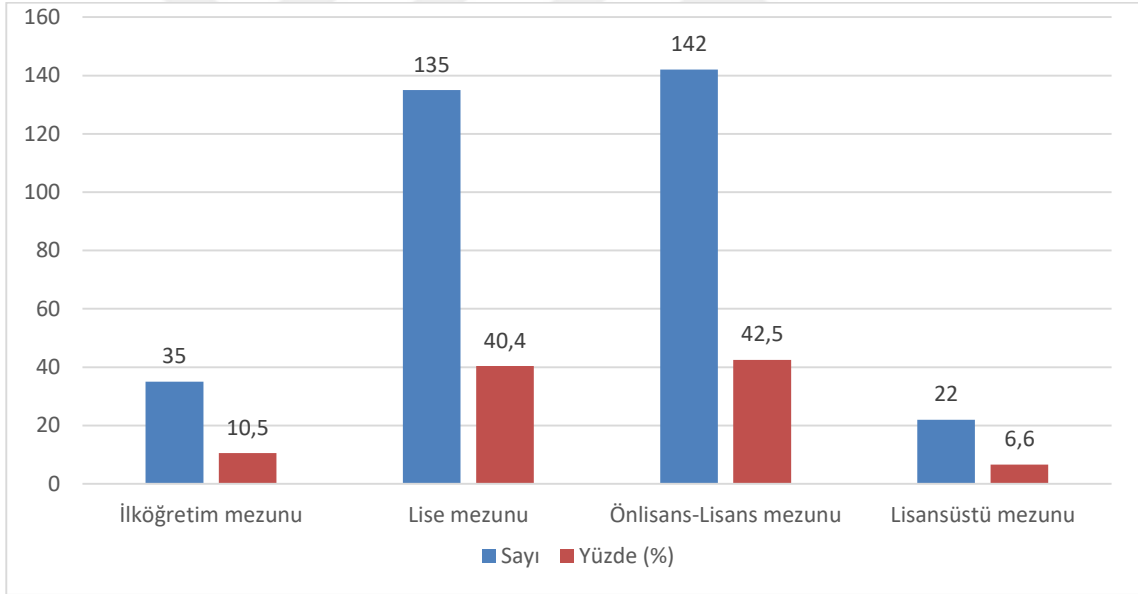
Grafik 2. Seçmenlerin Meslek Değişkenine Dair Sayı ve Yüzdeler

Araştırmaya katılanların %37,4'ünü 125 kişi ile öğrenciler oluşturmaktadır. %5,2'sini 17 kişi ile öğretmenler, %2,4'ünü 8 kişi ile işsizler, %6,3'ünü 21 kişi ile ev hanımları, %4,2'sini 14 kişi ile çiftçiler, %1,5'ini 5 kişi ile esnaf, %6'sını 20 kişi ile emekliler, %6,6'sını 22 kişi ile memurlar, %4,2'sini 14 kişi ile serbest meslek grubu, %26,2'sini 88 kişi ile özel sektör oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanlardan en büyük payı ilk olarak %37,4 ile öğrenciler almaktadır. Onu ikinci sırada %26,2 ile özel sektör takip etmektedir.

Tablo 6. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Eğitim Durumuna Dair Sayı ve Yüzdeler

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde (%)
İlköğretim mezunu	35	10,5
Lise mezunu	135	40,4
Önlisans-Lisans mezunu	142	42,5
Lisansüstü mezunu	22	6,6
Toplam	334	100,0

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılanların %10,5'ini 35 kişi ile ilköğretim mezunları, %40,4'ünü 135 kişi ile lise mezunları, %42,5'ini 142 kişi ile önlisans-lisans mezunları, %6,6'sını 22 kişi ile lisansüstü mezunları oluşturmaktadır. Eğitim düzeyinin yüksek olduğunu tablodaki verilere göre söylemek mümkündür.

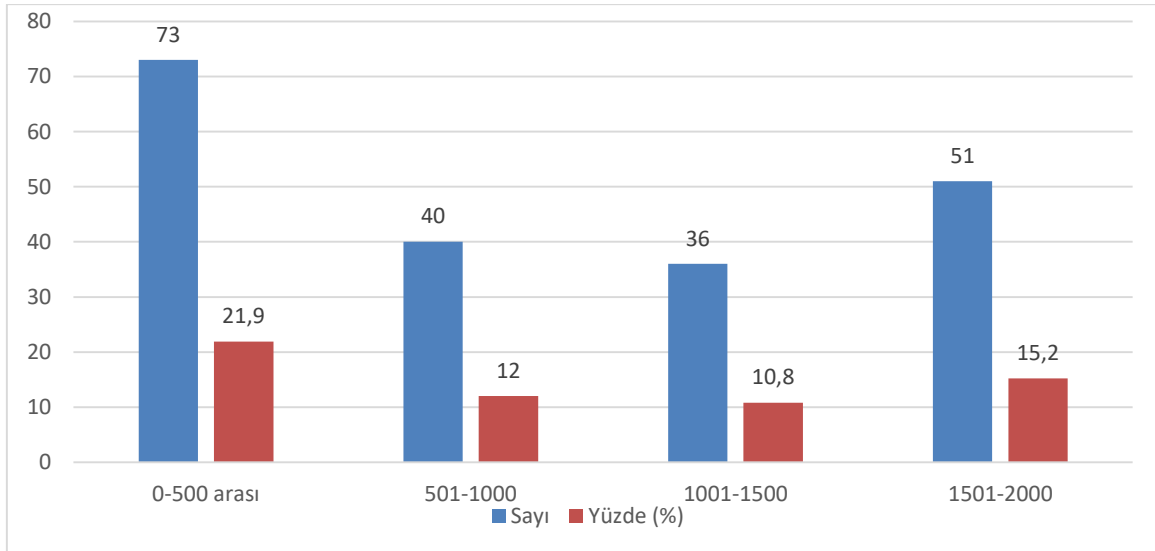

Grafik 3. Seçmenlerin Eğitim Durumuna Dair Sayı ve Yüzdeler

Tablo 7. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Gelir Düzeyine Dair Sayı ve Yüzdeler

Gelir Düzeyi (TL)	Sayı	Yüzde (%)
0-500 arası	73	21,9
501-1000	40	12,0
1001-1500	36	10,8
1501-2000	51	15,2
2001-2500	25	7,5
2501 ve üzeri	109	32,6
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılanların %21,9'u 0-500TL arası, %12'si 501-1000TL arası, %10,8'i 1001-1500TL arası, %15,2'ü 1501-2000TL arası, %7,5'i 2001-2500TL arası, %32,6'sı 2501 ve üzeri gelir düzeyine sahiptir. 2501 ve üzeri gelir düzeyi grubu 109 kişi ile ilk sırada yer almaktadır.

Grafik 4. Seçmenlerin Gelir Düzeyine Dair Sayı ve Yüzdeler

Tablo 8. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Etnik Kökenine Dair Sayı ve Yüzdeler

Etnik Köken	Sayı	Yüzde
Çeçen	159	47,6
Çerkez	175	52,4
Toplam	334	100,0

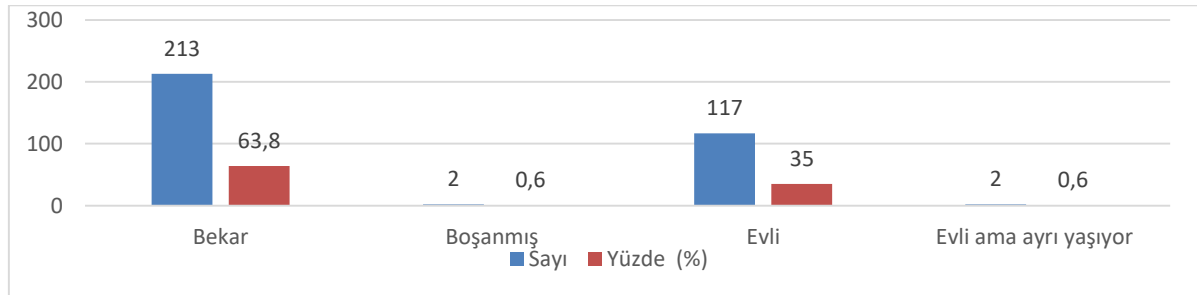
Tablodaki verilerden de görüleceği üzere iki etnik kökene sahip gruba da yaklaşık benzer düzeyde ulaşılmaya çalışılmıştır. Çeçenler %47,6, Çerkezler %52,4'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 9. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Medeni Durumuna Dair Sayı ve Yüzdeler

Medeni Durum	Sayı	Yüzde (%)
Bekar	213	63,8
Boşanmış	2	0,6
Evli	117	35,0
Evli ama ayrı yaşıyor	2	0,6
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılanların %63,8'i bekar, %35'i evlilerden oluşmaktadır. Onları %0,6'lık oranlarla boşanmış ve evli ama ayrı yaşıyor grubu takip etmektedir.

Grafik 5. Medeni Durumuna Dair Sayı ve Yüzdeler

Tablo 10. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Yaşadığı Yere Göre Sayı ve Yüzdeler

Yaşanılan Yer	Sayı	Yüzde (%)
Köy/Kasaba (Mahalle)	50	15,0
İlçe	41	12,2
Şehir	47	14,1
Büyükşehir	196	58,7
Toplam	334	100,0

Araştırma anketine katılan seçmenlerin %58,7'si büyükşehirde yaşamaktadır. Yapılan gözlemlerde öğrencilerin ve özel meslek grubunun bu kategorinin çoğunluğunu oluşturduğu anlaşılmıştır. %15'i köy/kasaba (06/12/2012 tarih ve 28489 sayılı büyükşehir kararnamesi sonrası mahalle)'da, %14,1'i şehirde ve %12,2'si ilçede yaşamaktadır.

Tablo 11. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Sayı ve Yüzdeler

Anne Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde (%)
Okur-yazar değil	46	13,8
İlköğretim	192	57,4
Lise	64	19,2
Üniversite	32	9,6
Toplam	334	100,0

Tablo incelendiğinde okur-yazar olmayan anne grubu 46 kişi ile %13,8'dir. İlköğretim mezunu grubu 192 kişi ve %57,4 ile en yüksek oranı vermektedir. Lise mezunu 64 kişi ile %19,2, üniversite mezunu 32 kişi ile %9,6'lık orana sahiptir.

Tablo 12. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Babasının Eğitim Düzeyine Göre Sayı ve Yüzdeler

Baba Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde (%)
Okur-yazar değil	16	4,8
İlköğretim	177	53,0
Lise	74	22,1
Üniversite	67	20,1
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılanların babasının eğitim durumuna göre, %4,8'i okur-yazar değildir, %53'ü ilköğretim mezunudur ve en büyük payı oluşturmaktadır. %22,1'si lise mezunu, %20,1'i üniversite mezunudur.

Tablo 13. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin Evde Konuştıkları Konuşma Diline Göre Sayı ve Yüzdeler

Evde Konuştıkları Konuşma Dili	Sayı	Yüzde (%)
Türkçe	241	72,2
Çeçence	32	9,6
Çerkezce	51	15,2
Türkçe-Çerkezce	10	3,0
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılanların %72,2 ile Türkçe konuşmaktadır. %9,6'sı Çeçence, %15,2'ü Çerkezce, %3'ü Türkçe ve Çerkezce konuşmaktadır. Dikkat çekici olan kısım Çerkezlerin dillerini nesilden nesile aktarmada Çeçenlere göre daha kararlı olduklarıdır.

Çeçenlerin dillerini, kimliğini, kültürünü korumaya yönelik kapsamlı bir şekilde örgütlenememelerinin sebebi nüfus olarak Çerkezlere göre daha azınlıkta olmaları, daha dağınık bir yerleşim tablosu sergilemeleri, eğitim, memuriyet ve dışarıdan yapılan evlilikler neticesinde kültürel ve dilsel anlamda yozlaşmalarından kaynaklanmaktadır (Yıldız, 2017: 85).

Tablo 14. Araştırma Anketine katılan Seçmenlerin Ev Dışında Konuştıkları Konuşma Diline Göre Sayı ve Yüzdeler

Dil	Sayı	Yüzde (%)
Türkçe	284	85,0
Çeçence	29	8,7
Çerkezce	18	5,4
Rusça	3	0,9
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılanların 284 kişi ile %85'i ev dışında Türkçe konuşmaktadır. %8,7'si Çeçence konuşmakta, %5,4'ü Çerkezce, %0,9'u Rusça konuşmaktadır. Çeçenler sürgün öncesi ve sonrasında kendi kültürel, dilsel ve dinsel kodlarını yaşatmak için uzun zaman mücadele ederken Türkiye'ye gelmeleri neticesinde Cumhuriyet dönemi eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılması ve dönemin Türkçe konuşma üzerine eğitimleri yaygınlaştıran uygulamaları neticesinde ve yukarıda da bahsettiğimiz sebeplerden ötürü Çeçen dili ve diğer Kafkas dilleri yeni nesillere aktarılamamıştır. Okuma oranının artması, memuriyetlere geçiş (kültürel kodlarda değişme, milli birlik duygusunun etnik kimliğin önüne geçmesi) gibi sebeplerle doğru orantılı olarak kültürel bir kopuş yaşanmıştır (Yıldız, 2017: 92).

Tablo 15. Araştırma Anketine Katılan Seçmenlerin “Sen Kimsin?” diye sorulduğunda kendinizi nasıl tanımlarsınız? Sorusuna verdiği cevaplara Göre Sayı ve Yüzdeler

“Sen kimsin?” diye sorulduğunda kendinizi nasıl tanımlarsınız?	Sayı	Yüzde (%)
Bağlı olduğum aşiretin ismi ile	47	14,1
Etnik kimliğim ile	180	53,9
Dini kimliğim ile	27	8,1
Milli kimliğim ile	75	22,5
Mezhebim ile	5	1,5
Toplam	334	100,0

Tablodaki verilere göre “Sen kimsin?” diye sorulduğunda kendinizi nasıl tanımlarsınız sorusuna seçmenlerin %53,9’u etnik kimliğim ile cevabını ermiştir. Onu ikinci sırada %22,5 oranı ile milli kimliğim ile cevabı izlemektedir. Bu da bahse konu etnik gruplarca, etnik kimliğin önde tutulduğu varsayımına ulaşmamızı sağlamaktadır. %14,1’i bağlı olduğum aşiretin ismi ile %8,1’i dini kimliğim ile %1,5’u mezhebim ile cevabını vermiştir.

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Yaşadığının yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir? Sorusuna verdiği cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Yaşadığının yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir?	Sayı	Yüzde (%)
Ortak ekonomik hayat	72	21,6
Akrabalık bağları	54	16,2
Dini bağlar	44	13,2
Hoşgörü ve uzlaşma kültürü	159	47,6
Baskıcı devlet politikaları	5	1,5
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılan seçmenlerin 159 kişi ile %47,6'sı hoşgörü ve uzlaşma kültürü cevabını vermiştir. 72 kişi ile %21,6'sı ortak ekonomik hayat, 54 kişi ile %16,2'si akrabalık bağları, 44 kişi ile %13,2'si dini bağlar, 5 kişi ile %1,5'u baskıcı devlet politikaları cevabını vermiştir.

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Siyasete Katılım Düzeyiniz Nedir” sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Siyasete Katılım Düzeyiniz Nedir?	Sayı	Yüzde (%)
Hiçbir siyasi faaliyette bulunmam.	92	27,5
Sadece seçimlerde oy veririm.	115	34,4
Siyasi konuları takip eder, çevremdeki insanlarla konuşur, tartışırım.	109	32,6
Mitinglere ya da siyasi toplantılara katılırım.	4	1,2
Siyasi parti ya da derneklere üye olur ve aktif olarak görev alırım.	14	4,2
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılan seçmenlerin %27,5'i hiçbir siyasi faaliyette bulunmam cevabını vermiştir. 115 kişi ile %34,4'ü “sadece seçimlerde oy veririm” cevabını, 109 kişi ile %32,6'sı “siyasi konuları takip eder çevremdeki insanlarla konuşur, tartışırım” cevabını, 4 kişi ile %1,2 si “mitinglere ya da siyasi toplantılara katılırım” cevabını, 14 kişi ile %4,2'si “siyasi partilere ya da derneklere üye olur, aktif olarak görev alırım” cevabını vermiştir. Yapılan çalışma verilerine göre siyasal katılımın bahse konu etnik gruplarca geleneksel katılım olan “sadece oy verme” düzeyinde tutulduğu görülmektedir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde katılımcıların oy vermek ve siyaset ve seçim konusunda başkaları ile tartışmak gibi geleneksel katılım modelini ağırlıklı olarak kullandıkları ve siyasal anlamda katılımı asgari düzeyde tuttıkları görülmektedir.

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz Var mı?” sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz Var mı?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	130	38,9
Hayır	204	61,1
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılan seçmenlerin %38,9’u yani 334 kişiden 130’u evet cevabını vermiştir. Yapılan görüşmelerde bu üyeliklerin büyük çoğunluğunun Kafkas Kültür derneklerine üyelik olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların 204’ü yani %61,1’i ise hayır cevabını vermiştir. Dernekler Dairesi Başkanlığı’nın verilerine göre Türkiye’de -gerçek kişi olarak- yaklaşık rakam 11 milyon (Türkiye geneli %12) dernek üyesi bulunmaktadır. STK üyeliğini dernekler üzerinden değerlendirdiğimizde Türkiye geneline kıyasla katılımın yüksek olduğu görülmektedir (DDK, 2018).

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?” sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	38	11,4
Hayır	296	88,6
Toplam	334	100,0

Tablodaki verilere göre seçmenlerin %11,4’ü evet cevabını vermiştir, %88,6’sı ise hayır cevabını vermiştir. Siyasi partilere üye olmak da geleneksel siyasal katılım modeli içerisinde yer almaktadır. Ancak bu katılımın bile yeterli düzeyde gerçekleşmediği görülmektedir. Soruya verilen “evet” cevabının çoğunluğunu öğrenciler ve avukat, diyetisyen, mühendis gibi özel sektör meslek grupları oluşturmaktadır. Bu da eğitimin siyasal katılımı arttırdığı varsayımını doğrulamaktadır. Türkiye geneli ile kıyasladığımızda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı verilerine göre 11 milyon siyasi parti üyesi bulunmaktadır. Bu rakam Türkiye genelinin %12’sine denk gelmektedir. Siyasi parti ve parti üyeliği Türkiye geneli ile yaklaşık aynı düzeydedir.

Tablo 20. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Siyasi adayların, partilerin radyo, TV konuşmalarını güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Siyasi adayların, partilerin radyo, TV konuşmalarını güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	192	57,5
Hayır	142	42,5
Toplam	334	100,0

“Siyasi adayların, partilerin radyo, TV konuşmalarını güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” sorusuna araştırmaya katılan seçmenlerin %57,5’i evet, %42,5’i ise hayır cevabını vermiştir. Yaklaşık benzer düzeyde cevapları alınmasının sebebi araştırma anketine katılan öğrencilerin sayısının fazla olması ve siyasi gelişmeleri daha çok sosyal medya üzerinden takip etmeleri ve yorumlamalarıdır. Orta yaş ve üzeri yaş grubu ise geleneksel medya yanında sosyal medyadan takip etmektedir. Bireyler izledikleri yayınlar, programlar neticesinde ulusal ve uluslararası pek çok gelişmeden haberdar olmaktadır bu da siyasal katılımlarını doğru orantılı olarak arttırmaktadır. Erkeklerin kadınlardan, özel sektör çalışanlarının, lisans ve üzeri eğitim alanların daha çok vakit ayırdığı gözlenmiştir.

Tablo 21. Araştırmaya katılan seçmenlerin “Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?” sorusuna verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	218	65,3
Hayır	116	34,7
Toplam	334	100,0

Tablodaki verilerden de görüldüğü üzere seçmenler sorulan soruya %65,3 oranında evet, %34,7 oranında hayır cevabını vermiştir. Bu minvalde bahse konu etnik gruplar için siyasal katılım düzeyinin “sadece oy vermek” ten ibaret olmadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 22. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Yaşadığınız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Yaşadığınız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor?	Sayı	Yüzde (%)
Olumlu	67	20,1
Olumsuz	63	18,9
Etkilemiyor	155	46,4
Fikrim Yok	49	14,7
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılan seçmenler “sorulan soruya, %20,1 olumlu, %18,9 olumsuz, %46,4 etkilemiyor, %14,7 fikrim yok cevabını vermiştir. Siyasal katılıma etki eden faktörler açısından bölgesel faktörün çok fazla etkili olmadığını söylemek mümkündür. Politik baskılar, ayrılıkçı yapılanmalar söz konusu olmadığından büyük çoğunluk etkilemiyor cevabını vermiştir. Olumsuz diyen grup ise daha çok belediye hizmetleri ile ilgili olarak memnuniyetsizliği sebebi ile bu seçeneği işaret etmiştir.

Tablo 23. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Kamuoyu gündemini en çok nereden takip edersiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Kamuoyu gündemini en çok nereden takip edersiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Sosyal medya ve internet	233	69,8
Geleneksel medya (TV, radyo, gazete)	85	25,4
Aile ve arkadaş grupları	16	4,8
Toplam	334	100,0

Araştırmaya katılan seçmenler “Kamuoyu gündemini en çok nereden takip edersiniz?” sorusuna, 233 kişi ile %69,8’i sosyal medya ve internet cevabını vermiş, 85 kişi ile %25,4’ü geleneksel medya (TV, radyo, gazete), 16 kişi ile %4,8’i aile ve arkadaş grubu cevabını vermiştir. Sosyal medyanın ağırlıklı kullanımı göze çarpmaktadır.

Tablo 24. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Herhangi bir siyasi olayla veya gündemle ilgili düşüncenizi, desteğinizi veya tepkinizi genelde nasıl gösterirsiniz? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Herhangi bir siyasi olayla veya gündemle ilgili düşüncenizi, desteğinizi veya tepkinizi genelde nasıl gösterirsiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Sadece sosyal medya aracılığı ile	113	33,8
Sadece sokak eylemlerine katılarak	4	1,2
Hem sosyal medyadan hem de sokak eylemlerine katılarak	54	16,2
Gündemle ilgili fikrimi beyan etmem	163	48,8
Toplam	334	100,0

Tablo 21. de sorulan soruya araştırma kapsamındaki seçmenlerin %48,8’i “gündemle ilgili fikrimi beyan etmem” cevabını vermiş, %33,8’i “sadece sosyal medya aracılığı ile”, %16,2’si hem sosyal medyadan hem de sokak eylemlerine katılarak cevabını vermiştir. %1,2’si “sadece sokak eylemlerine katılarak” cevabını vermiştir. Araştırmaya katılan seçmenler ağırlıklı olarak fikrimi beyan etmem ve sadece sosyal medya aracılığı ile cevabını vermişlerdir. Yani siyasal katılımı asgari düzeyde tutmayı veya alternatif olarak postmodern katılımı, geleneksel olmayan katılım yoluna tercih etmektedirler.

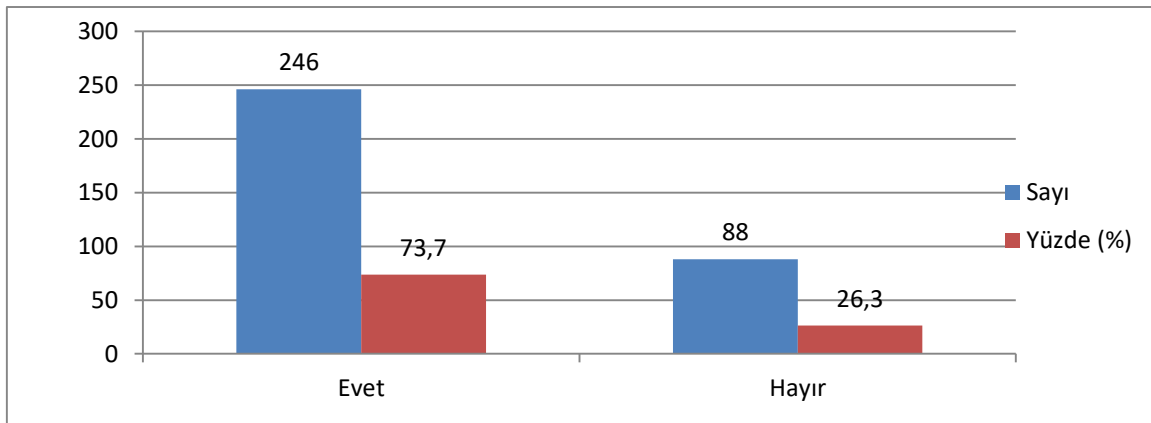
Tablo 25. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Oy verme tercihinizin belirlenmesinde etkilenilen ve etkide bulunan kişiler kimlerdir? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Oy verme tercihinizin belirlenmesinde etkilenilen ve etkide bulunan kişiler kimlerdir?	Sayı	Yüzde (%)
Ailem	33	9,9
Arkadaşlarım	4	1,2
Nişanlım/Eşim	8	2,4
Hiç kimse	289	86,5
Toplam	334	100,0

Sorulan soruya araştırma kapsamındaki seçmenlerin %86,5'i hiç kimse cevabını vermiştir. %9,9'u ailem, %2,4'ü nişanlım/eşim, %1,2'si arkadaşlarım cevabını vermiştir. Siyasal katılıma etki eden faktörler açısından değerlendirildiğinde bireyin sosyal çevresi siyasal katılımını etkilemektedir. Bu sosyal çevrenin ilk aşamasını doğup büyüdüğü düşüncelerinin şekillendiği ailesi oluşturmaktadır. Daha sonra ise vakit geçirdiği arkadaş çevresi gelmektedir. Literatür taramalarına göre evli olan çiftler (daha çok kadınlar) eşleri ile benzer siyasal tercihlerde bulunmaktadırlar. Tablodaki verilere göre ise katılımcıların büyük çoğunluğu kimseden etkilenmediğini belirtmiştir. Bu durum etnik kimliğe sahip bireylerin siyasal tercihlerini daha çok kendi gözlemleri araştırmaları ve değerlendirmeleri sonucu şekillendirdiği söylenilebilir.

Tablo 26. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “En son seçimde oy kullandınız mı? Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

En son seçimde oy kullandınız mı?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	246	73,7
Hayır	88	26,3
Toplam	334	100,0

Grafik 6. En son seçimde oy kullandınız mı? Sorusuna Verilen Yanıtların Sayı ve Yüzdeleri

“En son seçimde oy kullandınız mı?” Sorusuna araştırma kapsamındaki seçmenlerin %73,7'si evet, %26,3'ü hayır cevabını vermiştir. Türkiye geneli seçimlere katılım ile kıyaslama yaptığımızda TÜİK verilerine göre 2017 yılında yapılan halk oylamasına katılım

oranı %85,4 oranında gerçekleşmiş olduğundan örneklem grubunun katılımın Türkiye geneli katılımın altında olduğunu söyleyebiliriz (TÜİK, 2017).

Tablo 27. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “En son seçimde oy kullandıysanız siyasal tercihinizi en çok hangi faktör etkilemiştir?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

En son seçimde oy kullandıysanız siyasal tercihinizi en çok hangi faktör etkilemiştir?	Sayı	Yüzde (%)
Parti ideolojisi	118	35,3
Parti icraatları	174	52,1
Adayın cinsiyeti	3	0,9
Adayın dinsel kökeni	8	2,4
Adayın eğitim durumu	4	1,2
Diğer (Oy kullanmadım)	26	7,8
Toplam	334	100,0

Sorulan soruya araştırmaya katılan seçmenlerin %35,3’ü parti ideolojisi, %52,1’i parti icraatları, %0,9’u adayın icraatları, %2,4’ü adayın dinsel kökeni, %1,2’si adayın eğitim durumu, %7,8’i ise oy kullanmadım cevabını vermiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu parti icraatları ve parti ideolojisi seçeneklerini tercih etmişlerdir. Ancak yapılan görüşmelerde partiden çok parti liderinin icraatlarından dolayı siyasal katılımlarının şekillendiğini belirtmişlerdir.

Tablo 28. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “En son seçimde oy kullanmadıysanız sebebi nedir?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

En son seçimde oy kullanmadıysanız sebebi nedir?	Sayı	Yüzde (%)
Oy pusulam gelmedi	13	3,9
Oy pusulam başka yerde	6	1,8
Beni temsil edecek aday bulamadım	26	7,8
Siyasete tamamen ilgisizim	25	7,5
Benimsemiğim adayın başarı şansı yok	1	0,3
Oy kullanacağım yerden farklı bir yerdeyim	34	10,2
Diğer (Oy kullandım)	229	68,6
Toplam	334	100,0

“En son seçimde oy kullanmadıysanız sebebi nedir?” Sorusuna araştırmaya katılan seçmenlerin %68,6’sı oy kullandım cevabını vermiştir. %10,2’si “oy kullanacağım yerden farklı bir yerdeyim” cevabını vermiştir. %7,8’i “beni temsil edecek bir aday bulamadım” cevabını vermiş, %7,5’i “siyasete tamamen ilgisizim”, %3,9’u “oy pusulam gelmedi, %1,8’i “oy pusulam başka yerde”, %0,3’ü “benimsemiğim adayın başarı şansı yok” cevabını vermiştir. Genel olarak öğrenciler (lise ve üzeri eğitim alan) oy kullanacağı yerden farklı adreste bulduklarından oy kullanmamışlardır.

Tablo 29. Araştırmaya Katılan Seçmenlerin “Önümüzdeki seçimde oy kullanmayı düşünüyor musunuz?” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Frekans ve Yüzdeler

Önümüzdeki seçimde oy kullanmayı düşünüyor musunuz?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	292	87,4
Hayır	42	12,6
Toplam	334	100,0

“Önümüzdeki seçimde oy kullanmayı düşünüyor musunuz?” sorusuna bahse konu seçmenlerin %87,4’ü evet, %12,6’sı hayır cevabını vermiştir. En son seçimde o kullandınız mı sorusuna verilen evet cevabına göre daha yüksek oranda oy kullanacağım cevabı verildiği görülmektedir.

5.2. Demografik Değişkenler ile Etnisite ve Siyasal Katılım Sorularına İlişkin Ki-Kare İlişki Tabloları

Ki-Kare ilişkisi için aşağıdaki hipotezler kullanılmıştır. H0: İki değişken arasında bir ilişki yoktur. H1: İki değişken arasında bir ilişki vardır. Tablodaki anlamlılık düzeyi (p)<değer =0,05 ise H1, p>değer=0,05 ise H0 hipotezi geçerlidir. Aşağıdaki tablolarda aralarında Ki-Kare ilişkisi açısından anlamlılık düzeyi geçerli olan yani H1 hipotezi kabul edilen tablolar ele alınmıştır.

Tablo 30. Cinsiyetiniz değişkeni ile "Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir? Sorusu arası Ki-Kare İlişki Tablosu

Cinsiyet	Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir?										x ²	sd	p
	Ortak ekonomik hayat		Akrabalık Bağları		Dini bağlar		Hoşgörü ve uzlaşma kültürü		Baskıcı Devlet Politikaları				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Kadın	24	7,2	23	6,9	5	1,5	81	24,2	2	0,6	28,102	4	,000
Erkek	48	14,4	31	9,3	39	11,7	78	23,4	3	0,8			
Toplam	72	21,6	54	16,2	44	13,2	159	47,6	5	1,4			

Katılımcılardan sorulan soruya , "ortak ekonomik hayat" yanıtını verenlerin %7,2'si kadın, %14,4'ü erkektir. "Akrabalık bağları" yanıtını verenlerin %6,9'u kadın, %9,3'ü erkektir. "Dini bağlar" cevabını verenlerin %1,5'i kadın, %11,7'si erkektir. "hoşgörü ve uzlaşma kültürü" cevabını verenlerin %24,2'si kadın, %23,4'ü erkektir. "Baskıcı devlet politikaları" cevabını verenlerin %0,6'sı kadın ve %0,8'u erkektir. İki cinsiyet grubunda da sorulan en yüksek rakamlar "hoşgörü ve uzlaşma kültürü cevabında görülmektedir. Bu tablo manevi değerleri verilen önemin ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Bireyler kendilerini baskı altında hissettiğinden veya çıkar ilişkisinin bir getirisinden dolayı değil manevi bağlılıklardan dolayı bir arada olduklarını belirtmektedir.

Tablo 31. Cinsiyetiniz değişkeni ile “Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

Cinsiyet	Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?				x ²	sd	p
	Evet		Hayır				
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)			
Kadın	65	19,4	127	38	8,082	1	,0004
Erkek	70	21,0	72	21,6			
Toplam	135	40,4	199	59,6			

“Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” sorusuna verilen cevaplar cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde kadınların %19,4’ü evet, %38’i hayır cevabını vermiştir. Erkeklerin %21’i evet, %21,6’sı ise hayır cevabını vermiştir. Erkeklerin kadınlardan daha çok vakit ayırdığı görülmekte ancak rakamlar arası makasın çok açık olmadığı da aşikardır.

Tablo 32. Cinsiyetiniz “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi Tablosu

Cinsiyet	Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?				x ²	sd	p
	Kadın		Erkek				
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde(%)			
Sosyal Medya ve İnternet	105	31,4	128	38,3	7,7079	2	,029
Geleneksel medya (TV,radyo)	26	7,8	59	17,7			
Aile ve arkadaş grupları	4	1,2	12	3,6			
Toplam	135	40,4	199	59,6			

Tablodaki veriler incelendiğinde sorulan “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?” sorusuna kadınların %31,4’ü sosyal medya ve internet, %7,8’i

geleneksel medya, %1,2'si aile ve arkadaş grupları cevabını vermiştir. Erkeklerin %38,3'ü sosyal medya ve internet, %17,7'si geleneksel medya ve %3,6'sı aile ve arkadaş grupları cevabını vermiştir. Elde edilen veriler postmodern siyasal katılımın önemini göstermektedir. İnternet, sosyal medya kullanımı geleneksel medyanın önündedir.

Tablo 33. Yaşınız ile “En son seçimde oy kullandınız mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Yaşınız	En son seçimde oy kullandınız mı?								x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam		Yaş Grubunun Kendi İçinde Dağılımı (%)				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Evet	Hayır			
18-25	106	31,7	84	25,1	190	56,8	55,7 9	44,21	72,675	3	,000
26-35	58	17,4	2	0,6	60	18,0	96,7	3,3			
36-45	37	11,1	0	0,0	37	11,1	100	0			
46 ve üzeri	45	13,5	2	0,6	47	14,1	95,7 4	4,6			
Toplam	246	73,7	88	26,3	334	100,0					

Tablodaki verileri incelendiğinde ve siyasal katılım açısından değerlendirildiğinde yaş grupları arasında çok bir fark gözlenmemektedir, verilen cevaplar yaklaşık aynı düzeydedir. 18-25 yaş aralığındaki katılımcı sayısının fazla olması sebebi ile soruya verilen cevaba yönelik en yüksek yüzdelik oranlara bu yaş grubunda rastlanılmıştır. Yaş grubu kendi içinde değerlendirildiğinde ise 26-35, 36-45, 46 ve üzeri %95'in üzerinde evet yanıtını verirken 18-25 yaş grubu yarı yarıya oranda evet ve hayır dağılımı mevcuttur. Bu durum daha öğrencilerin yoğunlukta olması ve oy kullanacakları yerden farklı bir yerde olmalarından kaynaklıdır.

Tablo 34. Mesleğiniz Değişkeni ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Mesleğiniz	Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?								x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam		Meslek Grubunun Kendi İçinde Dağılımı (%)				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Evet	Hayır			
Öğrenci	55	16,5	70	21,0	125	37,4	68,75	31,25	23,298	9	,006
Öğretmen	7	2,1	10	3,0	17	5,1	41,18	58,82			
İşsiz	1	0,3	7	2,1	8	2,4	12,5	87,5			
Ev Hanımı	2	0,6	19	5,7	21	6,3	9,52	90,48			
Çiftçi	0	0,0	14	4,2	14	4,2	0	100			
Esnaf	2	0,6	3	0,9	5	1,5	40,0	60,0			
Emekli	11	3,3	9	2,7	20	6,0	55,0	45,0			
Memur	8	2,4	14	4,2	22	6,6	36,36	63,64			
Serbest	6	1,8	8	2,4	14	4,2	42,86	57,14			
Özel Sektör(avukat, diyetisyen)	38	11,4	50	15,0	88	26,3	43,19	56,81			
Toplam	130	38,9	204	61,1	334	100,0					

Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna üye misiniz? Sorusuna verilen cevaplar meslek değişkenine göre incelendiğinde evet cevabına en yüksek oranı %16,5 öğrenci ve %11,4 özel sektör grubunun verdiği görülmektedir. Öğrencilerin üyelikleri daha çok Kafkas kökenlilerin gelenek ve göreneklerini sürdürmek için kurdukları derneklere üyelikten oluştuğu gözlenmiştir. Onu özel sektör grubu takip etmektedir. Mesleğin siyasal katılımı etkilediği,

tablodaki verilerden de görülmektedir. Avukat, mühendis, diyetisyen vb. gibi özel sektör grubunun siyasal katılımı daha yüksektir.

Tablo 35. Mesleğiniz Değişkeni ile “Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Mesleğiniz	Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?								x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam		Meslek Grubunun Kendi İçinde Dağılımı (%)				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Evet	Hayır			
Öğrenci	86	25,7	39	11,7	125	37,4	68,8	31,2	90,416	18	,000
Öğretmen	11	3,3	6	1,8	17	5,1	64,7	35,3			
İşsiz	3	0,9	5	1,5	8	2,4	37,5	62,5			
Ev Hanımı	13	3,9	8	2,4	21	6,3	61,9	38,1			
Çiftçi	10	3,0	4	1,2	14	4,2	71,4	28,6			
Esnaf	4	1,2	1	0,3	5	1,5	80,0	20,0			
Emekli	10	3,0	10	3,0	20	6,0	50,0	50,0			
Memur	8	2,4	14	4,2	22	6,6	36,4	63,6			
Serbest	11	3,3	3	0,9	14	4,2	78,6	21,4			
Özel Sektör(avukat diyetisyen)	62	18,6	26	7,8	88	26,3	70,5	29,5			
Toplam	218	65,3	116	34,7	334	100,0					

Tablodaki veriler incelendiğinde Tablo 18’deki gibi öğrenci ve özel sektör grubunun evet cevabı veren en yüksek oranların bulunduğu meslek kategorileri olduğu görülmektedir. Öğrenci meslek grubu %25,7 oranında evet, %11,7 oranında hayır cevabını vermiştir. Özel sektör grubu %18,6 evet, %7,8 hayır cevabını vermiştir. Yine evet yanıtını verenlerin büyük çoğunluğu öğrenci ve özel sektör grubu kategorilerinden oluşmaktadır. Dikkat çekici bir diğer

nokta da hayır yanıtını verenlerde de yine bu iki meslek grubunun oranının diğer meslek gruplarına göre yüksek olmasıdır.

Tablo 36. Eğitim Durumu Değişkeni ile “ En son seçimde oy kullandınız mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Eğitim Durumu	En son seçimde oy kullandınız mı?						x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
İlköğretim	29	8,7	6	1,8	35	10,5	52,399	3	,000
Lise	71	21,3	64	19,1	135	40,4			
Önlisans-Lisans	126	37,7	16	4,8	142	42,5			
Lisansüstü	20	6,0	2	0,6	22	6,6			
Toplam	246	73,7	88	26,3	334	100,0			

Tablodaki veriler incelendiğinde sorulan soruya evet cevabını veren katılımcıların %37,7’si önlisans-lisans mezunu, %21,3’ü lise mezunu, %8,7’si ilköğretim mezunu, %6,0’ı lisansüstü mezunudur. Hayır cevabı veren katılımcıların %19,1’i lise mezunu, %4,8’i önlisans-lisans mezunu, %1,8’i ilköğretim, %0,6’sı lisansüstü mezunudur. En yüksek katılımı önlisans-lisans mezunları grubu oluşturmakta onu lise mezunları izlemektedir. Daha öncede değindiğimiz gibi eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak siyasal katılımın yoğunlaşmasını beklemek doğaldır. Çünkü eğitilmiş birey siyasal sistem hakkında daha fazla bilgiye sahip olmakta ve siyasal katılma faaliyetleri için gerekli olan yeteneğin kendisinde olduğunu düşünmektedir. Bu doğrusal ilişki gösteri yürüyüşleri, bildiriler, açık oturumlar düşünüldüğünde daha net ortaya konulmaktadır. Almond ve Verba (1989: 317) eğitim düzeyi yüksek bireyler ilgili tespitleri de göz önüne alındığında eğitim durumunun siyasal katılımın yoğunluğunu ve düzeyini arttırdığı söylenilebilir. Eğitim durumu ile siyasal katılımı oy vermek üzerinden değerlendirdiğimizde anlamlı bir sonuç elde edilmektedir.

Tablo 37. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Eğitim Durumu	Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?						x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
İlköğretim	7	2,1	28	8,4	35	10,5	11,153	3	,011
Lise	46	13,8	89	26,6	135	40,4			
Önlisans- Lisans	66	19,7	76	22,8	142	42,5			
Lisansüstü	11	3,3	11	3,3	22	6,6			
Toplam	130	38,9	204	61,1	334	100,0			

Postmodern katılım modellerinden birisi olan sivil toplum kuruluşlarına üye olmak eğitim durumu bağımsız değişkeni açısından ele alındığında yine sorulan soruya evet cevabını verenlerin %19,7’si önlisans-lisans mezunu, %13,8’i lise, %3,3’ü lisansüstü, %2,1’i ilköğretim mezunudur. Hayır cevabını verenlerin %26,6’sı lise, %22,8’i önlisans-lisans, %8,4’ü ilköğretim, %3,3’ü lisansüstü mezunudur. Eğitim durumu ile STK üyeliği arasında anlamlı düzeyde fark bulunmaktadır. En yüksek katılımın önlisans- lisans düzeyinde olduğu görülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşu üyeliği evet yanıtını veren katılımcılar açısından değerlendirildiğinde eğitim düzeyi arttıkça katılım da artmaktadır.

Tablo 38. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Eğitim Durumu	Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?						x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
İlköğretim	26	7,8	9	2,7	35	10,5	8,119	3	,044
Lise	67	20,1	68	20,3	135	40,4			
Önlisans-Lisans	85	25,4	57	17,1	142	42,5			
Lisansüstü	14	4,2	8	2,4	22	6,6			
Toplam	192	57,5	142	42,5	334	100,0			

Eğitim durumu bağımsız değişkenine göre sorulan soruya evet cevabı veren katılımcıların %25,4’ü önlisans-lisans mezunu, %20,1’i lise mezunu, %7,8’i ilköğretim, %4,2’si lisansüstü mezundur. Hayır yanıtını veren katılımcıların %20,3’ü lise, %17,1’i önlisans-lisans, %2,7’si ilköğretim, %2,4’ü lisansüstü mezundur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi eğitim durumu bağımsız değişkeni ile siyasal katılım arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Eğitim durumunun artması neticesinde birey çevresindeki gelişmelere daha bilinçli bir şekilde yaklaşmaktadır. Almond ve Verba (1989: 317)’nin da belirttiği gibi açık oturumları, adayların konuşmalarını izlemeye daha çok vakit ayırmaktadır.

Tablo 39. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Yaşadığımız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor? Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Eğitim Durumu	Yaşadığımız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor?										x ²	sd	p
	Olumlu		Olumsuz		Etkilemiyor		Fikrim Yok		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
İlköğretim	2	0,6	7	2,1	24	7,2	2	0,6	35	10,5	22,466	9	,008
Lise	20	6,0	27	8,1	60	18,0	28	8,4	135	40,4			
Önlisans-Lisans	37	11,1	25	7,5	64	19,1	16	4,8	142	42,5			
Lisansüstü	8	2,4	4	1,2	7	2,1	3	0,9	22	6,6			
Toplam	67	20,1	63	18,9	155	46,4	49	14,7	334	100,0			

Bölgesel faktörler siyasal katılımın düzeyini ve niteliğini etkileyen bir diğer faktördür. Bölgesel dinamiklerin bireyi olumlu veya olumsuz etkilemesi onun siyasal katılım modelinin de şekillenmesine sebep olacaktır. Tablodaki veriler incelendiğinde olumlu cevabını verenlerin %0,6’si ilköğretim, %6,0’ı lise, %11,1’i önlisans-lisans, %2,4’ü lisansüstü mezundur. Olumsuz cevabı verenlerin %2,1’i ilköğretim, %8,1’i lise, %7,5’i önlisans-lisans, %1,2’si lisansüstü mezundur. Etkilemiyor yanıtını verenlerin %18,0’i lise, %19,2’i önlisans-lisans, %2,1’i lisansüstü mezundur. Fikrim yok cevabını verenlerin %8,4’ü lise, %4,8’i önlisans-lisans, %0,9’u lisansüstü mezundur. Eğitim durumu değişkeni ile sorulan soru arasında anlamlı fark gözlenmiştir. Yapılan gözlemlerde yaşanan yer ile ilgili verilen

yanıtlar etnisite ayrımı, siyasi politik baskılardan kaynaklı değil daha çok belediyeçilik faaliyetleri ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 40. Eğitim Durumu Değişkeni ile “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Eğitim Durumu	Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?								x ²	sd	p
	Sosyal Medya, İnternet		Geleneksel Medya		Aile ve Arkadaş Grupları		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
İlköğretim	7	2,1	25	7,5	3	0,9	35	10,5	56,358	6	,000
Lise	93	27,8	32	9,6	10	3,0	135	40,4			
Önlisans-Lisans	113	33,8	26	7,8	3	0,9	142	42,5			
Lisansüstü	20	6,0	2	0,6	0	0,0	22	6,6			
Toplam	233	69,8	85	25,4	16	4,8	334	100,0			

Tablodaki veriler incelendiğinde eğitim durumu bağımsız değişkeni ile sorulan soruya sosyal medya cevabını veren katılımcıların %33,8’i önlisans-lisans mezunu, %27,8’i lise mezunudur.

Geleneksel medya (TV, radyo) cevabını verenlerin %9,6’sı lise mezunu, %7,8’i önlisans-lisans mezunudur. Aile ve arkadaş grubu diyenlerin oranları ise oldukça düşüktür. Eğitim durumu ile kamuoyunu nereden takip edersiniz sorusu arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ve H1 hipotezi geçerlidir. %69,8 oranında sosyal medya v internet yanıtı ile yine post modern katılım oranı diğer yanıt seçeneklerine göre yüksek çıkmıştır. Eğitim düzeyi açısından en yüksek yanıtlar lise ve önlisans-lisans grubundan alınmıştır.

Tablo 41. Gelir Düzeyiniz Değişkeni ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Gelir Düzeyi (TL)	Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?						x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
0-500	53	15,9	20	6,0	73	21,9	22,986	6	,000
501-1000	35	10,5	5	1,5	40	12,0			
1001-1500	35	10,5	1	0,3	36	10,8			
1501-2000	45	13,5	6	1,8	51	15,3			
2001-2500	21	6,3	4	1,2	25	7,5			
2500 ve üzeri	103	30,8	6	1,8	109	32,6			
Toplam	292	87,4	42	12,6	334	100,0			

Tablodaki veriler incelendiğinde gelir düzeyi arttığında söz sahibi olma anlamında kendisini daha güçlü hisseden bireyin siyasal katılımı da artmakta hipotezi doğrulanmaktadır. Sorulan soruya evet cevabı veren katılımcıların en yüksek orana sahip kategoriye %30,8 ile 2.500TL ve üzeri olanlar oluşturmaktadır. Ancak onu % 15,9 ile 2. Sırada 0-500 arası gelir durumu olan kategori takip etmektedir. Bunun sebebi araştırma anketine katılan öğrencilerin Kafkas kültür derneklerine ola üyelikleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Gelir düzeyi bağımsız değişkeni ile STK üyeliği arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ve H1 hipotezi geçerlidir. Gelir düzeyi arttıkça bireylerin katılımı da artmaktadır.

Tablo 42. Etnik Kökeniniz ile “Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir?	Etnik Köken	Çeçen		Çerkez		Toplam		x ²	sd	p
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Ortak Ekonomik Hayat		25	7,5	47	14,1	72	21,6	12,539	4	,014
Akrabalık Bağları		33	9,9	21	6,3	54	16,2			
Dini Bağlar		27	8,1	17	5,1	44	13,2			
Hoşgörü ve Uzlaşma Kültürü		72	21,6	87	26,0	159	47,6			
Baskıcı Devlet Politikaları		2	0,5	3	0,9	5	1,4			
Toplam		159	47,6	175	52,4	334	100,0			

Tablodaki veriler incelendiğinde sorulan soruya katılımcılardan her iki etnik grubunda en yüksek oranda “hoşgörü ve uzlaşma kültürü” cevabını vermişlerdir: Çeçenler %21,6 oranında, Çerkezler ise %26 oranındadır.

Çeçen etnik grubundan ortak ekonomik hayat diyenlerin oranı %7,5, akrabalık bağları diyenlerin oranı %9,9, dini bağlar diyenlerin oranı %8,1, baskıcı devlet politikaları diyenler 0,5’tir. Çerkez etnik grubundan ortak ekonomik hayat cevabını verenlerin oranı %14,1, akrabalık bağları yanıtını verenler %6,3, dini bağlar yanıtını verenlerin oranı %5,1, baskıcı devlet politikası cevabını verenlerin oranı %0,9’dur. Manevi bağlılıklar yanında ekonomik faktörler es geçilmemekte ve önemsenmektedir.

Tablo 43. Etnik Kökeniniz ile “Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

	Etnik Köken	Çeçen		Çerkez		Toplam		x ²	sd	p
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?	Evet	26	7,8	12	3,6	38	11,4	7,449	1	,006
	Hayır	133	39,8	163	48,8	296	88,6			
	Toplam	159	47,6	175	52,4	334	100,0			

İki etnik grupta da benzer sonuçlar görülmektedir. Etnik köken bağımsız değişkenine göre Çeçenler %39,8 hayır, %7,8 oranında evet yanıtını verirken; Çerkezler %48,8 oranında hayır, %3,6 evet yanıtını vermiştir. İki etnik köken de Türkiye’ye sürgünleri ve Türkiye’de buldukları süre zarfında uygulanan politikalar açısından benzer tarihsel süreçlerden geçmişlerdir. Etnik gruplara içerisinde buldukları ülkede uygulanan politikalar siyasal katılımlarını da etkilemektedir. Çeçenler ve Çerkezler etnik grupları açısından siyasal katılımı değerlendirdiğimizde anlamlı farklılıklar bulunmakta ve H1 hipotezi kabul edilmektedir. Siyasi parti üyeliği açısından değerlendirildiğinde örneklem grubumuzda Çeçenlerin katılımı Çerkezlere göre daha yüksektir. Ancak iki etnik grup da da siyasi parti üyeliği oldukça düşüktür ve Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 44. Yaşadığınız Yer ile “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Yaşanılan Yer	Evet		Hayır		Toplam		x ²	sd	p
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Köy/Kasaba	5	1,5	45	13,5	50	15,0	27,609	3	,000
İlçe	11	3,3	30	9,0	41	12,3			
Şehir	25	7,5	22	6,6	47	14,1			
Büyükşehir	89	26,6	107	32,0	196	58,6			
Toplam	130	38,9	204	61,1	334	100,0			

Yaşanılan yer bireylerin siyasal katılımlarını etkilemektedir. Büyükşehirde yaşayan bireyler katılım olanaklarının da daha kapsamlı ve siyasal oluşumların daha çok olması sebebiyle daha fazla katılım sağlamaktadır. STK üyeliği ile yaşanılan yer arasında anlamlı istatistiksel fark bulunmaktadır ve H1 hipotezi kabul edilmektedir. Araştırma anketine katılan katılımcılardan STK üyeliğine “evet” yanıtını verenlerin %26,6’sı büyükşehirde, %7,5’i şehirde, %3,3’ü ilçede, %1,5’i köyde yaşamaktadır. “Hayır” yanıtını verenlerin yani STK üyeliğim yok diyenlerin %32’si büyükşehirde, %13,5’i köyde, %6,6’sı şehirde, %9,0’u ilçede yaşamaktadır. Yaşanılan yer açısından büyükşehirler sundukları imkanlar sebebi ve tablodaki veriler ışığında değerlendirildiğinde katılımın en yüksek olduğu yerlerdir.

Tablo 45. Yaşadığımız Yer ile “Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Yaşanılan Yer	Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?						x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Köy/Kasaba	40	12,0	10	3,0	50	15,0	17,062	3	,001
İlçe	27	8,1	14	4,2	41	12,3			
Şehir	20	6,0	27	8,1	47	14,1			
Büyükşehir	105	31,4	91	27,2	196	58,7			
Toplam	192	57,5	142	42,5	334	100,0			

Siyasal katılıma etki eden faktörler açısından yaşanılan yer bağımsız değişkenini sorulan soru nezdinde değerlendirdiğimizde aralarında anlamlı istatistiksel fark bulunmuştur. Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırmaya “evet” yanıtını veren katılımcıların %12’i köyde, %8,1’i ilçede, %6,0’sı şehirde, %31,4’ü büyükşehirde yaşamaktadır. “Hayır” yanıtını verenlerin %3’ü köyde, %4,2’si ilçede, %8,1’i şehirde, %27,2’si büyükşehirde yaşamaktadır. Yine büyükşehir en çok orana sahip yaşanılan yer kategorisini oluşturmaktadır.

Tablo 46. Yaşadığımız Yer ile “Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz? Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Yaşanılan Yer	Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz?								x ²	sd	p
	Sosyal Medya		Geleneksel Medya		Aile ve Arkadaş Grubu		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Köy (Mahalle)	19	5,7	28	8,4	3	0,9	50	15,0	36,075	6	,000
İlçe	31	9,3	8	2,4	2	0,6	41	12,3			
Şehir	36	10,8	6	1,8	5	1,5	47	14,1			
Büyükşehir	147	44,0	43	12,8	6	1,8	196	58,6			
Toplam	233	69,8	85	25,4	16	4,8	334	100,0			

Tablodaki veriler incelendiğinde kamuoyu gündemini nereden takip edersiniz sorusu yaşanılan yer bağımsız değişkenine göre ki-kare analizinde sosyal medya yanıtını veren katılımcıların %44,0’ü büyükşehirde, %10,8’i şehirde, %9,3’ü ilçede, % yaşamaktadır. Geleneksel medya yanıtını verenlerin %12,8’i büyükşehirde, %8,4’ü köyde, %2,4’ü ilçede, %1,8’i şehirde yaşamaktadır. Postmodern katılım olan sosyal medya ve internet kullanımı bu soruya verilen yanıtlar açısından değerlendirildiğinde de en yüksek oranın verildiği seçenek olmuştur.

Tablo 47. Baba Eğitim Durumu ile “En son seçimde oy kullandınız mı?” Sorusu arasındaki Ki-Kare İlişki Analizi

Baba Eğitim Durumu	En son seçimde oy kullandınız mı?						x ²	sd	p
	Evet		Hayır		Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde			
Okur-Yazar değil	14	4,2	2	0,5	16	4,7	9,547	3	,023
İlköğretim	139	41,6	38	11,4	177	53,0			
Lise	52	15,6	22	6,6	74	22,2			
Üniversite	41	12,3	26	7,8	67	20,1			
Toplam	246	73,7	88	26,3	334	100,0			

Tablodaki veriler incelendiğinde sorulan soruya evet cevabı veren katılımcıların babasının eğitim durumuna göre okur-yazar değil diyenler %4,2, ilköğretim cevabını verenler %41,6, lise %15,6, üniversite %12,3 oranındadır.

“Hayır” cevabını veren katılımcıların babasının eğitim durumu “okur-yazar değil” yanıtını verenlerin oranı %0,5, ilköğretim %11,4, lise %6,6, üniversite 7,8’dir. Katılımcıların babasının eğitim düzeyi ile sorulan soru arasında anlamlı sonuç bulunmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Demokrasinin bir gereği olarak bireyler siyasal erki etkilemek ve yönlendirmek adına çeşitli faaliyetlerde ve eylemlerde bulunmak suretiyle siyasal girişimlerde bulunurlar. Daha önce siyasal katılım modellerinde bahsettiğimiz gibi bu katılım oy vermek, siyasi partilere üye olmak gibi geleneksel katılım modeli ile de olabilir veya bildiri dağıtmak, siyasal amaçlı protesto eylemlerine katılmak gibi geleneksel olmayan katılım modeli de sergilenmek suretiyle gerçekleştirilebilir. Farklı bir katılım modeli ise internetin ve internet kullanımının artması ile bireylerin birbirleri ile etkileşiminin daha hızlı, daha derin ve daha özgür bir ortamda gerçekleşmesi ile yani postmodern katılım ile de gerçekleşebilmektedir.

Etnisite daha önce de belirttiğimiz gibi bireyin “Sen kimsin?” sorusuna verdiği cevaptır, bireyin “öteki” üzerinden kendisini tanımlama şeklidir. Araştırma kapsamında Kafkasya’dan Türkiye’ye zorunlu göç suretiyle kitlesel bir şekilde göç eden etnik gruplardan Çerkezler ve Çeçenler’in siyasal katılımı; siyasal katılıma etki eden faktörler ve etnik kökene bağlı sorular ile ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan seçmenler etnisiteyi ölçmeye yönelik “Sen kimsin? ve Kendinizi nasıl tanımlarsınız?” sorusuna %53,9 oranında etnik kimliğiyle yanıtını vermiştir. Postmodern dönem olarak adlandırılan günümüz toplumlarında etnik kimliğin yükselişe geçtiği savı araştırma sonucumuzdan da görüldüğü üzere doğrulanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre etnisite ve etnik kimliklerin yükselişi devam etmektedir. Bir başka ifade ile etnik kimlikler milli kimliklerin önüne geçmiştir denilebilir. Tabi ki kimliğin şekillenmesinde pek çok faktör söz konusudur. Bireylerin pek çok kimliği bulunmaktadır. Dini, milli, etnik gibi ve birey hangisini tehlikede görüyorsa onu ön plana çıkarmaktadır. Bireyler dinlerini tehlikede görüyorsa kendisini dini kimliği ile etnik kökenini tehlikede görüyorsa etnik kimliği ile tanımlamaktadır. İlgili bölümlerde incelendiği üzere, Çeçen ve Çerkez etnik grupları Rusya tarafından Türkiye’ye sürgün neticesinde zorunlu olarak kitlesel bir şekilde göç ettirilmişlerdir. Ancak sürgün üzerinden zaman geçmesi, dillerinin nesilden nesile üçüncü kuşaktan itibaren aktarılamaması, diğer etnik kimliklerle yapılan evlilikler neticesinde mevcut durumda kimliklerini tehdit altında görmekteyirler. Ancak bunun siyasal protesto veya başka ayrılıkçı eylem düzeyinden çok, Kafkas Kültür dernekleri vasıtasıyla gelenek görenekleri ile kültürlerini koruma, kimliklerini idame ettirme isteğinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Kültürün ve kimliğin en önemli olmazsa olmaz etmenlerinden birisi de dildir. Çeçen ve Çerkezlerin evde ve ev dışında konuştukları diller büyük oranda (evde %72,2, ev dışında %85) Türkçedir. Somersan'ın postyapısalcı ekolüne göre dil dışında ne gerçek ne özne ne kimlik ne de etniklik mümkün değildir (Somersan, 2004: 29-30).

Araştırmaya katılan seçmenlere “Siyasete ilgi düzeyiniz?” nedir diye sorulduğunda %34,4’ü sadece seçimlerde oy veririm, %32,6’sı siyasi konuları takip eder çevremdeki insanlarla konuşur, tartışırım yanıtını; %27,6’sı ise hiçbir siyasi faaliyette bulunmam yanıtını vermiştir. Siyasete ilginin düşük olduğu görülmektedir. “Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna üyeliğiniz var mı?” sorusuna %61,1 oranında hayır, %38,9 oranında evet yanıtını vermişlerdir. “Herhangi bir parti veya parti koluna üyeliğiniz var mı?” sorusuna ise %88,6 oranında hayır, %11,4 oranında evet yanıtını vermişlerdir. “Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?” sorusuna ise %65,3 oranında evet, %34,7 oranında hayır yanıtını vermişlerdir. Sorulan sorulara alınan yanıtlar neticesinde şu sonuca varılabilir ki, katılımcılar geleneksel ve geleneksel olmayan siyasi katılımı asgari düzeyde tutmalarına rağmen postmodern katılımları yüksektir. Sosyal medyadan, internetten siyasi gelişmeleri takip etmektedirler. Elde edilen veriler postmodern siyasi katılımın önemini göstermektedir. Post modern katılım modeli olan internet, sosyal medya kullanımı geleneksel medyanın önüne geçmiş görünmektedir.

Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında iki etnik grupta da kadın ve erkeklerin siyasi katılım oranı yakın düzeydedir. Erkeklerin katılımı kadınlardan biraz önde olmakla birlikte, erkeklerin siyasi katılımı kadınlara göre daha yüksektir denilememektedir. Aynı zamanda medeni durum açısından da değerlendirildiğinde de araştırma öncesinde evli olan eşlerin birbirleri ile aynı siyasi tercihleri sergileyecekleri öngörülmesine rağmen, katılımcılar “Oy verme tercihinizin belirlenmesinde etkilenilen ve etkide bulunan kişiler kimlerdir?” Sorusuna %86,5 oranına hiç kimse yanıtını vermişlerdir.

Siyasi katılıma etkisi açısından “yaş” bağımsız değişkeni değerlendirildiğinde, yaş grupları arasında çok önemli bir fark gözlenmemektedir, verilen cevaplar yaklaşık aynı düzeydedir. 18-25 yaş aralığındaki katılımcı sayısının fazla olması sebebi ile soruya en yüksek cevap oranına bu yaş grubunda ulaşılmıştır.

“Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna üye misiniz?” Sorusuna verilen cevaplar meslek değişkenine göre incelendiğinde, evet cevabına en yüksek oranı %16,5 öğrenci ve %11,4 özel sektör grubunun verdiği görülmektedir. Öğrencilerin üyeliklerinin daha çok

Kafkas kökenlilerin gelenek ve göreneklerini sürdürmek için kurdukları derneklerden oluştuğu gözlenmiştir. Onu özel sektör grubu takip etmektedir. Mesleğin siyasal katılımı etkilediği, tablodaki verilerden de görülmektedir. Avukat, mühendis, diyetisyen vb. gibi özel sektör grubunun siyasal katılımı daha yüksektir.

Eğitim bağımsız değişkeni açısından siyasal katılım değerlendirildiğinde, araştırma başlangıcında eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak siyasal katılımın artacağı öngörülmüştür. Çünkü eğitilmiş bireyin siyasal sistem hakkında daha fazla bilgiye sahip olacağı ve siyasal katılma faaliyetleri için gerekli olan bilgi, beceri ve yeteneğin kendisinde mevcut olacağı değerlendirilmiştir. Bu doğrusal ilişki gösteri yürüyüşleri, bildirimler, açık oturumlar düşünüldüğünde daha net ortaya konulmaktadır. Almond ve Verba (1989: 317)'nin eğitim düzeyi yüksek bireyler ile ilgili tespitleri de göz önüne alındığında eğitim durumunun siyasal katılımın yoğunluğunu ve düzeyini artıracakı söylenebilir. Nitekim araştırma sonuçları da bu savı doğrular niteliktedir. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumu ile en azından siyasal katılımın seçime katılma ve oy verme göstergesi arasında anlamlı ve doğru yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bölgesel faktörler siyasal katılımın düzeyini ve niteliğini etkileyen bir diğer faktördür. Bölgesel dinamiklerin bireyi olumlu veya olumsuz etkilemesi onun siyasal katılım modelinin de şekillenmesine sebep olacaktır. Araştırma anketine katılan seçmenler için değerlendirildiğinde, seçmenler genel olarak etkilemiyor cevabını vermiştir. Etnik kimliklerine ilişkin bir baskı ayrımcılık söz konusu olmadığından genel olarak belediyeçilik faaliyetleri ile ilgili olumsuz yanıtı verildiği gözlemlenmiştir.

Bir diğer bağımsız değişken olan gelir düzeyi arttığında söz sahibi olma anlamında kendisini daha güçlü hisseden bireyin siyasal katılımı da artmakta hipotezi doğrulanmaktadır. Sivil toplum kuruluşuna üyeliğiniz var mı sorusuna evet cevabı veren katılımcıların en yüksek orana sahip kategoriyi %30,8 ile 2.500TL ve üzeri olanlar oluşturmaktadır. Ancak onu % 15,9 ile 2. Sırada 0-500 arası gelir durumu olan kategori takip etmektedir. Bunun sebebi araştırma anketine katılan öğrencilerin Kafkas kültür derneklerine olan üyelikleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Etnik köken bağımsız değişkenine göre “Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?” sorusuna Çeçenler %39,8 hayır, %7,8 oranında evet yanıtını verirken; Çerkezler %48,8 oranında hayır, %3,6 evet yanıtını vermiştir. İki etnik köken de Türkiye’ye sürgünleri ve Türkiye’de buldukları süre zarfında uygulanan politikalar açısından benzer tarihsel

süreçlerden geçmişlerdir. Etnik gruplara içerisinde buldukları ülkede uygulanan politikalar siyasal katılımlarını da etkilemektedir. Araştırma anketine katılan seçmenlerden parti üyeliği katılımında Çeçenlerin, STK katılımında Çerkezlerin daha çok katılımcı davranış sergiledikleri görülmüştür. Her iki etnik grup için de siyasete ilgi yüksek olmasına rağmen siyasal katılım ortalama düzeydedir. Samuel Barnes ve Max Kease'in sınıflandırmasında da öngörüldüğü gibi olağan bir katılım söz konusudur.

Siyasal katılıma etki eden faktörlerden bir diğeri de anne-baba eğitim durumudur. Yapılan araştırmalar anne- babanın eğitim durumu arttıkça siyasal katılım düzeylerinin ve niteliklerinin arttığını göstermektedir. Ailenin birey için ilk eğitim yeri olması sebebi ile bireyin siyasal katılımının şekillenmesinde anne- baba eğitim düzeyi de etkili olmaktadır.

Yapılan gözlemlerde siyasete ilginin yüksek ancak siyasal katılımın ortalama düzeyde kaldığı görülmüştür. Seçimlere katılım konusunda özellikle öğrenciler oy pusulalarının farklı yerde bulunması sebebiyle oy kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Oy pusulalarını değiştirmek için başvuru yapmaları gerektiği bilgisine sahip kişi sayısının çok az olduğu görülmüştür. Katılım daha çok sosyal medya üzerinden yani postmodern bir şekilde gerçekleşmektedir.

Katılımcıların yarısından çoğu siyaset konusunda, siyasal faaliyetler konusunda kimseden görüş almadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal çevrenden çok bireyin kendi görüşleri araştırarak ve edindiği bilgiler çerçevesinde kendince şekillendirdiği görülmektedir. Bu da yine internetin ve sosyal medyanın bireyleri kendi imkânları ile bilgi edinmesi, araştırması, öğrenmesinin bir neticesi olarak yorumlanmaktadır. Yine bu durum yeni nesilin ve kuşakların teknoloji ve çağın gereklerine göre düşünce sistemlerinin şekillenmesinin etkisi olduğu düşünülmektedir.

Tüm siyasal faktörler açısından araştırma kapsamındaki seçmen grubu değerlendirildiğinde yaş, medeni durum, sosyal çevre, medeni durum, yaşanan yer literatürde geçen bilgilerle uyumadığından bu faktörlerin siyasal katılım açısından genişletilerek tekrar değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Cinsiyet bağımsız değişkeni açısından kadın ve erkek arasında yaklaşık benzer oranlar görülmektedir. Yine bu faktörün de tekrar gözden geçirilmesi önerilir. Diğer yandan gelir düzeyi, eğitim düzeyi, anne-baba eğitimi, meslek gibi demografik faktörler literatür ile uyumludur.

Araştırma kapsamında Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Korkmaz Mahallesi ve Çardak Mahallesi'nde bulunan Çeçen ve Çerkez etnik grupları ile yapılan anket çalışması

neticesinde etnisitenin siyasal katılıma etkisi incelenmiştir. Daha genellenebilir sonuçlar için farklı etnik gruplara ve bölgelere yönelik çalışmalar yapma imkanı sunabilir. Araştırma ile etnisite ve siyasal katılım bazlı çalışmalara yol göstereceği, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa* (2. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akıllı, S.(2003). *Etnisite Olgusunun Kavramsal Sınırları ve Modernite Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi* (7),s. 34-40.
- Aktürk, Ş. (2006). Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*. (Üç Aylık Dergi) 38, 23-56.
- Akkaya, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Arat, N. (1996). *Kadınlar ve Siyasal Yaşam, Eşit Hak- Eşit Katılım*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.
- Aslan, C. (2004). *Birey Toplum Devlet Kavramlaştırma ve Ara Değişken Olarak Etnisite*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Aslan, C. (2006). Bir Soykırımın Adı:1864 Büyük Çerkez Sürgünü. *Uluslar arası Suçlar ve Tarih*. Asam Yayınları, (1), 2.
- Anderson, B. (1995).*Hayali Cemaatler*. (İ. Savaşır, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Atasoy, İ. (2014). *Türkiye Çerkezlerinin Siyasi Tarihi ve Sosyo- Kültürel Yapısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Baddeley, J. F. (1995). *Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil* (S. Özden Çev.). İstanbul: Kerem Matbaası.
- Baloğlu, E. (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Der Yayınları.
- Balta, E.(2014). Kuzey Kafkaslarda Çatışma ve Yerel Elitler: Çeçenistan Örneği. M. Hacısalihoğlu.(Ed.), *1864 Kafkas Tehciri: Kafkasya'da Rus Kolonizasyonu, Tehcir ve Sürgün*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Brass, P. R. (1991). *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*. Londra: Sage Publications.
- Berber, F. (2011). 19. Yüzyılda Kafkasya'dan Anadolu'ya Yapılan Göçler. *Karadeniz Araştırmaları*. Güz (31), 17-49.
- Berghe, P. (1996). *The Ethnic Phenomenon*.New York: Praeger

- Bernasconi, R. (2015). *Irk Kavramını Kim İcat Etti?*.(Z. Direk, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berzeg, N. (2006). *Çerkezler -Kafkas Sürgünü: Vatansız Bırakılan Bir Halk*. İstanbul: Chiviyazıları Yayınları.
- Berzeg, N. (1996). *Çerkez Sürgünü: Gerçek, Tarihi ve Politik Nedenleri*. Ankara: Takav Matbaacılık.
- Berkok, İ. (1958). *Tarihte Kafkasya*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Betrozov, R. (2009). *Çerkezlerin Etnik Tarihi*(O. Urabellğ, Çev.).Ankara: Kaf-Dav Yayınları.
- Bice, H. (1991). *Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Bolat, A. (2012). Çeçenlerin Göçü. *Yitik Kule*, 25-29.
- Bostancı, N.(1998).Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik. *Türkiye Günlüğü*.50(6), 42
- Bolat, G. (2014). Kavram Tartışmaları Etrafında 1864 Çerkez Sürgünü. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. Nisan-Ekim 2013(6), 122.
- Bozan, A. (2013). Politikleşme ve Siyasal Katılımı Etkileyen: Faktörler Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları Örneği. *Alternatif Politika*. 5(2), 159.
- Benedict, R. (2005). *Theories of Race and Racism*. L. Black and J. Solomos (Ed.) (1942 ilk basım). Londra and New York: Routledge
- Chandra, K. (2001). Cumulative Findings in the Study of Ethnic Politics. *Apsa- Cp* 1(12), s.7-11.
- Cockburn, C. (1998). *The Space Between Us*. Londra: Zed Books.
- Cohen, P. (1988). The Perversions of Inheritance. P. Cohen, Harvant S. Bains (Ed.). *Multi-racist Britain*. Londra: MacMillan
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison,K. (2000). *Research Methods in Education*. Londra and New York: Routhledge.
- Cornell, S. ve Hartman, D. (1998). *Etnicity and Race*. Londra: Pine Forge Press.
- Connor, W.(1994). *Ethnonationalism "The Questfor Undertsnding"*. New Jersey: Ity Press Princeton.
- Conway, M. M. (1991). *Political Participation in the United States*. Washington: Congressional Quarterly Press.
- Coughlan, R.M. ve Eller, J.D. (1993). The Powerty of Primordialism: The Demystification of Ethnic Attachments. *Ethnic and Racial Studies*. 16(2), 55.

- Çaha, Ö. (2008). *Türkiye’de Seçmen Davranışları ve Siyasal Partiler*. Ankara: Orion Yayınevi.
- Çam, E. (1977). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çağlayan, S.(2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz Sayı:17, 75-76.
- Çukurçayır, C. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Davranışları: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Balıkesir Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(33), 290.
- Dahl, R. (1963). *Modern Political Analysis*. Prentice Hall: Anglewood Cliffs.
- Demir, Ö. ve Acar, Ö. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2018. *Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı* <https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/dernek-uye-sayilarinin-turkiye-nufusu.aspx> (19.06.2018)
- Dilber, F. (2013). Siyasal Katılıma Etki Eden Psikolojik Faktörler ve Seçmen Tercihine Etkisi: Karaman Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Akademik Bakış*. Mart-Nisan (35), 3.
- Dirlik, A.(2008). Pasifik Perspektifinde Toplumsal Hareketler, Çağdaş Radikal Siyasetin Soyağacı Üzerine Düşünceler, Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. Y. D. Çetinkaya (Ed.) *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim* (65-83). İstanbul: İletişim
- Duran, H.(2005). Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, 131-152.
- Erdoğan, E. (1999). *Türk Gençliği ve Siyasal Katılım:1999-2003*. Ankara: Sage Yayınevi
- Esman, M. J. ve Rabinovich, I. (1988). *Ethnicity, Pluralism and the State in the Middle East*. Londra: Cornell University Press.
- Eren, A. C. (1966). *Türkiye’de Göç ve Göçmen Meseleleri*. İstanbul: Nurgök Matbaası.
- Eriksen, T.H. (1997). Ethnicity, Race, Nation. In M. Guibernaue and John Rex (Der.), *The Ethnicity Reader*. Cambridge: Polity Press.
- Eroğlu, C. (2014). Siyasal Katılma. E. A. G. Atılğan. (Ed.), *Siyaset Bilimi, Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler arası İlişkiler* (227-237). İstanbul: Yordam Yayınevi.
- Fishman, J.(1996). *Ethnicity as Being, Doing and Knowing*. In A. Smith and J. Hutchinson (Der.), Oxford: Oxford Press.
- Fenton, S.(1999). *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür*. (N. Şad, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

- Geertz, C. (1973). *The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States*. New York: Basic Books.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, Inc. Publishers.
- Geertz, C. (1994). Primordial and Civic Ties. A. Smith and J. Hutchinson.(Ed.). *Nationalism (127-142)*. Oxford, Oxford University Press.
- Griffin, B.W. (2005). *A Faith Performed: A Performance Analysis of the Religious Revivals Conducted by Charles Grandison Finney at the Chatham Street Chapel, 1832-1836*. Austin: The University of Texas.
- Göka, Erol (2006). *İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler*. Ankara: Aşına Kitaplar.
- Göka, E. (2011). *Türklerin Psikolojisi, Tarihin Rumuzda Bıraktığı İzler*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- Gökçe, O. (2012). Yeni Medya- Kamuoyu- Demokrasi. E. Sözen. (Ed.), *Hepimiz Globaliz Hepimiz Yereliz (37-54)*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gökçe, A., Özdemirci, İ., Ceylan, İ.H. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Seviyesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(27), 289-319.
- Göksu, V. (2016). *Sosyal Medyanın Siyasal Katılma Üzerine Etkileri*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Göksun Belediyesi.(2018). *Göksun'a Çerkez İskanı* <http://www.goksun.bel.tr/sayfa.asp?id=291> (12.04.2018)
- Güneş, S. (2014). Rus Kaynaklarına Göre 19. Yüzyılda Yaşanan Kafkas Göçlerinin Nedenleri ve Sonuçları. M. Hacısalıhoğlu.(Ed.), *1864 Kafkas Tehciri: Kafkasya'da Rus Kolonizasyonu, Tehcir ve Sürgün*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Güngör, F. (2005). Arşiv Belgeleri Işığında Kırım ve Çerkez Göçleri. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri (141-146)*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.
- Güngör, M. Ve Bulut, Y. (2008). Ki-Kare Testi Üzerine. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, Fırat Üniversitesi. 7(1), 84-85.
- Güsar, V., Yıldız, C., Tuna, R., Aydemir, İ. ve Alparıslan, O.(1977) *Kafkasya Üzerine Beş Konferans*. İstanbul: Kafkas Kültür Derneği Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *Türk Kimliği*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Hızal, A. H. (2009). Kafkas İsmiinin Kökeni Üzerine Düşünceler. E. Yıldır. (Ed.), *Tarık Cemal Kutlu Armağanı (54-62)*. İstanbul: Yeni Dünya Yayıncılık.

- Hobsbawm, E. (2014). *Milletler ve Milliyetçilik*. (O. Akınbay, Çev.) (5. Baskı). İstanbul: Ayrıntı.
- Huntington, S., Nelson, P. and Joan, M. (1976). *No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries*. Massachusetts and London: Harvard University Press.
- Isaacs, H. R. (1975). *Basic Group Identity: the Idol of the Tribe*. N. Glazer and D. P. Moynihan.(Ed.).*Ethnicity: Theory and Experience* (29-52).Cambridge: Harvard University Press.
- Işık, C.(2011). *Etnik Kimliklerin Siyasal Tercihler Üzerindeki Etkisi: Kars İli Kağızman İlçesi 2009 Yerel Seçim Sonuçları Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- İzzet, M. C. Kafkasya Tarihi. *Kuzey Kafkasya Dergisi* (Sadeleştiren: M. Aksoy).Şubat-Mart (11), 35.
- Sultanoviç, J. (2004). Çeçenistan. *İslam Ansiklopedisi*, 8: 244-247. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kafkas Dernekleri Federasyonu (KAFFED).(t.y.) 21 Mayıs. <http://www.kaffed.org/21may/> (12.04.2018)
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Karpat, K. (1987). Kemal Karpat. Kimlik Sorusunun Türkiye'deki Tarihi, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi. Sabahattin Şen (Der.), *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*(23-38). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Karpat (2017). *Osmanlıdan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Kapani, M. (2008). *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kaya, A. (2011). *Türkiye'de Çerkezler - Diasporada Geleneğin Yeniden İcadı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kurubaş, E. (2008). Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki. *Doğu Batı*, Ocak- Şubat- Mart(44), 13-14.
- Kutlu, T.C. (2005). *Çeçen Direniş Tarihi*. İstanbul: Anka Yayınları.
- Leca, J.(1998).*Uluslar ve Milliyetçilikler*. (B. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lee, E.S. (1969). *A Theory of Migration*. J.A. Jackson.(Ed.), *Migration* (283-297). Britain: Cambridge University Press.
- Lewis, G.J. (1982). *Human Migration A Geographical Perspective*. New York: St. Martin's Press.

- Long,J.(2005). Rural-Urban Migration and Socioeconomic Mobility in Victorian Britain. *The Journal of Economic History*. 65(1).
- Luxemburg, N. (1998). *Rusların Kafkasya'yı İşgalinde İngiliz Politikası ve İmam Şamil*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Mangalam, J.J.(1986). *Human Migration: A Guide to Migration Literature in English 1955-1962*. Lexington: The University of Kentucky Press.
- Mansur, Ş. (1995). *Çeçenler*. Ankara. Sam Yayınları.
- Martin E. M. (1988). Fundamentalism As a Social Phenomenon Bulletin, *The American Academy of Arts and Science*, 42(2) Kasım , 15-29.
- Marable, M. (2000).The Problematics of Ethnic Studies. *Black Renaissance*, 3(1).
- Melucci, A.(2004). Toplumsal Hareketler ve Günlük Hayatın Demokratikleşmesi. J. Keane (Ed.). *Siyaset Sosyolojisi Yazıları*. (L. Köker ve başk. Çev.) Ankara: Yedi Kıta Yayınları, 271-288.
- Murder-Hill, B. (1998). *Murderous Science*. New York: Cold Spring Harbor Laboratory Press.
- Malesevic, S. (2006). *Identity as Ideology: Understanding Ethnicity and Nationalism*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Maalouf, A.(2017). *Ölümcül Kimlikler*(45. Baskı).İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nişancı, Ş. ve Işık, C. (2015). Etnisite Kavramının İdeolojik Serüveni. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6(9), 221
- Özcan, D.E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*. 2 (4), 183-215.
- Özdil, A. (2012). Urartu: Çeçence Konuşmuş Bir Dünya Uygarlığı. *Yitik Kule: Çeçen Kültürü Yıllığı*, 1(1), 9.
- Özer, İ. ve Meder, M. (2008). *Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı*. İstanbul: Ege Yayınları
- Özyurt, C. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Davranışları: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri, Balıkesir Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 289-320. <http://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/27-sayi-yazi14-25072017.pdf>
- Peterson, W.(1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*. 23(3), 256-266.
- Polovinkina, T. V. (2007).*Çerkezya-Gönül Yaram*.(O. Uruvelli, Çev.). Ankara: Kafdav Yayıncılık

- Saydam , A. (2010). *Kırım ve Kafkas Göçleri(1856-1876)* (2. Basım).Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sağır, M. ve Akıllı, H. S. (2004). Etnisite Kuramları ve Eleştirisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 28(1), 2.
- Sağ, V. ve Aslan, M. (2001). Ulus, Uluslaşma ve Ulus Devlet. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 25(2), 176.
- Somersan, S.(2004). *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Shaw, W. (1989). *Genetic Seeds of Waarfare: Evolution, Nationalism and Patriotism*. London: Unvin Hyman.
- Sevin, A. (2001). Evrenin Kralları Urartu. *Atlas aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi*, (98), 98.
- Smith, A. (1986). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Basil Blackwell Inc.
- Smith, A. (1994). *Milli Kimlik*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sole, S. (5 Nisan 2017). Rusya- Çeçenistan Savaşı: Geçmişten Günümüze. *Stratejik Ortak*. <https://www.stratejikortak.com/2017/04/rusya-cecenistan-savasi.html> . (10.04.2018)
- Şahin, Y.(2013).Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar: Torik Bir Giriş. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*. 1(1), 45.
- Reicher, S. (2001). Studying Psychology, Studying Racism. In M. Augoustinos and K.J. Reynolds (Ed.). *Understanding Prejudice, Racism and Social Conflict*. Londra: Sage
- Jan, A. (2001). *Kültürel Bellek*. (A. Tekin, Çev.) (İkinci Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Uluslararası Af Örgütü. (1986). Etnik Türklerin Hapsedilişi. *Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu Huzurundaki Duruşma, 99'uncu Kongre (182-183)*. Londra: AGİK
- Vergottini, M. (1949). *Göçmen Hareketleri*.(N. Yakut, Çev.). Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.
- Verba, S. and Nie, N. (1972). *Participation in Amerika, Policy Democracy and Social Equality*. New York: Herper and Raw
- Wagner, M. (1999). *Kafkas Rus Savaşı'nda Çerkezler-Çeçenler-Kazaklar ve Gürcüler* (S. Özden, Çev.). İstanbul: Kayıhan Yayınları
- Weber, M. (1997). What is an Ethnic Group?. M. Weber. (Ed.). *The Ethnicity Reader*. Cambridge: Polity Press.
- Weber, M. (1968). *Economy*. Los Angeles: University of California Press (orj. 1922).
- Weber, M. (1994). The Origins of Ethnic Groups. J. Hutchinson and A. D. Smith (Der.). *Nationalism* (35-40). New York: Oxford University Press.

- Weiner, M. (1971). *Political Particion: Crisis of the political Process*. L. Binder, S. Verba, J. Coleman. (Ed.), *Crises and Sequences in Political Development*. New Jersey: Princeton University Press.
- Wicker, H.R. (1997). *Rethinking Nationalism and Ethnicity "The Struggle for Meaning and Order in Europe"*. Oxford: Berg Publishers.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yanık, C.(2013). *Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. Kaygı(20)*
- Yeşil, C. (2014). *Çeçen Sorunu ve Günümüzde Çeçenistan*. <https://www.academia.edu/7181956> (06.04.2018)
- Yıldır, E. (2009). *Tarık Cemal Kutlu Armağanı*. İstanbul: Yeni Dünya Yayıncılık.
- Yıldız, C. (15.06.2015). *Adiğe Kavramı ve Etnik Varlığı*. <http://www.kaffed.org/bilgi-belge/kultur-asimilasyon/item/255-adiqe-kavrami-ve-etnik-varligi.html> (11.04.2018)
- Yıldız, G. (2017). *Ulusalçılığa Tepkiler ve Gönüllü Özdeşlik: Türkiyeli Çeçenler Örnek Olayı*. Yayılanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Tacibayev, R. (2012). *Rusya'nın Orta Asya'ya Yönelik Politikalarının Dönemlere Göre Değişimi*. M. S. Kafkasyalı. *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları: Ankara-Türkistan, 188-189.
- Taştan, Y. K. (2010). *Etnisite Kuramları. Düşünce Dünyasında Türkiz: Siyaset ve Kültür Dergisi*. 1 (6), 212-217.
- TDK .(2018). *Türkçe Sözlük*. www.tdk.gov.tr (13.03.2018)
- Tekeli, İ. *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, Ş. (1976). *David Easton ve Genel Sistem Teorisi*. İstanbul: Güryay Matbaacılık.
- TÜİK. (2017). *2017 Yılı Halk Oylaması Sonuçları*. <http://rapory.tuik.gov.tr/22-06-2018-09:03:33-2727058954494183932014724477.html?> (20.05.2018)
- Turan, İ. (1976). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Der Yayınları.
- Türkkahraman, M.(2000). *Türkiye'de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Topçu, M. (2014). *Anadolu'da Kafkas Göçmenlerinin Etnik Yapısı, Yerleşimi ve Nüfusu*. M. Hacısalihoğlu.(Ed.), *1864 Kafkas Tehciri: Kafkasya'da Rus Kolonizasyonu, Tehcir ve Sürgün*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.

EKLER

Ek 1: Çardak Mahallesi Seçmen Nüfusu

anun; 298/39
çe : KAHRAMANMARAŞ
Muhtarlık : GÖKSUN
Muhtarlık : ÇARDAK MAH.

MUHTARLIK BÖLGESİ

Seçmen Sıra No.	SEÇMENİN OTURDUĞU		Adı	Cinsiyeti	Baba Adı
	Cadde, Sokak Veya Kümenin Adı	Binanın			
T.C. Kimlik No		Kapı No.	Daire No.	Soyadı	Ana Adı
1024 179*****800	ORGENERAL DOĞAN GÜREŞ CADESİ	16	2	MUALLA YILMAZ	K SELAHATTIN REMZİYE
1025 180*****056	ORGENERAL DOĞAN GÜREŞ CADESİ	16	2	PERİHAN YILMAZ	K MIKTAT HANİFE
1026 157*****120	ŞEHİT BAŞKOMİSER FATİH ÖZDİL CADDESİ	50		FADİME YILMAZ	K HALİL ESME
1027 157*****934	ŞEHİT BAŞKOMİSER FATİH ÖZDİL CADDESİ	50		HALİL YILMAZ	E MURTAZA HATİCE
1028 192*****634	YANDIR SOKAK	5		FERHAT YILMAZ	E ÜMMET ELİF
1029 192*****342	YANDIR SOKAK	5		ÜMMET YILMAZ	E MURTAZA ELİF
1030 232*****356	KANTARMA SOKAK	10		HASAN YUCE	E SALMAN MERYEM
1031 232*****930	KANTARMA SOKAK	10		ŞİRİN YUCE	K MUSTAFA SAFİYE
1032 126*****424	SADIKLAR SOKAK	4	2	MUHAMMET ÖZCAN YÜKSEL	E HATO HAVA

Bu liste 34 sayfa ve 1032 seçmenden ibarettir.

Ek 2: Korkmaz Mahallesi Seçmen Nüfusu

Kanun, 298/39
İl : KAHRAMANMARAŞ
İlçe : GÖKSUN
Muhtarlık : KORKMAZ MAH. Sayfa No : 12

MUHTARLIK BÖLGESİ ASKI LİSTESİ

Seçmen Sıra No	SEÇMENİN OTURDUĞU				Cinsiyet	SEÇMENİN			Nüfus Kayıtlı Olduğu İlçe	Şerh	
	T.C. Kimlik No	Cadde, Sokak Veya Köyün Adı	Bina No			Adı	Baba Adı	Doğum Tarihi			İşe
			Kapı No	Daire No							
342	KORKMAZ SOKAK	70	HILYA		K	SAMI	15/12/1965	KAHRAMANMARAŞ			
320****844			İNSAL			HAYRİYE	GÖKSUN	GÖKSUN			
343	KORKMAZ SOKAK	70	NURTEN		K	SAMI	15/12/1961	KAHRAMANMARAŞ			
320****434			İNSAL			HAYRİYE	GÖKSUN	GÖKSUN			
344	KORKMAZ SOKAK	70	ÖZKAN		E	SAMI	17/1/1978	KAHRAMANMARAŞ			
320****518			İNSAL			HAYRİYE	GÖKSUN	GÖKSUN			
345	KORKMAZ SOKAK	70	SAMI		E	SEMSETİN	10/1/1930	KAHRAMANMARAŞ			
320****706			İNSAL			MEKEHAN	GÖKSUN	GÖKSUN			
346	KORKMAZ SOKAK	80	FADİME		K	ZUBEYİR	31/1/1936	KAHRAMANMARAŞ			
320****078			İNSAL			HATİCE	GÖKSUN	GÖKSUN			
347	KORKMAZ SOKAK	106	ALİM		E	BEYULLAH	15/4/1997	KAHRAMANMARAŞ			
(E) 321****006			İNSAL			HATİCE	GÖKSUN	GÖKSUN			
348	KORKMAZ SOKAK	106	HATİCE		K	MUSTAFA	1/7/1967	KAHRAMANMARAŞ			
321****953			İNSAL			MEDİHA	ELBİSTAN	KAHRAMANMARAŞ			
349	KORKMAZ SOKAK	107	DERYA		K	MUSTAFA	23/8/1981	GÖKSUN			
321****170			İNSAL			SEHER	EKİNOZU	KAHRAMANMARAŞ			
350	KORKMAZ SOKAK	107	FERİHAT		E	ALİM	1/1/1972	GÖKSUN			
321****378			İNSAL			MEDİNET	GÖKSUN	KAHRAMANMARAŞ			
351	KORKMAZ SOKAK	54/11	BEYZA		K	MANSUR	26/1/2000	GÖKSUN			
291****786			İNSAL			NURHAN	GÖKSUN	KAHRAMANMARAŞ			
352	KORKMAZ SOKAK	54/11	MANSUR		E	ABDULKADİR	1/7/1965	GÖKSUN			
328****570			İNSAL			CEMİLE	GÖKSUN	KAHRAMANMARAŞ			
353	KORKMAZ SOKAK	154	HATİCE		K	MEMET	1/11/1961	KAHRAMANMARAŞ			
198****822			YASTI			MERYEM	KAHRAMANMARAŞ	DNKİŞUBAT			
354	KORKMAZ SOKAK	154	YAŞAR		E	DURDU MEHMET	1/5/1960	KAHRAMANMARAŞ			
198****220			YASTI			ELİFE	KAHRAMANMARAŞ	DNKİŞUBAT			
355	KORKMAZ SOKAK	69	MUZEYYEN		K	HASAN	1/3/1970	KAHRAMANMARAŞ			
313****800			YAŞAR			AİŞE	ELBİSTAN	GÖKSUN			
356	KORKMAZ SOKAK	69	SEMİRE		K	SABAN SUFYAN	1/11/1980	KAHRAMANMARAŞ			
313****434			YAŞAR			FATMET	GÖKSUN	KAHRAMANMARAŞ			
357	KORKMAZ SOKAK	69	ŞABAN SUFYAN		E	HACI OSMAN	1/7/1932	GÖKSUN			
314****560			YAŞAR			KEBİHAN	GÖKSUN	KAHRAMANMARAŞ			
358	KORKMAZ SOKAK	81	ŞENEL		K	SÜLEYMAN	5/9/1947	GÖKSUN			
227****866			YAŞAR			MEMDUHA	AFŞİN	KAHRAMANMARAŞ			
359	KORKMAZ SOKAK	82	ADINAN		E	HASAN	5/9/1970	KAHRAMANMARAŞ			
314****318			YAŞAR			NAZMIYE	GÖKSUN	GÖKSUN			

Bu liste 12 sayfa ve 359 seçmenden ibarettir.

ANKET FORMU

Bu anket formu etnisitenin siyasal katılıma etkisini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Anketten sağlanan veriler akademik araştırma amacıyla kullanılacak olup, kişisel bilgiler kimse ile paylaşılmayacaktır. Lütfen ankette boş soru bırakmayınız ve size en uygun cevabı yanıtlayınız.

Yasemin ÖZDİL

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencisi
e-mail: yaseminozdil34@gmail.com

1.BÖLÜM Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz:

Kadın

Erkek

2. Yaşınız: _____

3.Mesleğiniz: _____

4. Eğitim Durumunuz:

Okuryazar değil (0)

İlkokul-ortaokul mezunu (1)

Lise mezunu (2)

Üniversite mezunu (3)

5. Gelir Düzeyiniz (TL):

0-500TL arası (0)

501-1000TL arası (1)

1001TL-1500TL arası (2)

1501 TL-2000TL arası (3)

2001TL-2500TL arası (4)

2501TL-üzeri (5)

6. Etnik Kökeniniz:

Çeçen (0)

Çerkez (1)

7. Medeni Durumunuz:

Bekar (0)

Boşanmış (1)

Evli (2)

Evli ama ayrı yaşıyor (3)

8. Yaşadığınız yer :

Köy/Kasaba (0)

İlçe(1)

Şehir (2)

Büyükşehir (3)

9. Anne Eğitim Durumu:

Okuryazar değil (0)

İlkokul-ortaokul mezunu (1)

Lise mezunu (2)

Üniversite mezunu (3)

10.Baba Eğitim Durumu:

Okuryazar değil (0)

İlkokul mezunu (1)

Lise mezunu (2)

Üniversite mezunu (3)

11. Evde Konuşulan konuşma dili:

Türkçe (0)

Çeçence (1)

Çerkezce (2)

Diğer (Yazınız).....

12. Ev dışında konuşulan konuşma dili:

Türkçe (0)

Çeçence (1)

Çerkezce (2)

Diğer (Yazınız)

2. BÖLÜM

Etnisite ve Siyasal Katılıma Yönelik Sorular

1. “Sen kimsin?” diye sorulduğunda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

- Bağlı olduğum aşiretin ismi ile (0)
 Etnik kimliğim ile (1)
 Dini kimliğim ile (2)
 Milli kimliğim ile (3)
 Mezhep kimliğim ile (4)
 Diğer (Yazınız)

2. Size göre yaşadığınız yerde farklı etnik kimliğe mensup insanları bir arada tutan en önemli faktör nedir?

- Ortak ekonomik hayat (0)
 Akrabalık bağları (1)
 Dini bağlar (2)
 Hoşgörü ve uzlaşma kültürü (3)
 Baskıcı devlet politikaları (4)
 Diğer (Yazınız)

3. Siyasete katılım düzeyiniz nedir?

- Hiçbir siyasi faaliyette bulunmam (0)
 Sadece seçimlerde oy veririm (1)
 Siyasi konuları takip eder, çevremdeki insanlarla siyasetle ilgili konuşur, tartışırım (2)
 Mitinglere ya da siyasi toplantılara katılırım (3)
 Siyasi parti ya da derneklere üye olur ve aktif olarak görev alırım (4)

4. Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşuna (dernek, vakıf) üyeliğiniz var mı?

- Evet (0)
 Hayır (1)

5. Herhangi bir partiye, parti koluna üyeliğiniz var mı?

- Evet (0)
 Hayır (1)

6. Adayların ve siyasi partilerin radyo, TV konuşmalarını ve güncel açık oturumlarını izlemeye vakit ayırır mısınız?

- Evet (0)
 Hayır (1)

7. Önemli gördüğünüz bir konuda yürüyüş, protesto, gösteri veya imza kampanyasına katılır mısınız?

- Evet (0)
 Hayır (1)

8. Yaşadığımız yer siyasal gelişmelere olan ilginizi nasıl etkiliyor?

- Olumlu(0)
 Olumsuz(1)
 Etkilemiyor (2)
 Fikrim yok (3)

9. Kamuoyu gündemindeki konuları en çok nereden takip edersiniz? (çoşkun)

- Sosyal Medya ve internet (0)
 Geleneksel medya (TV, radyo, gazete) (1)
 Aile ve arkadaş grupları (2)

10. Herhangi bir siyasi olayla veya gündemle ilgili düşüncenizi tepkinizi ya da desteğinizi genelde nasıl gösterirsiniz?

- Sadece sosyal medya aracılığı ile (0)
 Sadece sokak eylemlerine katılarak (1)
 Hem sosyal medyadan hem de sokak eylemlerine katılarak (2)
 Gündemle ilgili fikrimi beyan etmem (3)

11. Oy verme tercihinizin belirlenmesinde etkilenilen ve etkide bulunan kişiler kimlerdir?

- Ailem (0)
 Akrabalarım (1)
 Arkadaşlarım (2)
 Nişanlım/Eşim (3)
 Hiç kimse (4)

12. En son seçimde oy kullandınız mı?

- Evet (0)
 Hayır (1)

13. En son seçimde oy kullandıysanız, siyasal tercihinizi en çok hangi faktör etkilemiştir?

- Parti ideolojisi (0)
 Parti icraatları (1)
 Adayın cinsiyeti (2)
 Adayın dinsel kökeni (3)
 Adayın etnik kökeni (4)
 Adayın eğitim durumu (5)

Diğer (Yazınız)

14. En son seçimde oy kullanmadıysanız sebebi nedir?

- Oy pusulam gelmedi (0)
 Oy pusulam başka yerde (1)
 Beni temsil edecek bir aday bulamadım (2)
 Siyasete tamamen ilgisizim (3)
 Benimsediğim adayın başarı şansı yok (4)
 Oy kullanacağım yerden farklı bir yerdeydim (5)
 Diğer (Yazınız)

15. Önümüzdeki seçimde oy kullanmayı düşünüyor musunuz?

- Evet (0)
 Hayır (1)